

KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

MİMARLIK ANABİLİM DALI

YAŞLILIK DÖNEMİNDE SOSYAL ETKİLEŞİM: KONUT VE ÇEVRESİ
ÜZERİNE DEĞERLENDİRMELER

YÜKSEK LİSANS TEZİ

MERYEM ARACI

MART 2024

TRABZON

KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

MİMARLIK ANABİLİM DALI

YAŞLILIK DÖNEMİNDE SOSYAL ETKİLEŞİM: KONUT VE ÇEVRESİ
ÜZERİNE DEĞERLENDİRMELER

Meryem ARACI

Karadeniz Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsünce
"YÜKSEK MİMAR"
Unvanı Verilmesi İçin Kabul Edilen Tezdir.

Tezin Enstitüye Verildiği Tarih : 16 / 02 / 2024

Tezin Savunma Tarihi : 27 / 03 / 2024

Tez Danışmanı : Prof. Dr. Reyhan MİDİLLİ SARI

Trabzon 2024

ÖNSÖZ

“Yaşlılık Döneminde Sosyal Etkileşim: Konut ve Çevresi Üzerine Değerlendirmeler” isimli bu tez Karadeniz Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Mimarlık Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Programı’nda hazırlanmıştır.

Tez çalışmam boyunca her durum ve koşulda desteğini hissettiren, kıymetli bilgileriyle ve tecrübesiyle yolumu aydınlatan çok değerli tez danışmanım Prof. Dr. Reyhan MİDİLLİ SARI’ ya özellikle ilgisi ve sabrı için en içten teşekkürlerimi sunarım. Ayrıca, yapıcı eleştirileri ve önerileri ile tezime büyük katkıları bulunan saygıdeğer jüri üyesi hocalarıma, öğrencisi olmaktan onur duyduğum tüm değerli Mimarlık Bölümü’ndeki değerli hocalarıma gelişimimize sunduğu katkılarından dolayı teşekkürü borç bilirim. Ayrıca bizlere verdiği koşulsuz desteğini esirgemeyen Sayın İç Mimarlık Sekreteri Rabia Yamak’a teşekkürlerim sunarım.

Hayatım boyunca aldığım tüm kararlarda bilgi ve tecrübelerinden faydalandığım, her kararında arkamda olan, değeri paha biçilemez manevi ve maddi desteklerini hiçbir zaman esirgemeyen, tüm süreçlerde benimle birlikte hem gülen hem de derdime ortak olup yüklerimi hafifleten ve bugünlere gelmemde en büyük paya sahip olan değerli aileme teşekkürü borç bilirim. Sevgi, şefkat ve her koşulda eğitime verdikleri öncelikle hem ebeveyn hem arkadaş sahibi olmanın o tarifsiz duygusunu yaşattığı için değerli annem Emine ARACI’ya ve babam Şaban ARACI’ya, uzak mesafede olsa da her koşulda yanımda olan canım ablam Tuğçe SİVRİ’ye, eniştem Timurçin Hüseyin SİVRİ’ye ve bana tarifsiz duygular yaşatan yeğenlerime, elimi hiçbir zaman bırakmayan canım ablam Yasemen ARACI’ya ve son olarak birlikte büyüdüğüm değerli kardeşim Burakhan ARACI’ya teşekkür eder, minnettarlığımı sunarım. Her daim yanımda olan ve bu yolu birlikte yürüdüğümüz arkadaşlarım; Elif BARBAROS’a, Fatma Berfin ABANOZ’a, Hüda KOÇAL’a, Rana KİBAROĞLU KANTARCI’ya, Zeynep GÜLER’e, çocukluk arkadaşlarım Abdulkadir UÇAR ve Derya KARAGÜZEL’e içtenlikle teşekkür ederim.

Meryem ARACI

Trabzon, 2024

TEZ ETİK BEYANNAMESİ

Yüksek Lisan Tezi olarak sunduğum “Yaşlılık Döneminde Sosyal Etkileşim: Konut ve Çevresi Üzerine Değerlendirmeler” başlıklı bu çalışmayı baştan sona kadar danışmanım Prof. Dr. Reyhan MİDİLLİ SARI’ nın sorumluluğunda tamamladığımı, verileri/ örnekleri kendim topladığımı, deneyleri/ analizleri ilgili laboratuvarlarda yaptığımı/ yaptırdığımı, başka kaynaklardan aldığım bilgileri metinde ve kaynakçada eksiksiz olarak gösterdiğimi, çalışma sürecinde bilimsel araştırma ve etik kurallara uygun olarak davrandığımı ve aksinin ortaya çıkması durumunda her türlü yasal sonucu kabul ettiğimi beyan ederim.

27/03/2024

Meryem ARACI

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa No</u>
ÖNSÖZ.....	III
TEZ ETİK BEYANNAMESİ.....	IV
İÇİNDEKİLER.....	V
ÖZET	VII
ŞEKİLLER DİZİNİ	IX
TABLolar DİZİNİ.....	XI
SEMBOLLER VE KISALTMALAR DİZİNİ	XIII
1. GENEL BİLGİLER	1
1.1. Giriş ve Konuya Yaklaşım	1
1.2. Çalışmanın Amacı ve Kapsamı	3
2. KURAMSAL VE KAVRAMSAL ÇERÇEVE	8
2.1. Yaşlılık ve Yaşlanma Kavramları	8
2.2. Yaşlılık Sorunları	9
2.2.1. Yoksulluk, İşsizlik ve Ekonomik Sorunlar	10
2.2.2. Psikolojik Sorunlar.....	11
2.2.3. Sosyal Sorunlar	12
2.2.4. Sağlık Sorunları.....	13
2.2.5. Barınma Sorunu	14
2.3. Yaşlılık ve Sosyal Etkileşim.....	23
2.4. Yaşlılık Kuramlarında Sosyalleşmenin Yeri	25
2.5. Yaşlılıkla İlgili Uluslararası Mevzuatta Sosyal Etkileşim	29
2.6. Yerinde Yaşlanma, Fiziksel ve Sosyal Yaşam İlişkisi	32
2.7. Aktif Yaşlanma, Yaşlı Dostu Kent Gereksinimleri ve Sosyalleşme İlişkisi	35
2.8. Yaşlılıkta Sosyal Katılım.....	38
2.9. Konut ve Konut Çevresinde Sosyalleşmenin Önemi	43
3. YAPILAN ÇALIŞMALAR.....	49
3.1. Çalışma Yöntemi.....	49
3.1.1. Çalışma Alanı ve Örneklemen Belirlenmesi	51
3.1.2. Veri Toplama Aracının Hazırlanması ve Uygulanması	53
3.1.3. Verilerin Analizi	55

4. BULGULAR VE İRDELEMELER.....	57
4.1. Katılımcıların Demografik Özellikleri	57
4.2. Yaşanılan Konut Özellikleri	60
4.3. Gerçekleştirilen Sosyalleşme Etkinlikleri	61
4.4. Sosyalleşmenin Gerçekleştiği Mekanlar	64
4.5. Cinsiyet ile Sosyal Etkileşim Arasındaki İlişkiler.....	75
4.6. Medeni Durum ile Sosyal Etkileşim Arasındaki İlişkiler	78
4.7. Yaş ile Sosyal Etkileşim Arasındaki İlişkiler.....	79
4.8. Meslekler ile Sosyal Etkileşim Arasındaki İlişkiler	81
4.9. Eğitim Durumu ile Sosyal Etkileşim Arasındaki İlişkiler.....	83
4.10. Çalışma Durumu ile Sosyal Etkileşim Arasındaki İlişkiler.....	84
4.11. Gelir Durumu ile Sosyal Etkileşim Arasındaki İlişkiler	86
4.12. Engel Durumu ile Sosyal Etkileşim Arasındaki İlişkiler	88
4.13. Konut Tipi ile Sosyal Etkileşim Arasındaki İlişkiler	90
4.14. İkamet Süresi ile Sosyal Etkileşim Arasındaki İlişkiler.....	92
4.15. İkamet Edilen Kat ile Sosyal Etkileşim Arasındaki İlişkiler.....	93
4.16. Bölüm Sonucu	95
5. SONUÇLAR VE ÖNERİLER.....	100
6. KAYNAKLAR	107
7. EKLER.....	116
ÖZGEÇMİŞ	

Yüksek Lisans Tezi

ÖZET

YAŞLILIK DÖNEMİNDE SOSYAL ETKİLEŞİM: KONUT VE ÇEVRESİ ÜZERİNE DEĞERLENDİRMELER

Meryem ARACI

Karadeniz Teknik Üniversitesi
Fen Bilimleri Enstitüsü
Mimarlık Anabilim Dalı
Danışman: Prof. Dr. Reyhan MİDİLLİ SARI
2024, 115 Sayfa, 9 Sayfa Ek

Yaşlıların mevcut yerleşim alanlarından ayrılmadan yaşamlarını ait hissettikleri ve tanıdık çevrelerde sürdürmesinin yani yerinde yaşlanmanın yollarının aranması barınma konusunda karşılaşılan zorlukların aşılmasında başat rol üstlenmektedir. Yerinde yaşlanmanın hedefi, yalnızca konut ortamında sorunsuz yaşam sürmek değil; yaşlının çevresiyle görsel, işitsel ve fiziksel olarak etkileşimli aktif bir yaşam sürmesini sağlamaktadır. Bu anlamda yaşlılık döneminde sosyalleşme eylemi ve olanakları önemlidir. Çalışma kapsamında sosyalleşmenin yaşlılık dönemi için tanımının, öneminin ve kapsamının belirlenmesi; sosyalleşmenin konut ve konut yakın çevresindeki mekânsal izdüşümlerinin ve kalitelerinin araştırılması; yaşlıların bu mekanlara ilişkin tercih ve beklentilerinin tespit edilmesi hedeflenmiştir. Bu amaç doğrultusunda 60 yaş üzeri 100 yaşlı ile yüz yüze anket çalışması yapılmış; elde edilen veriler frekans dağılımı, Mann Whitney U ve Kruskal Wallis testleri kullanılarak analiz edilmiştir. Yaşlı bireyler; konut ve yakın çevresinin aktif ve sağlıklı yaşlanmaya sunacağı katkıyı sosyal katılım temelinde değerlendirdiğinde, sosyalleşmeyi beklenti ve tercihlerine göre fiziksel var olma, görsel temas kurma gibi farklı boyutlarıyla hayatlarına entegre ettiği sonucuna varılmıştır. Ayrıca sosyal etkileşim faaliyet seçiminde cinsiyetin, mekan kullanımı ve memnuniyetine ilişkin ise konut tipi ve ikamet edilen katın belirleyici olduğu tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Yaşlılık, Yerinde Yaşlanma, Aktif Yaşlanma, Sosyalleşme

Master Thesis

SUMMARY

SOCIAL INTERACTION IN OLD AGE: ASSESSMENTS ON HOUSING AND ITS ENVIRONMENT

Meryem ARACI

Karadeniz Technical University
Graduate School of Natural and Applied Sciences
Architectural Graduate Program
Supervisor: Assoc. Prof. Dr. Reyhan Midilli SARI
2024, 115 Pages, 9 Pages Appendix

The ability of elders to continue their lives in familiar environments without leaving their current residential areas, that is, searching for ways to age in place, plays a leading role in overcoming the difficulties encountered in housing. The goal of aging in place is not only to live a problem-free life in a residential environment. It enables older people to live actively by interacting with their environment visually, audibly, and physically. So, socialization activities and characteristics become essential in old age.

Within the scope of the study, determining the definition, scope, and importance of socialization for the old age period; investigating the spatial projections and qualities of socialization in housing and its immediate surroundings, and examining the preferences and determining the preferences and expectations of the older people regarding these places is aimed. The researcher conducted a face-to-face survey with 100 older adults over 60 and the frequency distribution, Mann Whitney U, and Kruskal Wallis tests were used to analyze the data. When elders evaluate the contribution of housing and its immediate surroundings to active and healthy aging based on socialization, the research shows that they integrate socialization into their lives with different dimensions, such as physical presence and visual contact, according to their expectations and preferences. The study revealed that gender is decisive in the choice of socialization activities, the type of housing, and the floor lived on regarding the use and satisfaction of space.

Keywords: Old Age, Aging in Place, Active Aging, Socialization

ŞEKİLLER DİZİNİ

	<u>Sayfa No</u>
Şekil 1. Çalışmanın modeli.....	7
Şekil 2. Alzheimer köyü, Champagnat & Gregoire Architects, NORD Architects, Fransa, 2020 (URL-3, 2023)	16
Şekil 3. Yeni gün yaşlı merkezi, Side Fx Arquitectura, Ekvador, 2022 (URL-4, 2023).....	17
Şekil 4. Mayerhof bakım kampüsü, Areal Architecten, Belçika, 2014 (URL-5, 2023).....	18
Şekil 5. Hokkori-ya, DOG, Japonya, 2019 (URL-6, 2023).....	19
Şekil 6. Wilder kaiser huzurevi, SRAP, Avusturya, 2017 (URL-7, 2023).....	19
Şekil 7. Yaşlılar için gündüz bakım merkezi, Francisco Gómez Díaz + Baum Lab, İspanya, 2013 (URL-8, 2023).....	20
Şekil 8. 60+ Aktif yaşlanma kulübü, Körfez Belediyesi, Kocaeli, 2022 (URL-9, 2023).....	21
Şekil 9. Battenhall mount emeklilik köyü, KKE Architecture, Worcester, 2017 (URL-10, 2023).....	22
Şekil 10. Yerinde yaşlanma (Harmon, 2013)	34
Şekil 11. Aktif yaşlanma belirleyicileri (WHO, 2007).....	36
Şekil 12. Sosyal sürdürülebilirliğin yorumları (Chui, 2004).....	42
Şekil 13. Çalışma metodolojisi	50
Şekil 14. Çalışma alanı ve Trabzon iline göre konumu.....	52
Şekil 15. Katılımcıların cinsiyet, yaş, medeni durum ve eğitim durumu özellikleri	57
Şekil 16. Katılımcıların meslekleri	58
Şekil 17. Katılımcıların çalışma durumu, gelir durumu ve engel durumu özellikleri	59
Şekil 18. Katılımcıların konutlarında ikamet ettikleri kişi sayısı ve kişilerin özellikleri.....	60
Şekil 19. Yaşanılan konut tipi, mülkiyet ve ikamet süresine ait özellikler	60
Şekil 20. Yaşanılan konut özellikleri.....	61
Şekil 21. Sosyal etkileşim amacıyla görüşülen kişiler	62
Şekil 22. Sosyal etkileşim faaliyetlerini gerçekleştirme sıklığı.....	64
Şekil 23. Sosyalleşme mekanlarının kullanım sıklığı.....	66
Şekil 24. Sosyalleşme mekanları memnuniyet düzeyi ortalamaları	68
Şekil 25. Sosyalleşme mekanlarının niteliklerine ilişkin memnuniyet düzeyi.....	69
Şekil 26. Konut mekanlarının niteliklerine ilişkin memnuniyet düzeyi.....	71

Şekil 27. Konutta yapılan değışiklikler	72
Şekil 28. Sosyal etkileşim mekanları beklenti düzeyi	73
Şekil 29. Sosyal etkileşim mekanlarının özelliklerine ilişkin beklenti düzeyi	74
Şekil 30. Cinsiyet ve sosyalleşme amacıyla görüşülen kişiler arasındaki ilişkilere yönelik sonuçlar	75

TABLÖLAR DİZİNİ

	<u>Sayfa No</u>
Tablo 1. Örneklem sayısının belirlenmesi (Özdamar, 2001).....	52
Tablo 2. Anket güvenilirlik sonuçları.....	56
Tablo 3. Sosyal etkileşim faaliyetlerini gerçekleştirme sıklığı	63
Tablo 4. Sosyalleşme mekanlarının kullanım sıklığı.....	65
Tablo 5. Sosyalleşme mekanları memnuniyet düzeyleri	67
Tablo 6. Sosyalleşme mekanlarının niteliklerine ilişkin memnuniyet düzeyi.....	69
Tablo 7. Konut sosyalleşme mekanlarının niteliklerine ilişkin memnuniyet düzeyi	70
Tablo 8. Sosyal etkileşim mekanlarına ilişkin beklentiler.....	72
Tablo 9. Sosyal etkileşim mekanlarının özelliklerine ilişkin beklentiler	73
Tablo 10. Hizmet beklentileri.....	75
Tablo 11. Cinsiyete göre sosyalleşme faaliyet sıklığı Mann Whitney U test sonuçları	76
Tablo 12. Cinsiyete göre sosyalleşme mekanları ve memnuniyet düzeyi Mann Whitney U test sonuçları	77
Tablo 13. Cinsiyet ile sosyal etkileşim mekan nitelikleri ve beklentilerine ilişkin Mann Whitney U testi sonuçları.....	78
Tablo 14. Medeni durum ile sosyal etkileşime ilişkin Mann Whitney U testi sonuçları	79
Tablo 15. Yaş ile sosyal etkileşime ilişkin Kruskal Wallis test sonuçları.....	80
Tablo 16. Meslekler ile sosyal etkileşim faaliyetlerine ilişkin Kruskal Wallis test sonuçları	81
Tablo 17. Eğitim durumu ile sosyal etkileşime ilişkin Kruskal Wallis testi sonuçları	83
Tablo 18. Çalışma durumu ile sosyal etkileşim faaliyetleri, sosyal etkileşim mekanları ve konut mekan niteliklerine ilişkin Kruskal Wallis test sonuçları	85
Tablo 19. Gelir durumu ile sosyal etkileşim özelliklerine ilişkin Kruskal Wallis test sonuçları.....	87
Tablo 20. Engel durumuna göre sosyalleşme faaliyeti yapma sıklığı, sosyalleşme mekanı kullanım sıklığı ve sosyalleşme mekanlarından duyulan memnuniyete ilişkin Mann Whitney U test sonuçları.....	88
Tablo 21. Engel durumuna göre sosyalleşme beklentisi Mann Whitney U test sonuçları	89

Tablo 22. Konut tipi ile sosyal etkileşim faaliyetleri ve sosyal etkileşim mekanlarına ilişkin Kruskal Wallis test sonuçları	90
Tablo 23. İkamet süresi ile sosyal etkileşim faaliyet ve mekanlarına ilişkin Kruskal Wallis test sonuçları	92
Tablo 24. İkamet edilen kat ile sosyalleşme faaliyetlerine ilişkin Kruskal Wallis test sonuçları	94

SEMBOLLER VE KISALTMALAR DİZİNİ

AYDO	: Avrupa Yaş Dostu Ortamlar
BM	: Birleşmiş Milletler
DSÖ	: Dünya Sağlık Örgütü
OECD	: Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü
SPSS	: Statistical Package for the Social Sciences
TDK	: Türk Dil Kurumu
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu

1. GENEL BİLGİLER

1.1. Giriş ve Konuya Yaklaşım

Ekonomi, sağlık, teknoloji ve sosyal alandaki gelişmelerin etkisiyle insanların yaşam standartları değişmektedir. Sağlık alanındaki ilerlemeler hastalıklardan kaynaklı ölüm oranında azalma meydana getirerek yaşam süresini uzatmaktadır. Yaşam ömrü uzayan bireyler nüfustaki dengeyi önemli derecede etkileyerek genç nüfusun yerini yaşlı nüfusa bırakmasına neden olmaktadır. Dünyada 60 yaş ve üstü nüfus, 2020 yılında 1 milyardan 1,4 milyara yükselmiş olup 2050 yılına kadar iki katına çıkması (2,1 milyar) beklenmektedir (URL-1, 2022). Dünyadaki her ülke hem nüfus büyüklüğü hem de nüfus içindeki yaşlıların oranında büyümeyle karşı karşıyadır. Yaşlılık, fiziksel, psikolojik, sosyal işlevlerde değişikliklerin görüldüğü dönemi kapsamaktadır. Geleneksel toplumda bilgiyle, tecrübeyle ve yaşanmışlıkla birlikte anılan yaşlılık; modern dönemle birlikte çalışma hayatında çekilme, sosyal yaşamdan uzaklaşma gibi nedenlerden dolayı benimsediği eski anlamını ve değerini kaybetmekte; bireysel ve toplumsal yönleriyle büyük bir dönüşüme uğramaktadır. Geleneksel toplumda emekliye ayrılma diye bir olgu bulunmadığı için, bireyler yaşları ilerlese de bahçe ve ev içi roller gibi günlük rutinlerine devam ederek toplumsal görevlerini de kapasiteleri doğrultusunda yerine getirmekteydi. Modern toplumda ise kentleşme ve endüstrileşme sürecinin de etkisiyle yaşlı bireyler erken yaşta çalışma hayatından çekilerek toplumdan uzaklaşmakta ve yalnızlıkla yüzleşmektedir (Canatan & Boz, 2019).

Yaşlı nüfus oranı dünya ortalaması 2021 yılında %9,6'dır. Türkiye'nin yaşlı nüfus oranı %9,9 ile dünyada 66. sırada yer alırken yaşlı nüfus ortalamasının hemen üzerinde olduğu görülmektedir (TÜİK, 2023). Türkiye nüfusunda görülen bu artışlar hızla yaşlanan bir ülke olduğunu gözler önüne sermektedir. Birleşmiş Milletler (BM) verilerine göre 2021 yılında dünya çapında her on kişiden biri 65 yaş ve üzerindeyken; 2050 yılında bu yaş grubunun dünya genelinde altı kişiden birini oluşturacağı öngörülmektedir. Bu doğrultuda nüfusun yaşlanması geri dönüşü olmayan evrensel bir sorun olmaktadır (UN, 2023). Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) "İstatistiklerle Yaşlılar 2022" çalışmasında yaşlı nüfusun toplam nüfus içindeki oranının %10'u geçmesi, nüfusun yaşlanmasının bir göstergesi olarak belirtilmektedir. Bu doğrultuda TÜİK verilerine göre yaşlı nüfusun

toplam nüfus içindeki oranının 2017 yılında %8,5'ten yaklaşık %16 artışla 2022 yılında %9,9'ye yükselmesi Türkiye nüfusunun yaşlanan nüfus olarak ele alınması gerektiğini göstermektedir. Türkiye'de yaşlı nüfusun oranı, 65-74 yaş grubunda %64,5; 75-84 yaş grubunda %27,7; 85 ve üzeri yaş grubunda ise %7,9'dur (TÜİKb, 2023). Bu nedenle, demografik yapıdaki sayısal değişimlerin ışığında dünya genelinde önemli bir yer kaplayan yaşlı sorunları ve yaşlıların geleceği Türkiye için de göz ardı edilmemesi gereken bir sorundur.

Artan yaşlı nüfus toplumsal yapı içinde fiziksel, sosyal ve ekonomik olanakların kullanımında ve erişiminde sıkıntı yaşamaktadır. Ayrıca geleneksel aile yapısının çekirdek aileye dönüşümü, çalışan kadın sayısının artışıyla beraber bakım sorunu, toplumsal yaşayış ve düşünce sisteminin değişmesi gibi nedenlerle yaşlılık ve bakım gibi konular temelde barınma alanları ve sosyal açıdan aşılması gereken bir sorun haline gelmektedir. Yaşlılar; ailesi ve çevresinden yeterli yardımı/desteği bulamadığında, günlük gereksinimlerini ve konutunun ihtiyaçlarını karşılayamadığında, yaşadığı mekanlarda kendini güvende hissetmediğinde konumlarını ya da yaşam biçimlerini değiştirmek zorunda kalmaktadır. Bazı yaşlı bireyler daha uygun çevresel koşullara, toplumsal kaynaklara (ilişkiler, bağlar vb.), kamusal ve sağlık hizmetleri sağlayan yeni yaşam biçimlerine/yerlere ilgi veya ihtiyaç duyabilirken; diğerleri yaşadıkları yerle yakın ilişkileri nedeniyle kendi yaşadığı konutunda/çevrede yaşamını devam ettirmeyi istemektedir (Tauke, 2017). Tüm sorunlara rağmen yaşlı bireylerin çoğu mümkün olduğunca özerk, aktif ve bağımsız kalarak; aile ve arkadaşlarıyla birlikte kendi mevcut yaşam alanlarında kalmayı tercih etmektedir. İleri yaştaki bireylerin sosyal ilişkilerini ve fiziksel aktivitelerini, bağımsızlığını, aidiyet duygusunu, yaşam kalitesini en üst sınırdan belirleyicilerden biri yaşanan konut ve çevresidir. Bu anlamda, yerinde yaşlanma olarak tanımlanan olgu; bireylere kendi kararlarını verebilme ve bağımsızlığını sağlayabilme imkânı vermektedir. Bu sayede kurumsal bakım süreci de gecikmektedir (Lecovich, 2014). Özellikle sosyal çevrede tanıdık insanlar ve onlarla kurulan sosyal destek ağı, yaşlının yaşam doyumu üzerinde olumlu etki sağlamaktadır (Kalınkara & Kapıkıran, 2017).

Dünya genelinde yaşlı bireylerin yerinde yaşlanması için sunulan devlet destekli evde bakım, yaşlı kulüpleri, yaşlı dayanışma merkezleri; bireylerin barınmasına ve konutunda yaşamasına alternatif olması açısından önemli çalışmalardır. Ancak nüfus yaşlanması göz önüne alındığında her geçen gün artan konut bölgelerinde yaş dostu çevrelerin tasarlanması için planlı ve örgütlü olmak üzere önemli adımlar atılmalıdır. Bu

doğrultuda BM tarafından tüm dünyayı kapsayan “2030 Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri” içinde 11 numaralı “sürdürülebilir şehirler ve toplumlar” hedefinde belirtilen maddi ve fiziksel erişilebilir konut, güvenli ve erişilebilir ulaşım ağı, olumsuz çevresel etkilerin azaltılması, güvenli ve erişilebilir yeşil alanların evrensel kullanıma uygun olarak etkileşimin sağlanması ilkeleri de bireylerin kendi çevresinde kalmasını desteklemektedir.

Fiziksel ortamdaki eksiklikler bir lokomotif gibi ekonomik, psikolojik, sosyolojik sorunları beraberinde getirmektedir. Dezavantajlı çevre, sağlık/bakım kurumlarına, temel yaşam gereksinimlerine ve sosyal çevreye ulaşma olasılığını azaltabilmekte aynı zamanda sosyal bozulma, sosyal uyumsuzluk ve davranışlar üzerinde daha düşük sosyal kontrollere neden olmaktadır. Bu durum, günlük karşılaşılan stres ile sosyal ağların gelişimine engel olabilmektedir. Aksine olumlu konut ve çevresi yaşlı bireyin temel ihtiyaçlara kolay ulaşmasını sağlamakta ve yaşam stresinin etkilerini azaltmaktadır. Ayrıca yakın çevredeki rekreasyon alanları iyileştirici bir çevre olanağı sunup, refah duygusunu artırarak bireylerin fiziksel ve mental dayanıklılığını desteklemektedir (Kalinkara, 2017). Yaşam ortamlarının yaşa uygun tasarımı, ulaşma erişimi, çeşitli alışveriş noktalarına ulaşabilmeyi, yakın çevredeki insanlarla sosyal ilişkiler kurmayı ve destekleyici ağlara katılmayı olanaklı kılarak başarılı yaşlanmayı sağlamaktadır. Aynı zamanda elverişli çevre şartlarında kurulan sosyal temaslarla aktivite düzeyi arttırılarak bireylerin fiziksel ve psikolojik sağlığının güçlenmesini sağlamaktadır (Menec, 2003). Sosyal temaslar, yaşlıların yakınlarıyla aktif iletişim kurduğu, başkalarına yakın yaşadığı ve etkileşim için uygun alana sahip olduğu bir toplulukta güçlenmektedir (Williams, 2005). Literatür araştırmaları sonucunda yaşlıların barınma sorununa yönelik olarak yapılan çalışmalarda, yaşlı yetişkinlerin yaşam kalitelerine ve sosyo-psikolojik yaşamlarına ilişkin olumlu etkileri doğrultusunda sosyal yaşamın, toplumla etkileşimin ve fiziksel aktivitenin öneminden sıkça bahsedilmektedir. Bu doğrultuda, barınma sorunu içerisinde önemli bir alternatif sunan yerinde yaşlanma bağlamında yaşlı bireylerin mevcut konut ve yakın çevresindeki sosyal iletişim düzeyleri, bu iletişime olanak sağlayan mekanların varlığı ve nitelikleri çalışmanın ana konusunu oluşturmaktadır.

1.2. Çalışmanın Amacı ve Kapsamı

Biyolojik olarak yaşlanmanın getirdiği olumsuz özelliklerin yanında psikolojik ve sosyal etkenler de yaşlı bireyleri toplumdan uzaklaştırarak yaşam alanlarını

sınırlandırmaktadır. Sosyal yaşamdan uzaklaşan yaşlılar fiziksel yetersizlikler ve ekonomik sıkıntıların da etkisiyle kurumsal bakıma ihtiyaç duymaktadır. Ancak yaşlıların anılar biriktirdikleri, aidiyetlerinin yüksek olduğu, sosyal yaşamlarının devam ettiği mevcut çevrelerin yaşamın her evresine uygun alanlar olarak düzenlenmesi; yaşlı bireylerin isteği ve kontrolü dışında yaşam sürmelerinin önüne geçmektedir. Hem kendi yaşam çevresinde hem de toplumsal yaşam içinde fiziksel ve sosyal açıdan yüksek etkileşim gerçekleştiren yaşlı bireylerin fiziksel ve psikolojik sağlıklarının iyi yönde etkilendiği belirtilmektedir (Akbayrak & Aysan, 2022). Bu nedenle sosyal bir varlık olarak insanın konut ve konut yakın çevresinde aktif bir şekilde yaşam sürmesi başarılı ve sağlıklı yaşlanmasına olanak tanımaktadır.

Zaman geçtikte önemli bir büyüklüğe ulaşan yaşlı nüfusun toplumdan izole edilmesinden ziyade sosyal yaşam içinde kalarak yaşam sürmesi önemli bir konudur. Bu doğrultuda ulusal ve uluslararası alan yazında yaşlılar temelinde ev ekonomisi, sağlık, psikoloji, sosyoloji, mimarlık gibi disiplinlerde yapılan pek çok çalışma bulunmaktadır. Mimarlık disiplini temelinde yapılan çalışmalar yaşlıların yalnız kaldıkça, yakınları taşındıkça veya ihtiyaç durumları ortaya çıktıkça yaşlılık sorunlarıyla karşılaştığı ve özellikle barınma sorununun önemli bir etken olduğu çerçevesinde şekillenmektedir. Bu doğrultuda barınma sorununun üstesinden gelmek için yaşlılara, ya kendi konut veya çevresinde bağımsız bir şekilde yaşamını devam ettirmesi ya da kurumsal hizmetlerin sunduğu olanakları kullanması için ilgili kuruluşlara taşınmasına yönelik iki seçenek sunulmaktadır. Değişen ve gelişen imkânlar neticesinde yaşlılar; bağımsızlıklarını, özgürlüklerini, anılarını, dostlarını kaybetmemek için ilk seçenek olarak kendi yaşam çevresinde yaşamını sürdürmeye devam etmek istemektedir. Bu yönelim ışığında alan yazında “yerinde yaşlanma” kavramı önemli bir yer kaplamaktadır. Bu bağlamda bilimsel literatürde ev içi kazaları önlemesi ve yaşam kalitesini artırması için mevcut konutunun yenilenmesi; konut yakın çevresinin günlük ihtiyacı kolaylaştırmaya yönelik düzenlenmesi; yakın çevrede benzer imkânlarla yarı kamusal olarak nitelendirilebilecek konut alanların yaygınlaştırılması; kullanıcı çeşitliliğinin sağlandığı ortak yaşam alanları; bu düzenlemeleri teknoloji ve evrensel tasarım ışığında yapmanın konut sürekliliğini ve barınma sorununun çözümüne yönelik katkı sağlayan çalışmalar bulunmaktadır (Ünal, 1997; Erbaş, 2006; Çakmak, 2014; Maraşı, 2018; Eyüboğlu, 2021; Weber, 2014; Stafford, 2016; Jorn, 2017; Leon, 2018; Mandelman, 2021). Örneğin, Ünal (1997) temel ihtiyaçlarda yardımcı sağlayan; farklı ekonomik, sosyal, kültürel yapıya sahip yaşlı konutlarının

yaşlıların yerinde yaşlanması için önemli bir çözüm olacağını; Erbaş (2006), yaşlıları barındırmanın bir tür sosyal süreç olduğunu hatırlatmakta ve mahalle çevresinde yapılması gereken konut birimlerinin bazı kurumsal taleplere cevap verebileceğini vurgulamaktadır. Çakmak (2014), yerinde yaşlanma için konut ve çevresinin fiziki koşullarına ilişkin düzenlemelerinin yaşlıların gündelik hayatlarını kolaylaştıracak şekilde planlanmasını önerirken; Maraşı (2018), evrensel tasarım ilkelerinin akıllı ev teknolojilerine entegre edilmesinin yerinde yaşlanma için faydalı olacağına dikkat çekmektedir. Eyüboğlu (2021), yaşlı bireylerin yerinde yaşlanmalarını desteklemesi bakımından konutların taşıması gereken özellikleri belirlediği çalışmada, kullanıcıların konutlarında mekân büyüklüğünün, donatı özelliklerinin ve organizasyonunun önemli olduğunu tespit etmiştir. Weber (2014), yerinde yaşlanmanın felsefelerini, psikolojik faktörlerini ve evrensel tasarımın yanı sıra ölümcül bir hastalık ile yaşayan insanlar için konutun işlev ve erişilebilirliğinin sağlanması için mekan boyutu, ergonomik donatı ve düzeni gibi değişikliklere öncelik verilmesinin önemini vurgulanmaktadır. Stafford (2016) ise uzun süredir ikamet edilen konutun sağladığı sosyal çevre sürekliliği, aidiyet ve güvenlik algısının sağladığı olumlu psikolojinin; yaşlıların bağımsızlığını artırdığını belirtmektedir.

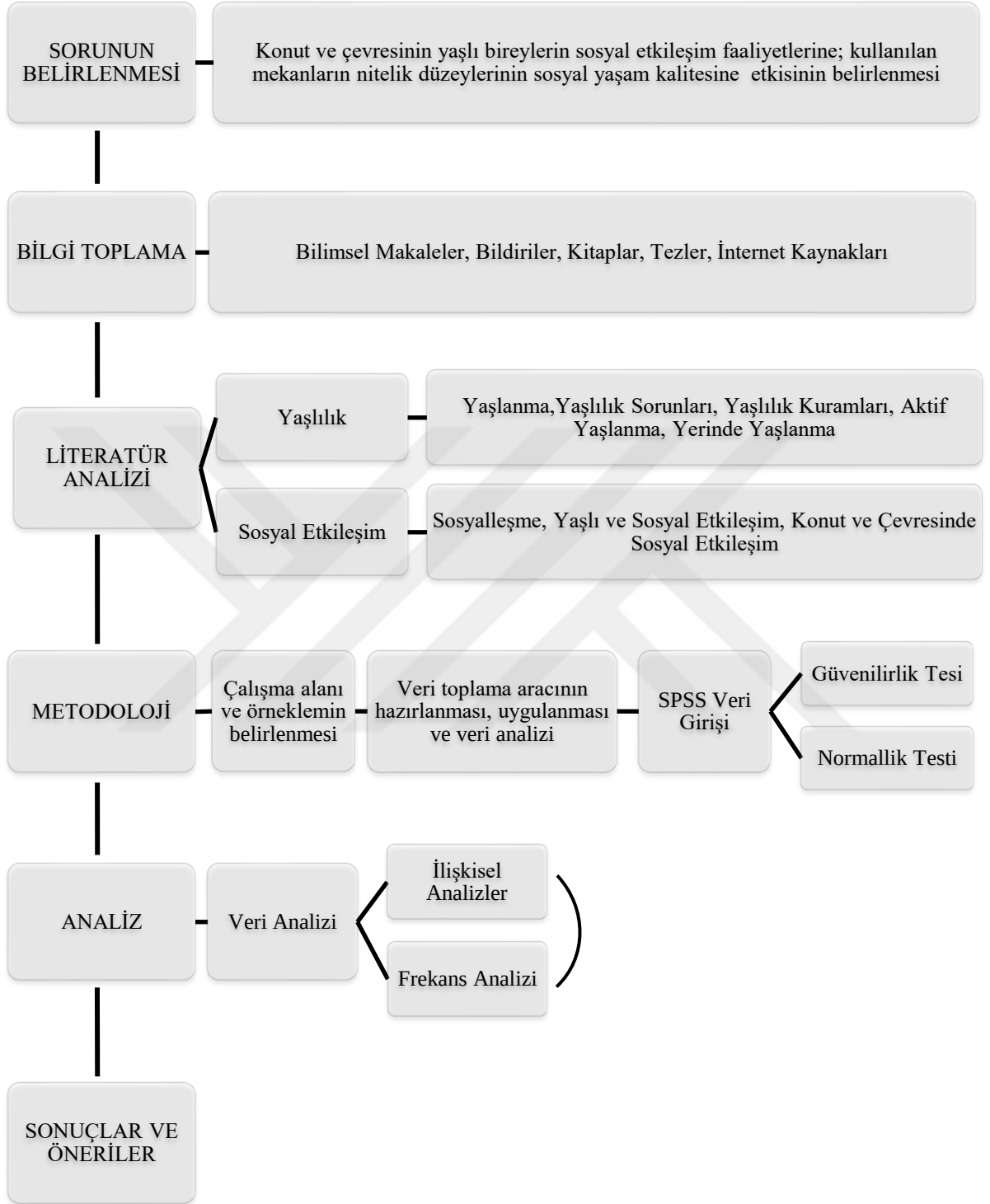
Konut ortamının sahip olduğu niteliklerin yanı sıra sosyal çevrenin de yaşlı yetişkinler için önemine dikkat çeken çalışmalar bulunmaktadır. Jorn (2017), kullanıcıların kültürleri (kavramlar, değerler ve davranışlar) ve sosyal çevresindeki ortak kültürü paylaştığı insanların varlığının verdiği güven duygusunun yaşama devam etme tercihini yükselttiğini; Leon (2018), yerinde yaşlanmanın bağımsız yaşamı desteklediğini, ziyaret edilebilir ve görülen kullanıcı temasının olduğu çevrenin başarılı yaşlanmayı sağladığına vurgu yapmaktadır. Mandelman (2021) ise örgütsel bir model olarak işbirlikçi konutların yaşlılar için yardımlaşma ve sosyalleşme açısından birçok avantajı bulunduğuna, bu sayede kendi kendini geliştiren yaşlının yerinde yaşlanma potansiyelini artırdığını ifade etmektedir.

Yapılan araştırmalarda sosyalleşme ve sosyal çevre konularını özellikle mimarlık alanında mekân ilişkileri bağlamında ele alan çalışmaların yetersiz olduğu tespit edilmiştir. Yaşlı bireylerin konut ve yakın çevreleriyle kurdukları fiziksel, görsel ve işitsel ilişkilerin sosyalleşme bağlamında ele alınmadığı görülmüştür. Bu eksikliklerden hareketle tez kapsamında, yaşlıların yaşamlarını sürdürdükleri mevcut konut ve yakın çevrelerindeki fiziksel ortamın ve kalitesinin sosyalleşmeleri üzerindeki katkısı ve etkisinin tespiti

amaçlanmaktadır. Çalışma kapsamında sosyalleşmenin/sosyal katılımın yaşlılık dönemi için tanımının, öneminin belirlenmesi; yaşlılık döneminde sosyalleşme amacıyla gerçekleştirilen faaliyetlerin; sosyalleşmenin/sosyal katılımın konut ve konut yakın çevresindeki mekânsal izdüşümlerinin ve kalitelerinin araştırılması; fiziksel ortamın sosyalleşmeye etkisinin; yaşlılık dönemi için bu mekanlara ilişkin tercih ve beklentilerin irdelenmesi hedeflenmektedir. Bu hedefler doğrultusunda çalışma; yaşlı bireylerin sosyalleşmeye bakışı; konut ve çevresinin akrabalar/arkadaşlar ile sosyalleşmeye etkisi, mekanların fiziksel, görsel ve işitsel sosyalleşme açısından yeterlilik düzeyi ve kullanıcıların mekandan beklentileri konularına odaklanmaktadır. Bu kapsamda, çalışma aşağıda yer alan sorulara yanıt aramaktadır.

- En çok gerçekleştirilen sosyalleşme faaliyetleri nelerdir?
- Sosyalleşme amacıyla en çok kullanılan mekanlar ve bu mekanların niteliklerinden duyulan memnuniyet düzeyi nedir?
- Fiziksel ortamın niteliği yaşlıların sosyalleşme faaliyet ve mekanları üzerinde etkiye sahip midir?
- Yaşlı yetişkinlerin sosyalleşme temelinde konut ve yakın çevresinden beklentileri nelerdir? Ekonomik durum, eğitim, gelir, cinsiyet, hane halkı sayısı gibi demografik özellikler ve ikamet edilen konut türü yaşlı yetişkinlerin sosyalleşmesi, sosyal mekan kullanımları, bu mekanları değerlendirme düzeyleri ve beklentileri üzerinde bir farklılığa sahip midir?

Çalışmanın amacı doğrultusunda öncelikle yaşlılık, yaşlı sorunları, yaşlılıkla ilgili ulusal ve uluslararası çalışmalar, yerinde yaşlanma, aktif yaşlanma, yaş dostu kent, yaşlı ve konut ilişkisi sosyalleşme bağlamında araştırılmıştır. Araştırmanın sorularına yanıt aramak üzere çalışma nitel araştırma deseninde tasarlanmıştır. Veri toplama tekniği olarak anket yapılmasına; anketin 60 yaş üstü yaşlılara uygulanmasına karar verilmiştir. Çalışma alanının ise Trabzon ili yaşlı nüfusunun en yoğun olduğu Ortahisar ilçesinde olmasına, çalışma alanının daraltılması amacıyla yaşlı nüfusun en kalabalık olduğu Çukurçayır Mahallesi olmasına karar verilmiştir (Bkz. 3.1.Çalışma Yöntemi).

Şekil 1. Çalışmanın modeli

2. KURAMSAL VE KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Yaşlılık ve Yaşlanma Kavramları

Kronolojik bir kavram olarak “yaş”; canlının doğumdan sonraki yaşam süresini ifade edeken, “yaşlanma” kavramı; bireyin anne karnına düştüğü andan itibaren ölüme kadar geçen zamanda biyolojik, psikolojik ve sosyolojik anlamda yaşadığı değişiklikleri kapsamaktadır. Bu bağlamda yaşlılık; yaşlanma sürecinin neticesinde bireylerin biyolojik verimliliğini yitirmesi, çevresine uyumda güçlük çekerek sosyal ve psikolojik özelliklerinde gerilemelerin olması şeklinde ifade edilmektedir. Ancak fiziksel olarak enerji ve güç kaybı yaşanıyor olmasına rağmen, yaşlılık dönemi bilgi, birikim ve tecrübe açısından en verimli olunan bir sürece denk gelmektedir (Akyıldız, 2016). Yaşlılık Türk Dil Kurumu (TDK) sözlüğünde de yaşlı olma hali olarak tanımlanmakta olup belli bir yaştan üzerinde olan toplumsal grubu betimlemek için kullanılmaktadır. Yaşlılık süreci bireylerin cinsiyetlerine, fizyolojik ve psikolojik sağlıklarına, eğitim düzeylerine, yaşam alanlarına, toplumsal yapıya, sosyal ilişkilerine, ekonomik düzeylerine ve kültürel yapının etkilediği öznel deneyimlere göre değişiklik göstermektedir (Knapp, 2009).

Yaşlılık için kesin bir yaş sınırı söylemek zordur. Bilir (2018) “Kırk yaş gençliğin yaşlılığı, elli yaş yaşlılığın gençliğidir” söylemi ile bu duruma dikkat çekerek tipik bir yaşlı olmadığına vurgu yapmaktadır. Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) ise 45-59 yaşı orta yaşlı, 60-74 yaşı yaşlı ve 75 yaş ve üzerini ise ileri derecede yaşlı olarak sınıflamaktadır (WHO, 2007). Gelişmiş ülkelerin önemli bir kısmında yaşlılık, emeklilik yaşı olan 65 yaş olarak kabul edilirken, BM 60 yaşı yaşlanma sınırı olarak belirtmekte; Türkiye mevzuatında yaşa göre özel düzenlemelerin yapıldığı 65 yaş eşik değeri olarak kabul edilmektedir (Evren, 2018). Yaşlılık ve yaşlanma yakın terimler olsa da yaşlanmanın ne zaman başladığı daha nettir. Mevcut gerontoloji verilerine göre yaşlanma anne rahmine düşülen ilk zamandan itibaren başlamakta, fiziksel ve sosyal yaşamda şekillenerek ölünceye kadar devam etmektedir (Tufan, 2021). Bu nedenle yaşlanma kavramını sadece yaşlı nüfusa indirgememek gerekmektedir. Her insan günler, aylar, yıllar geçtikçe yaşlanma sürecinin fiziksel, biyolojik aşamalarını yaşayabilmesinin yanında çevresel faktörler sebebiyle de yaşlanma sürecine maruz kalabilmektedir. Yaşlanmayı beş ana grupta sınıflamak mümkündür. Bunlar (Sarı, 2009; Kurnaz, 2016; Aslan ve Hoccoğlu, 2017; Özgür, 2021):

1. Kronolojik yaşılanma: Bireyin doğduğu andan itibaren geçen yaşam süresini ifade etmektedir. Takvim yaşına bağlı olarak büyük yaşa sahip olanlar küçük olanlara oranla daha yaşlı olarak değerlendirilmektedir.
2. Biyolojik yaşılanma: Kronolojik yaşa bağlı olarak bireyin geçirdiği fizyolojik, anatomik ve morfolojik değişimleri kapsamaktadır.
3. Psikolojik yaşılanma: Genel hatlarıyla, bilişsel beceriler ve ruhsal değişimlerle ilgilidir. Bilişsel beceriler zeka, odaklanma, öğrenme, bellek, akıl yürütme gibi alanlardaki değişiklikleri; ruhsal davranış değişimleri ise duygular, düşünceler, içgüdüler ve başa çıkma becerileri gibi çeşitli nitelikleri içermektedir.
4. Sosyolojik yaşılanma: Yaşlılığın sosyal anlamı, yaşılanmanın fiziksel ve zihinsel yetenekler üzerinde oluşturduğu olumsuz durumlarına bağlıdır. Sosyal bir varlık olarak yaşlının toplumdaki statü, rol ve beklentilerindeki değişimleri; aile ve çevresel ilişkileri üzerinde değişen etkiler sosyolojik yaşılanmayı meydana getirmektedir.
5. Toplumsal yaşılanma: Doğumda beklenen yaşam süresi ve toplumun orta yaş göstergelerine bağlı olarak ortaya çıkan yaşılanma kategorisidir. Genel nüfus içinde 65 yaş ve üzeri kesimin toplam nüfus içindeki payı % 4'ten az ise genç nüfus; %4-%6.9 arasında ise olgun nüfus, %7-%10 arasında ise yaşlı nüfus ve %10'un üzerindeyse çok yaşlı nüfus ifadeleri kullanılmaktadır.

Yaşılanma sürecinde bireyler biyolojik, teknolojik, psikolojik, ekonomik, toplumsal, sosyal alanlarda değişim ve dönüşüm geçirirler. Yaşılanma sürecinin sağlıklı bir şekilde atlatılması için değişime ayak uydurulması, çevreyle uyum içinde olunması ve çağa ayak uydurulması önem taşımaktadır. Bu nedenle yaşlılıkta uyumu kolaylaştırmanın en iyi yolu, yaşlı bireylerin karşılaştığı sorunların iyi tespit edilerek çözüm önerilerinin üretilmesidir.

2.2. Yaşlılık Sorunları

Yaşlı nüfusun toplam nüfus içindeki artışı 21. yüzyılın en önemli toplumsal dönüşümlerinden birisidir. Toplumsal bir boyut kazanan yaşlılık konut, ulaşım, sosyal güvenlik, sağlık hizmetleri, kuşaklararası ilişkiler ve finansal piyasalar doğrultusunda neredeyse tüm toplum kesimleri için gerekli hizmetlere olan taleple ekonomik bir boyuta

da sahiptir (Kalinkara, 2017). Gün geçtikçe sayısı artan yaşlı nüfusa bağlı olarak yaşlılıkla ilgili sorunların artış gösterdiği ve çözüm üretilmesi gerekliliği de bir gerçektir.

Yaşlılara ilişkin sosyal dışlanmayı önleyici politikalar geliştirilmesine ilişkin yaptığı çalışmada Kahraman (2016) yaşlı sorunlarını; ekonomik sorunlar ve yoksulluk, psikolojik sorunlar, bireyler arası ilişkiler, sağlık sorunları ve bakım ihtiyacı, sosyal dışlanma olarak sınıflandırmıştır. Danış ve Efe (2016) aktif yaşlanma konulu çalışmalarında yaşlılık sorunlarını sosyal, uyum, sağlık, ekonomik, psikolojik, sevgisizlik, yalnızlık, umutsuzluk, iletişimsizlik, kültürel, kuşaklar arası, ulaşım, ev işlerini yaparken yetememe, rutin toplumsal hizmetlere erişim, can sıkıntısı ve boş zaman aktivitesi eksikliği sorunları olmak üzere daha özel ve alt başlıklarla ifade etmiştir. Tez kapsamında ise yaşlılık sorunları genel hatlarıyla yoksulluk, işsizlik ve ekonomik sorunlar, psikolojik, sosyal, sağlık ve barınma sorunları olarak ele alınmaktadır.

2.2.1. Yoksulluk, İşsizlik ve Ekonomik Sorunlar

Yaşlı bireylerin ekonomik sorun yaşamasında etkili olan en önemli etmen statü ve ekonomik kayıplara neden olan emekliliktir (Tereci vd.,2016). Emeklilik sonrasında gelir düzeyinde düşüş, yaş sebebiyle istihdam imkanlarının azalması, işsizlik, sağlık problemleri sebebiyle çalışma yaşamından uzaklaşmanın yanı sıra doktor ve ilaca erişim sıkıntısı, hayat pahalılığı vb. nedenlerle yaşlı birey ekonomik sıkıntılarla ve yoksullukla yüzleşmektedir. Gelir durumu düşen bireyler kendi ihtiyaçlarını da karşılayamayacak düzeye gelerek bakıma ihtiyaç duyabilmektedir. Aktif çalışma yaşamının sona ermesi anlamına gelen emeklilik süreci bireyin sosyal yaşamdan uzaklaşması sorununu da beraberinde getirmektedir.

Sosyal güvencesizlik, düşük maaşlar ve ortalama yaşam beklentisinin erkeklerden daha yüksek olması nedeniyle kronik hastalıkların görülme olasılığı yaşlı kadınlarda daha yüksek görülmektedir. Ekonomik sorunlar konusunda kadınlar daha dezavantajlı konuma gelerek yoksulluğu daha yoğun yaşamaktadır (Danış, 2009). Türkiye’de son yıllarda kadının eğitim düzeyi ve işgücüne katılma oranları yükselse de istenilen düzeye ulaşamamıştır. Tüm nüfus içinde kadınların yetişkinlik döneminde ücretsiz aile işçisi olarak görülmeleri ve sigortalı olarak bir işte çalışmamaları, çalışan kadınların düşük statülü/ücretli olarak iş hayatında yer edinmeleri yaşlılık döneminde ekonomik sorunlarla karşılaşma olasılıklarını artırmaktadır (Tereci vd., 2016).

Tüm olumsuzluklara rağmen yaşlı bireylerin ekonomik sıkıntıların üstesinden gelmesi yapılacak düzenlemelerle mümkündür. Emeklilik yaşının uzatılması ile yaşlıların ekonomik ve sosyal hayata daha aktif katılımları sağlanmakta; ülkeler bu potansiyeli kullanma yoluna giderek maddi sorunların önüne geçebilmektedir. Bu doğrultuda yaşlı bireylerin kuracakları halk eğitim programları, emekli üniversiteleri ve yüksekokulları için belediye, özel şahıs ve kamunun elindeki birçok binadan küçük ücretlerle yararlanmaları önerilmektedir. Yaşlılar öncelikli olmak üzere her yaştan bireyin günlük kullanımına açık olan bu kurumlarda sanat, müzik, el işlemecilikleri, üretici mesleklere yönelik eğitim imkanları sunulmalı; sürecin sonunda diploma, çalışma ve işyeri açma belgesi verilmelidir. Bu doğrultuda yeni roller kazanan yaşlı bireyler topluma ve ekonomiye net katkı verirken; aktif yaşlanmanın ötesinde ekonomik özgürlüğe kavuşarak geçim sıkıntılarını hafifletilebilmektedir (T.C. Kalkınma Bakanlığı, 2014).

2.2.2. Psikolojik Sorunlar

Yaşlı bireylerin psikolojik davranışları ve tepkileri genç bireylerden farklıdır. Yaşlanan bireyin kavrama ve algılama gücü azalmakta ve çevresiyle baş etmekte zorlanmaktadır. Gençlik, güzellik ve çekiciliğin azalması, kırışıkların oluşması, saçların azalması, görme ve işitme sorunu gibi değişimler yaşlının görünüşünü değiştirmektedir. Dış görünüşü değişen yaşlının hem kendisinin hem de başkalarının onu nasıl algıladığı ruh dünyasını etkilemektedir (Tereci vd.,2016). Görünüşteki değişimler çevresel yargılarla birlikte olumsuz bir durum algısı oluşturmakta ve yaşlının sosyal yaşamdan uzaklaşarak yalnızlaşmasına neden olmaktadır.

Çoğu zaman yaşlı insanların yaşadıkları problemlerin asıl kaynağı fiziksel yetersizlik değil oluşan önyargılardan dolayı toplumdan yalıtılma ile oluşan sosyal ve psikolojik ötekileştirmedir. Özellikle huzurevlerinde kalan yaşlılar toplumdan soyutlanmakta, yaşadıkları mekanlara aidiyet ve yaşadıkları mekanları sahiplenme duyguları gittikçe azalmaktadır (Chang, 2013). Bu yaşlı bireyde içe kapanmaya neden olarak sosyal yaşamdan kaçınmasına sebebiyet vermektedir. Bu durum da fiziksel değişimlerin yanında sosyal hayattaki değişimlerin bireyler üzerinde ne kadar önemli etki bıraktığını göstermektedir.

Yaşlılık döneminde bireyin zihinsel ve fiziksel yetenek/işlevlerindeki azalma ile birlikte davranışsal uyum yeteneği de farklılaşmaktadır. Yaşlanma sürecinde aile ve

arkadaşlarının ölümünden kaynaklı yaşanan kayıplar, fiziksel hastalıklar, görüntüde meydana gelen değişimler, günlük yaşam aktivitelerinde dışa bağımlılığın artması, sosyal destek kaybı gibi yoksunluklar kurum bakımına duyulan ihtiyacı artırmaktadır. Bu doğrultuda psikolojik ve sosyal sorunlar da beraberinde gelmektedir (Sarı, 2009). Ayrıca yaşlılık döneminde en önemli sorunlardan biri de ayrımcılıktır. Yaş ayrımcılığı toplum içinde yaşlı karşı bakıma muhtaç ve bağımlı algısı, unutkan oldukları, muhatap alınmamaları, sosyal çevreden dışlanmaları, fiziksel ve ruhsal istismar edilmeleri ile varlık göstermektedir (Buz, 2015). Bu olumsuz algılar yaşlıları toplumdan uzaklaştırarak yalnızlığa iterek önemli bir psikolojik buhrana neden olmaktadır.

Yaşlılık döneminde karşılaşılan sorunların başında olan yalnızlık, yaşlı bireylerin çevreye uyum sağlayamadıkları için çevreden uzaklaşması, emeklilik sonucu iş yaşamının sona ermesiyle toplumsal ilişkilerinin ve arkadaşlık bağlarının zayıflamasıyla daha da artmaktadır (Tereci vd., 2016). Aynı zamanda yakınların, arkadaşların veya yakın çevrede meydana gelen ölümler yaşlıların yalnızlaşmasına ve ölüm korkusunun açığa çıkmasına sebep olabilmektedir. Tüm bu sosyal, fiziksel ve aktivite çekilmeleri yaşlı bireyin kendisiyle baş başa kalmasına ve gittikçe yalnızlaşan yaşlının psikolojik sorunlar yaşamasına sebep olmaktadır.

2.2.3. Sosyal Sorunlar

Teknolojik, ekonomik, sosyal ve kültürel değişimler aile yaşam kalıplarını değiştirmektedir. Kentleşmeyle ve değişen yaşam standartlarıyla birlikte aile yaşamı geniş aileden çekirdek aileye dönüşüm göstermektedir. Kuşaklararası karma bir yaşam gösteren geniş ailede, her birey karşılıklı yardımlaşma, dayanışma içinde yaşamını sürdürmekteydi. Bu sayede her kesimin her ihtiyacı aile içinde çözülebilmekteydi. Ancak çekirdek aileye geçiş ile birlikte aile bireylerinin, akrabaların, çocukların ve torunların uzakta olması yaşlı bireyin yalnızlaşmasına neden olmaktadır. Yalnız yaşama konusundaki sosyal kabullenmeyle birlikte de yaşlıların büyük bir çoğunluğu yalnız yaşamayı tercih etmektedir (Öztop, 2006). Yalnızlığın getirdiği iletişimsizlik yaşlıların sosyal yaşamdan uzaklaşmasına ve dolayısıyla sosyal dışlanmaya neden olmaktadır.

Geleneksel toplumlarda yaşlı birey deneyimlerine ve birikimlerine güvenilen, otorite sahibi kişiler iken, modern toplumlarda aileye yük olarak görülen, üretkenlikleri sonlanmış bireyler olarak değerlendirilmektedir (Tereci vd., 2016). Bu durum sosyal

hayatta bir dizi değişiklikler yaşanmasına da neden olmaktadır. Sosyal hayatta özellikle ekonomik kalkınma içinde belirlenen yaş sınırı ile yaşlı yetişkinler statü kaybı yaşamaktadır. Çalışan rolünü kaybeden bireyler zamanla bağımlı birey rolüne evrilerek “çalışamaz, yetersiz” gibi birtakım önyargılara maruz kalmaktadır. Bu önyargılar da yaşlıların mevcut yeterliliklerinin göz ardı edilerek sosyal yaşamdan geri çekilmesine neden olmaktadır.

Emeklilik ekonomik olmanın yanı sıra sosyal sorunlara neden olan önemli bir diğer etkidir. Yaşlı bireylerin iş yaşamından ayrılması hem gelir düzeyinin düşmesinde hem de iş yaşamındaki arkadaşlarıyla olan sosyal ilişkilerinin azalmasına yol açmaktadır. Emeklilik sonrası boş zamanları değerlendirme sorunu yaşlıları sosyal aktivite düzeyini ilgilendiren önemli bir diğer konudur. Yaşlı birey, boş zamanını dolduracak bireyler ve faaliyetler bulamadığında sosyal yaşamdan soyutlanmaktadır (Tereci vd., 2016). Modern dünyadaki üretim, tüketim, eğlence genç/yetişkin bireylerin aktivitelerini daha çok ön plana çıkarmaktadır. Genç/yetişkin bireyleri ön plana çıkararak yaşlı yetişkinleri ikinci plana atan düzenlemeler dolaylı olarak yaşlı bireylerin sosyal yaşamdan uzak kalmasına neden olmaktadır. Bu sebeple yaşlılar hem bağımsızlık, katılım ve kendini gerçekleştirme olanaklarından mahrum kalmakta hem de toplumdaki olumsuz yaş ayrımcılığına maruz kalarak sosyal yaşamdan dışlanmaktadır.

2.2.4. Sağlık Sorunları

Bütün vücut sisteminde meydana gelen fiziksel gerilemeler, sindirim güçlüğü, diyabet ve astım gibi kronik rahatsızlıklar yaşlıların sağlıklarının değişmesine neden olmaktadır. Bu değişimler bireylerin sosyo-ekonomik durumuna, yaşam tarzına, beslenme şekline ve çevresel faktörlere bağlı olarak kişiler arasında farklılık göstermektedir. Zamanla meydana gelen sağlık sorunları yaşlı bireylerin bakıma muhtaçlık ihtiyacının artmasına neden olmaktadır (Tufan, 2021). Fiziksel gerilemeler, bakıma muhtaçlığın artması, rol kayıplarının olması stres faktörünün tetiklenerek ruhsal sağlığın da bozulmasına sebebiyet vermektedir (Özgür, 2021).

Yaşlılıktaki sağlık sorunları ile ilgili önemli bir husus, kişilerde oluşan birden fazla kronik hastalıktır. Çoklu hastalık oluşumu 50 yaşından itibaren başlamakta ve ilerleyen yaşla birlikte artmaktadır. Özellikle kesin bir tedavisi olmamasının yanında süresi belli olmayan ilaç kullanımına neden olan kronik rahatsızlıklar yaşlılar için çeşitli sorunlara

neden olmaktadır. Zaman içinde kalp ve damarlarda meydana gelen değişiklikler ölümle, kalp krizi, inme veya kısmi/kalıcı felç ile sonuçlanmaktadır. Solunum sistemindeki yavaşlama astım gibi nefes darlığını meydana getirerek yaşlı yetişkinlerin bedensel faaliyetlerini de kısıtlamaktadır. Yaşlı yetişkinlerde özellikle hareket sisteminde gözle görülür değişiklikler oluşmaktadır. Bu değişim beraberinde fiziksel aktivite seviyelerin azalmasına ve hareketsizliğin artmasına; erken dönemde büyük sorunlara yol açmasa da yaş ilerledikçe kemiklerde hasar oluşumunu tetiklemektedir. Bu durumdaki yaşlı bireylerde bedensel etkinlik düzeyinde azalmanın yanı sıra bağımsız yaşamdan bağımlı yaşam durumuna geçiş gözlenmektedir (Ağar, 2020). Bu gibi yaygın kronik hastalıklar, fiziksel yetersizlik nedeniyle hareket kısıtlılığını ve beslenme düzeninde aksaklıklar meydana getirmektedir. Sosyal çevrenin de bu sorunlara çözüm oluşturamaması yaşlıların çevreden kopararak konut içi yaşama veya kurumsal bakıma mecbur bırakmaktadır.

Yaşla beraber vücutta vitamin, mineral eksiklikleri yaygın bir hastalık olan kemik erimesine neden olarak özellikle hareketlerde yavaşlama, eklem ağrıları gibi sorunlara zemin hazırlamaktadır. Ayrıca hareketsizlik ve düzensiz beslenmenin de etkisiyle kan dolaşımındaki değişim besin kullanımında kısıtlamaya neden olan diyabete veya obeziteye neden olmaktadır (Bilir, 2018). Yaşın ilerlemesine bağlı olarak bireylerin görme yetenekleri de zayıflayarak göz hastalıklarını meydana getirmektedir. Göz rahatsızlıkları sebebi ile görüş kalitesi azalan yaşlı bireyler renkleri ve şekilleri görmekte zorlanmaya başlamaktadır. İşitme kapasitesindeki gerileme ile de yaşlı bireyler normal seviyeden daha düşük seviyedeki sesleri duymakta güçlük çekmektedir. Sağlık kuruluşlarına erişimde sorunla karşılaşılması da sağlık sorunlarını artırıcı etkiye neden olmaktadır. Ulaşımdan dolayı erişilemeyen sağlık kuruluşları, tedavi sürecine geç başlanması, tedaviye ilişkin olanaklarda maddi engellere takılma gibi olumsuz etkenler; sağlık sorunu tespit edilemeyen yaşlı bireyin fiziksel ve sosyal yaşamının aksamasına neden olabilmektedir.

2.2.5. Barınma Sorunu

Barınma, insanın temel ihtiyaçlardandır. Her yaştaki birey için erişim düzeyinden yerleşim planına kadar kullanılan mekânlar çok önemlidir. Özellikle konut ve yakın çevresinde geçirilen zamanın yaşlılık döneminde daha fazla olması bu konuyu daha önemli kılmaktadır. Yaşlılıkta sağlık sorunlarının oluşması, nüfustaki yaş dengelerinin değişmesi, ekonomik gelirin azalması, eş kaybıyla beraber yalnızlaşma, konutun yaşlının

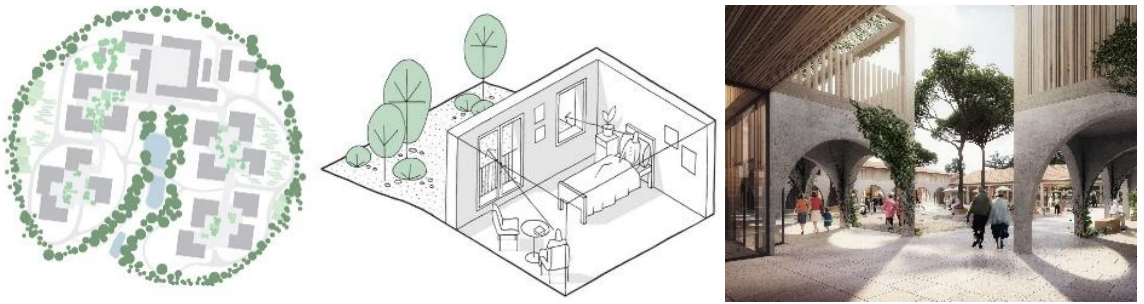
fiziksel değişimine uygun olmaması, güvenlik düzeyinin yetersiz olması gibi nedenlerden dolayı mekânla ilişki değişmektedir (Salur, 2019). Bu değişiklik mevcut mekanların yetersizliğinden, yaşlı bireyin toplumdan ve ailesinden izole olarak korunma ve bakım isteğini doğurması nedeniyle barınma sorununu meydana getirmektedir (Sarı, 2009). Yalnız ekonomik ve fiziksel düzeyde yetersizlik değil çevresel gereksinimlere cevap veremeyen yaşam alanlarının genç/yetişkin bireylerle daha ilişkili olması yaşlı yetişkinlerin yoksul ve elverişsiz yerlerde barınmalarına veya yaşam çevrelerinden uzaklaşmasına neden olmaktadır (Tereci vd., 2016). Ancak yaşlılar kendi düzenini bozmak istemeyerek konut ve yakın çevresinde görsel, duyuşal veya fiziksel katılım aracılığıyla var olmak istemektedir (Salur, 2019). Bu sayede özel yaşamındaki ve sosyal çevresindeki statüsünü kaybetmemiş olmaktadır. Bu doğrultuda yaşlı yetişkinler yerinde yaşlanmak için alternatif barınma yolları aramaktadır (Öztop & Akkurt, 2016).

Gelişmiş ölkelerde yaşlıların barınma sorunlarına huzurevleri, yaşlı konutları, yaşlı köyleri gibi çeşitli kurumsal ve özel alternatifler geliştirilmiştir. Ancak bu alternatifler içinde son yıllarda yaşlı bireylerin kurum bakımından çok kendi evlerinde bakımlarının sağlanması önem kazanmıştır. Avrupa Birliği ölkelerinde barınma konusunda, yaşlı bireylerin psikolojik ve ruhsal sağlıklarının olumsuz etkilenmesini önlemek, günlük ihtiyaçlarını görmesini sağlamak ve gündelik yaşam faaliyetlerinden uzaklaşmadan toplum içinde bağımsız bir yaşam sürmelerine yardımcı olmak için konut ve çevresinin yaşlı bireylere uygun tasarımı benimsenmektedir (Tereci vd., 2016). Bu doğrultuda konutun yaşlı kullanıcı için yalnızca yaşam alanı değil aynı zamanda çevreyle iletişim kurabildiği alan olduğu kabul edilmektedir. Bu sebeple barınma alanlarından bahsederken o mekanları sosyal çevresiyle bir bütün olarak düşünmek gerekmektedir.

Barınma sorununa ilişkin ulusal/uluslararası birçok alanda kamusal ve özel sektörlerde çalışmalar yapılmaktadır. Barınma modellerine yönelik yapılan çalışmalar yaşlı bireylerin kendi içinde sınıflandırılmasıyla meydana gelir. Bu sınıflandırmanın en temel dikkat çeken noktası günlük yaşam içinde yaşlıların yardıma ihtiyaç duyma düzeyleridir. Bu doğrultuda, günlük yaşam aktivitelerini kendi başına karşılayabilenler bağımsız yaşlı; yaşam içerisinde günlük gereksinimlerini ve kişisel gereksinimlerini karşılariken yardıma ihtiyaç duyanlar bağımlı yaşlı olarak sınıflandırılabilir. Barınma modellerinde, bu gruplara özel oluşturulan mekanlarla kullanıcıların ihtiyaçlarına göre faydalı bir yaşam sürmesi amaçlanmaktadır.

Bağımlı yaşam süren yaşlı bireyler için barınma hizmetleri farklı ülkelerde değişik biçimlerde tanımlansa da söz konusu kurumları geriatrik hizmetler, günlük bakım merkezleri, yaşlı bakımevleri olarak özetlemek mümkündür.

- Geriatrik hizmetler; özellikle yatağa bağımlı ya da güç kaybı yaşayan yaşlılarla zihinsel problemlili (demans, alzheimer) yaşlıların bakıldığı kurumlar olan geriatrik kurumlar (psiko-geriatri hastaneleri, gündüzlü geriatri klinikleri, gündüzlü psiko- geriatri klinikleri) tedavi ve bakım hizmeti sağlamaktadır. Bu kurumlar genellikle mekanların estetikliğinden ziyade fonksiyonelliğinin ön planda olduğu yaşlı hastaneleridir. Tüm gün boyunca bakım ve gözetim sağlayan bu kurumlar işlevsel açıdan hastaneyle özdeşleşse de amaçları açısından farklılaşmaktadır. Hastanede, hastanın tedavi olma süresi kısıtlıyken, bu yapılarda sürenin daha esnek olmasının yanında ekonomik gereklilikleri daha azdır. Kurum içinde yaşlı bireylere ihtiyaçlarına göre günlük hemşirelik ve tıbbi tedavi hizmeti verilmektedir. Bununla birlikte bireyin gündelik aktivitelerine de destek sağlanmaktadır (Baş, 2019). Örneğin Fransa'daki Alzheimer Köyünde, sağlık gerekliliklerinin sağlandığı kurumsal alanların yanında kullanıcıların önceki yaşamlarını hatırlatan tanıdık işlevlerin (bakkal, kuaför, restoran ve pazar meydanı) alana entegre edilmesiyle tanınabilir bir çevre oluşturulmuştur (Şekil 2). Yapı içerisinde doğanın iyileştirici, sakinleştirici etkisini kullanan rekreasyon alanları ile kullanıcıların sağlık sorunlarına çözüm aranırken, fiziksel ve sosyal olarak da aktif yaşam sürmeleri sağlanmaktadır (URL-2, 2023).

Şekil 2. Alzheimer köyü, Champagnat & Gregoire Architects, NORD Architects, Fransa, 2020 (URL-3, 2023)

- Günlük bakım merkezleri; fiziksel ya da bilinç rahatsızlığı olan 65 yaş ve üzerindeki yaşlılara günün belirli saatlerinde gerekli sosyal ve sağlık hizmetleri sunmaktadır. Günlük programları kapsayan bu merkezler kendi evinde ya da aileleriyle

birlikte yaşayan yaşlılar için uzun süreli bakım ve destekli yaşam alternatifleri oluşturmaktadır (Sarı, 2009). Örneğin Yeni Gün Yaşlı Merkezi'nde yaşlıların grup aktiviteleri ve sağlık personeline erişimleri sayesinde yaşam kalitelerinin artırılarak daha verimli bir gün geçirmeleri sağlanmaktadır (Şekil 3). Sağlık birimi, çok amaçlı oda ve atölye, idari alan, 40 kişilik mutfak ve yemek odası, banyo ve depolardan oluşan tek katlı bir yapının avlusu sosyalleşme ve dinlenme için kamusal bir alan görevi görmektedir. Konutlarında temel ihtiyaçlarını karşılayamayan yaşlılar bu merkez sayesinde hem gereksinimlerini karşılamakta hem de farklı demografik özelliğe sahip kullanıcılarla etkileşime girerek sosyalleşme düzeyini artırmaktadır (URL-4, 2023).

Şekil 3. Yeni gün yaşlı merkezi, Side Fx Arquitectura, Ekvador, 2022 (URL-4, 2023)

- Yaşlı bakımevleri; günlük ihtiyaçlarını yardımsız karşılayamayacak durumda olan bağımlı ve devamlı tıbbi bakım gerektiren yaşlıların bakıldıkları kurumlardır (Alkan, 2008; Çam, 2012). Bakıma ihtiyacı olan bireylerin aktivitelerini artırmak ve nitelikli bir çevrede yaşamlarını sürdürebilmelerini sağlamak amaçlanmaktadır. Bakımevleri, genellikle tek yatak odalı olup oda içinde özel banyo ve hareketlilik standartlarına göre tasarlanmış yaşama birimlerinden oluşmaktadır (Sarı, 2009). Örneğin Mayerhof Bakım Kampüsünde, kurum yaşamındaki uzun koridorlarla birbirine bağlanan oda şekillenmesinin yanında ortak ve açık alanlar sayesinde sosyalleşmeye imkan sağlayacak alanlar yaratılmıştır (Şekil 4). Odaların açık alana veya binanın etrafındaki yeşil alana bakmasıyla mekânsal kalite artırılarak görsel temasın devam etmesi sağlanmıştır. Bu doğrultuda peyzaj alanlarının yaşlıların hem kullanımına hem de seyrine açık olması fiziksel ve görsel sosyalleşmeye katkı sağlamaktadır (URL-5, 2023).

Şekil 4. Mayerhof bakım kampüsü, Areal Architecten, Belçika, 2014 (URL-5, 2023)

Bağımsız yaşam süren yaşlı bireyler için barınma alanları farklı ülkelerde değişik biçimlerde tanımlansa da genellikle yaşlı konutları, huzurevleri, gündüz bakım hizmetleri, aktif yaşlı kulüpleri ve yaşlı köyleri olarak özetlemek mümkündür.

- Yaşlı konutları; kendi içinde mutfak ve banyosu olan tek ya da iki odalı olan bu konutlar sağlıklı, kendi kendilerine yetebilen genellikle 70-80 yaş aralığındaki bireylere hizmet vermektedir. Ayrıca geçim sorumluluklarını azaltmayı düşünenleri de kapsayan konutlar bakım, günlük temel ihtiyaçları ve sosyal ihtiyaçları karşılarken ciddi sağlık hizmeti barındırmamaktadır. Minimalize edilmiş bağımsız konut birimlerinin ortak alanlarla birleşerek otel anlayışı şeklinde yapılandığı da görülmektedir (Alkan, 2008; Sarı, 2009). “Hokkori-ya” yaşlılar için kiralık konut olarak planlanmış bir komplekstir (Şekil 5). Ortak kullanıma imkan veren alanlarda yaşlıların çevreyle görsel iletişim kurmasını sağlarken yaşam birimleri bölümünde ise görsel iletişimi minimuma indirerek mahremiyetin sağlanması öncelikli kılınmıştır. Tek katlı yapı ile de kullanıcıların doğayla etkileşimlerine ve hareket kısıtlamalarının önüne geçilmektedir. Aşına olduğu çevreden ve iletişim halinde olduğu kişilerden uzaklaşmak zorunda kalan yaşlıların bu kompleksin ortak kullanım alanları sayesinde yeni ilişkiler kurması hedeflenmektedir. Bu sayede yaşlıların sosyal birey olma özelliğinin devamlılığı sağlanırken değişim/dönüşümlere adapte olması kolaylaşmaktadır. Bu doğrultuda yaşlıların yaş aldıkça değişen rollerinin yerine yeni roller kazanmalarının önü açılmaktadır (URL-6, 2023) .

Şekil 5. HOKKORI-YA, DOG, Japonya, 2019 (URL-6, 2023)

• Huzurevleri; daha sosyal olmak isteyen, bağımsız yaşam süremeyen, yalnız yaşamdan uzaklaşmak veya yaşam kalitesini artırmak isteyen, farklı ihtiyaçları olan yaşlılar için hizmet vermektedir. Devlet veya özel kişiler tarafından ücretli veya ücretsiz çalıştırılan kurumlardır. Huzurevleri yemek, toplantı, etkinlik vb. temel ve sosyal ihtiyaçlar gibi bazı mekânların ortak kullanıldığı, sağlık taramalarının düzenli yapıldığı, günlük bakımların karşılandığı 1-2 kişilik yatma birimlerinin olduğu mekanlardan oluşmaktadır (Kaplan & Tanrıverdi, 2020). Örneğin; Wilder Kaiser Huzurevi, orta kısımda birbirine kenetlenen ve bir atriyum oluşturan iki kompakt hacimden oluşmakta; halka açık bahçe, demans bahçesi ve çocuk oyun alanını kapsayan üç farklı dış mekan içermektedir (Şekil 6). Bu mekanlar yaşlıya yeni toplumsal iletişim olanakları kazandırmasının yanı sıra sunduğu özel alanlar sayesinde mahremiyeti üst düzeyde sağlanmaktadır. Her çeşit kullanıcıya hitap eden açık alanlar sayesinde huzurevinde yaşayan yaşlı hem ziyaretçileriyle yeni anılar oluşturarak hem de diğer sakinlerle etkileşim kurarak sosyal etkileşimini devam ettirmektedir (URL-7, 2023).

Şekil 6. Wilder kaiser huzurevi, SRAP, Avusturya, 2017 (URL-7, 2023)

- Gündüz bakım hizmeti veren kuruluşlar yaşlı bireylerin toplumdan kopmadan sosyal, eğitsel ve boş zamanlarını verimli kullanmalarına destek olmaktadır. Bu sayede yaşlı bireylerin özsaygılarının artırılması, sosyal rollerinin devam ederek güçlenmesi ve bağımsız yaşamalarına yardım edip kendilerini daha iyi hissetmelerine yardımcı olunması amaçlanmaktadır. Bu kurumlar haftanın belirli günlerinde ve belirli saatlerde açılarak yaşlıların gereksiz ve erken kurum bakımına alınmasının önüne geçmektedir (Tereci vd., 2016). Örneğin İspanya’ da yapılmış merkezde iç-dış mekan sürekliliği yaratılarak bahçelerin ve iç mekandaki manzaraların kalıcı bir şekilde varlığını devam ettirmesi sağlanmıştır (Şekil 7). Yapı farklı sosyal aktivite alanları, yemek alanı ve çok amaçlı alandan oluşmaktadır. Böylece yaşlılar gündüz konut ve çevrelerinde karşılayamadıkları ihtiyaçlarını akranlarıyla bir arada olarak karşılamaktadır. Bu sayede mevcut sosyal çevrede iletişim kurma, faaliyet gerçekleştirme imkanı bulamayan yaşlının, sosyal katılımının devamı sağlanmaktadır. Aynı zamanda akran ilişkisini öncelik tutan merkezdeki yaşlılar toplum içinde ötekileştirme, yalnız kalma, dışlanma gibi olumsuz önyargılardan arınmış olmaktadır. Bu doğrultuda yaşlılık döneminde dışadönük, yeni beceriler ve hobiler edinerek kendisini geliştiren yaşlılara fırsat sunulmaktadır (URL-8, 2023).

Şekil 7. Yaşlılar için gündüz bakım merkezi, Francisco Gómez Díaz + Baum Lab, İspanya, 2013 (URL-8, 2023)

- Aktif yaşlı kulüpleri; komşuluk ilişkileri zayıflayan, yalnızlık duygusu artan, yakın çevrenin eksiklikleri nedeniyle sosyalleşme düzeyi düşen yaşlı bireyler için tasarlanan kulüplerde kulüp evi, yüzme aktivitesi, kondisyon merkezi, hobi odası, yürüyüş parkurları, tenis kortları, oyun alanları, bilgisayar odası, golf kursu ve restoran gibi olanaklar sunulmaktadır (Alkan, 2008; Sarı, 2009). 60+ Aktif Yaşlanma Kulübü yaşlanma döneminde sosyal ihtiyaçların karşılanması ve vatandaşların sosyal katılımlarının sağlanması için gereken ekipmanlarla aktif bir kontrol alanı oluşturmaktadır (Şekil 8).

Kentin yoğunluğundan uzakta denize sıfır inşa edilen merkezde akranlarla ücretsiz ikramlar eşliğinde sohbet etmesi, oyun aktivitesi gerçekleştirmesi, okuma ihtiyacını karşılaması gibi sosyal faaliyetleri gerçekleştirerek boş zamanların verimli değerlendirilmesi sağlanmaktadır. Ayrıca belirli zaman aralıklarında düzenlenen gezi faaliyetleriyle yaşlılara yeni yerleri görme fırsatı sunulmaktadır (URL-9, 2023).

Şekil 8. 60+ Aktif yaşlanma kulübü, Körfez Belediyesi, Kocaeli, 2022 (URL-9, 2023).

- Yaşlı köyleri; yaşlı bireylerin evlerinde daha uzun süre kalarak kurum yaşamından uzaklaşmasını sağlayan köy konsepti, yaşlılar için tasarlanmış çeşitli ölçeklerdeki konut (bungalov evler daireler, tek katlı evler vb.) tiplerinin gelişmiş şekli olarak birbirine bağlı binaların bulunduğu bir yerleşke olarak tanımlanmaktadır (Aksoy & Günay, 2017). Bağımsız yaşam tarzlarını destekleyen bu köyler ev bakımına, temizliğe, yemek yapımına yardımcı olarak yaşlı yetişkinleri alan içindeki evlerinde yaşamasına devam etmesini sağlamaktadır (Scheib, 2022). Yaşlı köylerinde yaşlıların benzer özelliklere sahip insanlarla etkileşimi sayesinde öteki duygusunu azaltarak yalnızlığın ve asosyal olma durumunun önüne geçilmektedir. Battenhall Mount Yaşlılar Köyü'nde kullanıcıların fiziksel sağlıklarını korumak amacıyla spor olanakları, engelsiz kullanıma uygun rekreasyon alanları, doğanın dinginleştirici ve iyileştirici özelliğinden faydalanmak için bitki/bahçe bakımı, temel ihtiyaçların sorunsuz karşılanmasını sağlayan birimler, el sanatları ve hobi birimleri, dini birimler olmak üzere gerekli bütün hizmetler bulunmaktadır (Şekil 9). Yaşlı köyleri, yaşlıların aktif ve pasif faaliyetlerini gerçekleştirmelerine imkanı sunduğu için yaşlının her açıdan gelişim göstermesine yardımcı olmaktadır. Bu sayede gençlik döneminden itibaren kültürel, eğitsel, sosyal açıdan gelişim göstermeye alışkın olan yaşlının bu rolünün devamlılığı sağlanmaktadır (Scheib, 2022).

Şekil 9. Battenhall mount emeklilik köyü, KKE Architecture, Worcester, 2017 (URL-10, 2023)

Bireyin barınma sorununun çözülmesi hem yaşlıyı hem de yaşlı bireylerin ailesini ve yakın çevresini olumlu etkilemektedir. Bu bağlamda yaşlının etkileşimde olduğu çevrede barındığı konut, yakın çevresindeki bağımsız yaşamı, günlük yaşam aktivitelerinin yüksek olması, aile ve sosyal ilişkileri yaşam kalitesine olumlu yansıtmaktadır. Böylece yaşlılara yönelik yenilikçi ve esnek politikalar ve hizmet çalışmaları yaşlı nüfusun değişen gereksinimlerini karşılamada yardımcı olarak yerinde yaşlanmayı kolaylaştırmaktadır (Kalinkara & Arpacı, 2013). Kendi konutunda/çevresinde yaşamak; yaşlı bireye komşularıyla ilişkileri sürdürme, aile üyeleri ve akrabalarla belirli zamanlarda görüşme, günlük yaşam içerisinde çeşitli konularda özgürce hareket ederek sosyalleşme imkanı tanımaktadır.

Ekonomik yetersizlik, sosyal dışlanma, sağlık sorunları nedeniyle yardıma duyulan ihtiyaç ışığında yaşlılar konutundan/çevresinden uzaklaşmak zorunda kalmaktadır. Sosyal yaşamdan uzaklaşma sorununu atlatabilmek, beslenme, barınma, sağlık ve sosyal ihtiyaçların giderildiği aynı zamanda güvenlik düzeyinin yüksek olduğu kurum bakımıyla mümkün olmaktadır. Kurum bakımının sağladığı birçok olumlu özellik yanında tek tip bireylerin bulunmasıyla toplumsal izolasyonun devamlılığına neden olmaktadır. Ayrıca kurum yaşamı çeşitli kural ve kısıtlılıkları beraberinde getirdiği için yaşlı bireylerin yaşam kalitesi ve yaşam doyumunda da düşüş meydana getirerek kendi konutunun/çevresinin sunduğu aktivitelerden kopma anlamına gelmektedir (Aksoy & Günay, 2017).

2.3. Yaşlılık ve Sosyal Etkileşim

Sosyalleşme terimi, bireylere sosyo-kültürel değerler ışığında öğretilen gerekli becerilere ve davranış kalıplarına, ilerleyen yaşlarda manevi ve maddi unsurlarını yaşam koşullarına uyarlanma işlemi olarak ifade edilmektedir. Bireylerin yaşama uyarlama aşamasında en önemli işlem ve yaşam döngüsünde ihtiyaç duyulan etkileşimde gereken; sosyal beceriler, sosyal anlayışlar ve duygusal olgunluktur (Maccoby, 2015). Sosyalleşme süreci objektif ve sübjektif olmak üzere iki şekilde irdelenmektedir (Koştaş, 1987):

- Objektif açıdan sosyalleşme: Toplum yönünden birey üzerine etkisi bulunan faktörlerin irdelenmesi demektir. Bu bakımdan sosyalleşme, toplum kültürünün nesilden nesille aktarılmasını ve bireyin alışılmış toplum hayatını kabul ettiği usullere bağlı olarak uygulamasını sağlamaktadır. Sosyalleşmenin fonksiyonu bireyin ihtiyaç duyduğu yetenek ve disiplini temin etmek, geliştirmek, toplumun istek ve arzularını, değerler sistemini (valeurs), idealleri bireye iletmek ve özellikle sosyal hayatta yerine getireceği rolleri bireylere öğretmektir. Bu bakımdan sosyalleşme süreci bireyi sürece dahil ederek sürekli işleyen bir döngü halindedir.

- Sübjektif açıdan sosyalleşme: Bireyin kendisini çevreleyen varlıklara alışmak için geçirdiği uzun ve bilinçli olmayan bir süreçtir. Bu sebeple, psikolojik bakımdan bireyin ve öz benliğin kurulma süreci ile sosyalleşme süreci arasında yakın bir benzerlik olduğu söylenebilmektedir. Konunun daha açık anlaşılabilmesi için çok kısa olarak şahsiyet ve öz benlik üzerinde durmak gerekmektedir. Şahsiyet genellikle bireyin tavır ve hareketlerini tayin etmeye yardım eden ve bir kişiden diğerine değişen tutumların (dispositions) tamamıdır. Böylece şahsiyet, şahsın değerleri ile fiziki olmayan diğer özelliklerinin tamamı, dış alemi yansıtan karmaşık (griftes) bir iç sistem olmaktadır. Öz benlik ise insanı kendisi yaparak onu diğer kişilerden ayıran hisler, fikirler, niyetler ve değerlendirmelerin tamamıdır. İnsanda öz benliğin oluşumu, doğuştan itibaren yaşam alanlarında diğer insanlarla olan etkileşim sayesinde mümkün olabilmektedir. Bu doğrultuda sosyalleşme bireyleri yalnız kültür içeriğini almasını değil, aynı zamanda şahsiyet ve öz benlik kazanmasını da sağlamaktadır.

Sosyalleşme doğumla başlayarak yaşamın sonlanmasına kadar yaşam boyu devam eden bir süreçtir. Öncelikle duygusal alışveriş yoğunluğu çocuğun dil öğrenmeye başlamasıyla sosyal alışveriş biçiminde kendini göstermeye başlaması birincil sosyalleşmeyi oluşturarak sosyal dünyayı yapılandırmaktadır. Böylece sosyalleşme ile dış

dünyanın bireyin içine işlemesi sağlanmaktadır. İkincil sosyalleşme ise bireyin toplumsal hayatta bir alanda yetişmek için girdiği daha alt bir süreçtir. Bütün ikincil sosyalleşmeler birincil sosyalleşmenin uzantısıdır. Her birey sosyalleşmesini sağlayacak önemli değerlerin oluşturduğu sosyal bir yapı içine doğup şekillenerek ondan etkilenmekte, toplumu temsil etmekte ve bireyin kimliğini biçimlendirmektedir (Canatan, 2008).

Derin ve kalıcı bir sosyalleşmenin öncelikle çocuklukta gerçekleştiği varsayılmaktadır. Ancak bireyler yeni sosyal davranış kalıplarına ihtiyaç duyulan ortamlara girdikçe sosyalleşmenin yaşam boyu devam etmesini sağlamaktadır (Maccoby, 2015). Yaşlılık döneminde ise zaman perspektifi çok yönlü olduğu için karşılaşılan olumlu ve olumsuz değişikliklere uyum sağlama ihtiyacı ve yaşam deneyimlerinin birikmesi, ileri yaştaki sosyalleşmeyi yaşamın diğer aşamalarından farklı kılmaktadır. Bireyler genç yetişkinlikten sonraki yaşamına kadar, genellikle evlilik bağları kurarak, çocuk yetiştirerek, çevresiyle nitelikli sosyal ilişkiler kurmaya ve sürdürmeye devam ederek sosyalleşmenin araçları olmaktadır. Yaşlılar ise sadece gelecek zamanla değil, geçmişin getirdiği zorlukların ve kazanımların güncel duruma adaptasyonu ile ilgilenmektedir. Ayrıca yaşlı bireyler hem sosyalleşmenin hedefleri hem de araçları olarak hizmet etmektedir. Yani çocukluktan sonraki yaşama kadar bireyler sosyalleşmeye ve sosyal çevreleri tarafından şekillendirilmeye devam etmektedir (Luong vd., 2015).

Yaşlılığın biyolojik, fizyolojik, ekonomik, psikolojik boyutları olmasının yanında toplumsal boyutunun ayrı bir yeri vardır. İnsanoğlu bebeklikten yaşlılığa kadar her an çevresiyle etkileşim halinde olan sosyal bir canlıdır. Bu bağlamda mimarlık disiplininin temelini yaşam ve sosyal alanları estetik kaygı taşımasına ek olarak işlevsel etkisinin de üst düzeyde olması oluşturmaktadır. Ayrıca insanın olduğu yer de etkileşimi beraberinde getirmektedir. Bu doğrultuda temel unsuru insan olan mimarlığın yapıları çevreyle olan ilgisi, sosyalleşme kavramıyla bir bütün oluşturarak tamamlandığı unutulmamalıdır. Sosyalleşme, sosyal çevre, sosyal katılım, sosyal etkileşim gibi kavramlar yaşlı yetişkinlerin yaşam kalitesini arttırarak hayatın içine dahil etmesi yönünden önemli bir yer kaplamaktadır. Bunu sağlamanın en iyi yolu da bu kavramları temel alan sosyoloji alanının iyi incelenerek mimari tasarıma bir girdi olarak dahil edilmesidir. Sosyoloji alanındaki yaşlılık kuramları yaşlıların sosyal yaşam sürmesinin hem psikolojik hem de fiziksel sağlık üzerindeki etkisini vurgulayarak aktif yaşam sürmeye yönelik önemli bir altlık oluşturmaktadır. Bu doğrultuda insan ve mekan temeline dayanan mimarlık disiplininin sunacağı mekan çeşitliliğinde diğer bilim alanlarının çalışmaları esas alınmalıdır. Özellikle

yaşlıların fiziksel, görsel ve işitsel alanda sosyalleşmesindeki fiziksel gereklilikler temel gibi gözükse de aslında psikolojik etkilerin önemi yadsınamaz. İlgili disiplinlerin bir arada çalışmasıyla mekanların sosyal katılıma elverişli bir şekilde düzenlenmesi yaşlı bireylerin sosyalleşme mekanlarında yönlendirici etki gösterilebilir.

2.4. Yaşlılık Kuramlarında Sosyalleşmenin Yeri

Yaşlılık, sosyal görevlerin üst düzeyde yaşandığı bir yaşam dönemi olarak tanımlanmaktadır. Bu nedenle yaşlılık döneminde sosyal yaşamla kurulan ilişki önemlidir. Sosyal yaşamı şekillendiren sosyolojik yaklaşımlar, yaşlıların yaşlanma sürecinde çevresel etmenlerle toplumsal rol ve statülerinin farklılaşmasını, sosyal kurum ve süreçlerle karşılıklı ilişkisini incelemektedir (Özgür, 2021). Bu nedenle yaşlılıktaki sosyal yaşama ilişkin çalışmalarda kuramların incelenmesi önemli bir altlık niteliğindedir. Yaşlılıkla ilgili yapılan ulusal veya uluslararası düzenlemeler; bireylerin zaman içinde gerçekleşen gelişim süreçlerini, kendisini değiştirerek farklılaştırma ve uyum kavramlarıyla ilişkilendirmekte ve bireysel gelişim sürecine bağlı olarak sosyal dönüşümleri içermektedir. Tüm kuramların temelindeki yapılanma, yaşlanan/yaşlı birey ile toplum arasındaki ilişki çevresinde şekillenmektedir (Tufan, 2014). Bu sayede yaşlılığın toplum açısından anlamlandırılması sağlanarak başarılı yaşlanmanın önü açılmaktadır. Yaşlı bireyler açısından başarılı yaşlanmanın sağlanması yalnızca barınma, sağlık, beslenme ihtiyaçlarını karşılamak değil bunun yanında sosyal açıdan da doygunluğa ulaşmak ile sağlanmaktadır. Bu sebeple kuramların sosyalleşme/sosyal etkileşime yönelik oluşturduğu çizgi dikkate alınmalıdır.

- Rol bırakma kuramı; meslek, medeni durum, sağlık ve ekonomik alanlardaki statüsünü kaybeden bireylerin rol kaybıyla yüzleştiklerinden bahsetmektedir. Bireyler her yaşında; o yaşının ve yeterliliklerinin etki ettiği anne, baba, eş, çocuk, yaşlı, arkadaş, öğrenci vb. uygun rollere sahiptir. Bu roller de bireylerin yaşamları boyunca yaşlarına, mevkilerine, cinsiyetlerine göre sosyal sistemdeki kimliğine işaret etmektedir. Bu doğrultuda kuram yaşlı bireylerin zamanla edindiği yeni rollerin nasıl yerine getirileceğine, değişen rollere nasıl uyum sağlanacağına, eski rollerini nasıl bırakacaklarına ve toplumla nasıl bütünleşeceklerine ilişkin yol göstermektedir (Altunay, 2020). Edinilen yeni roller psikolojik, sosyal gibi birçok açıdan yaşlılar üzerinde olumsuz etkilere sebep olmaktadır. Olumsuz etkilerin

azalması için yaşlı bireylerin yaşam boyunca sahip olduğu rollere ve bu rollerin değerine ilişkin bütüncül bir bakış açısı sağlamak gerekmektedir.

- Değiş-Tokuş kuramı: Modernleşme arttıkça yaşlının toplum statüsü değişmektedir. Bu değişimin genelde negatif eğilim yönünde olmasının önüne geçme sosyal normların yaşlanma gerçekleşmeden dengelenmesiyle sağlanır (Öztop & Akkurt, 2016). Bu dengenin kurulabilmesi için sosyal rol ve ilişkilerin çoğaltılması gerekmektedir. İnsanın yaşlılık döneminde sosyal ilişkilerini devam ettirebilmesi, ihtiyaç duyulduğunu hissetmesi, iş hayatından kopmasıyla ve yaşlılık sorunlarıyla birlikte kaybettiği rollerin yerine yenilerini koyması mutlu olmasını sağlamaktadır (Tufan, 2001). Aynı zamanda yaşlıların sosyal yaşamlarındaki rollerinin, becerilerinin, katkılarının değişimleri bireylerarası değerlerin, gücün ve yeterlilik kazanma yeteneklerinin yeniden oluşturduğu etkileşim ve ilişkilerin düzenlenmesi de kuramın sosyal toplumsal etkisi açısından bir araç niteliği göstermektedir (Özgür, 2021). Ayrıca yaşlı yetişkinlerin toplumsal yaşam içinde kurdukları nesiller arası etkileşim sayesinde; her kesimin kendi bilgi, beceri, deneyim ve yeteneklerini birbirine aktararak sosyal yaşamın değiş-tokuş mantığıyla devam etmesi sağlanmaktadır.
- Aktivite kuramı; yaşlının etkinliği üzerine odaklanır ve yaşlının yaşlılığa bireysel uyumunu kişisel ve sosyal etkinliğinin bir işlevi olarak görmektedir. Bu işlevler kişi düzeyinde değişim göstermekte olup bireyin değişen sosyal durumlara karşı davranış ve tutumlarını uyarlaması beklenmektedir (Öztop & Akkurt, 2016). Yaşlanmanın getirdiği aktiflik kaybı yaşlıları toplum yaşamı içinde de etkinliklerde geri plana bırakmaktadır. Meydana gelen etkinlik kayıplarının toplum tarafından kabul gördüğüne değinen aktivite kuramı, ileri yaşlarda dahi fiziksel, sosyal açıdan aktif olmanın başarılı yaşlanmayı sağladığını savunmaktadır (Kurtkapan, 2018b). Kuram içerisinde aktivite, yalnızca belirli sosyal etkinlikleri gerçekleştirme olarak anlaşılmamalıdır. Aynı zamanda bireyin yaşam tarzını oluşturan mekanizmalar içinde günlük ihtiyaçlarını karşılaması da aktivite düzeyini artırmaktadır. Ayrıca hem fiziksel gerilemelerden kaynaklı hem de toplumun kabul gördüğü rol kayıplarının önlenmesi için bireylerin yedek rollerinin gelişiminin yaygınlaşması gerekmektedir. Değişip dönüşmeye elverişli roller ile yaşlıların toplum içinde sürekli var olması desteklenerek aktif yaşamları devam etmektedir. Bu durum, sosyal ve psikolojik uyumun doğru bir şekilde harmanlanmasıyla gerçekleşmektedir.

Böylece yaşam doyumu artan yaşlıların hayattan keyif alarak heyecan duygusunun tetiklenmesi ve benlik saygısını devam ettirerek yaşamında kararlı yol izlemesi sağlanmaktadır. Tüm bu bileşenlerin birbirini desteklemesi de bireyin yaşadığı öznel refah düzeyine hitap ederek aktif yaşamın sağlıklı bir şekilde işlemesine olanak tanımaktadır (Özgür, 2021). Bu doğrultuda başarılı yaşlanma fiziksel, sosyal, psikolojik olarak aktif olan yaşlılarda mümkün olmaktadır. Böylece DSÖ gibi uluslararası kuruluşların da desteklediği; yerinde ve aktif yaşlanma modelleriyle yaşam doyumu yüksek, mutlu yaşlı yetişkinlerin sayısı artmaktadır.

- Toplumsal değişim kuramı; yaşlıların sosyal yaşamındaki değişimleri, rolleri, kişisel becerileri, bireylerarası ilişkileri yeniden tanımlamasıyla ortaya çıkan etkileşim ve ilişkilerin yeniden düzenlenmesini savunmaktadır (Özgür, 2021). Bu sayede kültürün koruyucusu ve aktarıcısı olduğu bilinen yaşlıyla beraber şekillenen bir çevreye vurgu yapılmaktadır (Tufan, 2021). Kuramın başlıca amacı, yaşlıların sosyal çevrede fiziksel olarak var olmasını sağlamaktır. Ancak kimi durumda fiziki varlığını ilgili yerlerde devam ettiremeyen yetişkinlerin görsel veya duyuşsal işlevlerle de çevreye müdahil olarak sosyal katılımları devam ettirilebilir. Bu sayede çevresinde birçok şekilde var olan yaşlı yetişkinlerin aktif ve üretken faaliyetleri yaygınlaştırılarak hem sosyal hem de aktivite hedefleri arttırılmaktadır
- Yaşamdan kopma/geri çekilme kuramı; yaşlılık olgusuna ilk defa sosyolojik boyut kazandırmış; yaşlı bireyin sosyal rollerinden, duygusal bağlarından ve fiziksel çevresinden günden güne çekilme sürecini ifade etmektedir (Ceylan, 2016). Geri çekilme sürecini en çok psikolojik sağlık etkilemektedir. Bu doğrultuda psikolojik açıdan geri çekilme süreci, yaşlanan bireyin çevreyle ilişkisinin kendi duygu ve düşüncelerine odaklanarak iç dünyasına yönelmesi olarak da yorumlanmaktadır. Toplumsal düzeydeki geri çekilme, yalnız yaşlı bireylerin çevreden uzaklaşması değil aynı zamanda etkileşim içinde olduğu bireylerin de yaşlıdan uzaklaşması anlamına gelmektedir. Ancak bireyin topluma ve çevresine sunacağı katkılarının yine bireyin toplumdan ve çevresinden alacakları ile dengeli olduğu göz ardı edilmemelidir (Altunay, 2020). Geri çekilme işlemi, bazı sosyal rolleri yapmama olarak kısmi çekilme şeklinde görülebilenin yanında sosyal süreçlerin hepsinden yüz çevirerek tamamen içe kapanma olarak da görülebilir. Yaşlıların toplumsal süreçlerden kopmaları; yakın çevrenin erişilebilir ve kullanılabilir niteliklerinin eksikliği, psikolojik sağlığın bozulmasıyla, fiziksel yetersizlik durumlarının

etkisiyle kısacası yaşlıların kendileri tarafından başlatılır. Kopma kuramı yaşlanan bireylerin özellikle sosyal çevredeki statüsünden ve ilişkilerinden ayrılarak toplumsal bağı minimuma indirdiğini göstermektedir (Efe & Aydemir, 2015). Ancak sosyal yaşamın yaşlılar üzerindeki toparlayıcı etkisi kuramın aktif yaşlanma temasıyla çelişmesine neden olmaktadır.

- Süreklilik kuramı; yaşamdan geri çekilme ve aktivite teorilerinin eksikliklerine karşı üçüncü bir sosyal-psikoloji kökenli, alışlagelmiş görev ve ilişkilerin devam etmesini, kişiliğin yaş alma süresi boyunca geliştiğini ve yaşam döngüsü boyunca tutarlı olmaya eğilimli olduğunu vurgulamak amacıyla ortaya çıkmıştır. Kuram yaşlanmayı kaçınılmaz, dinamik ve doğal bir süreç olarak tanımlamaktadır (Altunay, 2020; Tufan, 2014; Özgür, 2021). Sosyal yaşamda fiziksel varlığın, sahip olunan rollerin sürekliliği için yaşlı, yaşam biçimini ve tecrübelerini destekleyecek sosyal ilişki ve sosyal çevreye ihtiyaç duymaktadır. Bu çevre, ancak yaşlıların kabul edilmiş kurallara uymaktan ziyade kendi yaşam tarzına göre hareket ettiği yaşlı dostu ortamlarla olanaklı kılınabilir (Altunay, 2020). Bu sayede yaşlanan bireyler eski ve devam eden yaşam düzenini büyük ölçüde değiştirmeyerek yerinde yaşlanmanın getirdiği aşına olduğu çevrede ve yakın ilişki kurduğu kişilerle oluşturulan etkileşimlerin devamlılığı sağlanmaktadır.

Yerleşim yerleri bebeklikten yaşlılığa kadar bütün yaşam süreçlerindeki bireyleri kapsayıcı özellikte olmalıdır. Bu doğrultuda özellikle ölümlerden, ekonomik ve sosyal şartlardan dolayı yalnızlıkla karşılaşan yaşlıların yaşam alanlarına yönelik çalışmalar önemli yer tutmaktadır. Yaşlılıkta rol değişimi yaşam getirdiği yeni roller ve götürdüğü eski roller olmak üzere iki temel aşamadan oluşmaktadır. Bu rollerin birey olma özelliği taşıdığı göz önüne alındığında iyi yönetilmesi gerekmektedir. Yaşlı yetişkinleri yeni rollerine adapte etmek onları ilgili/uygun yerlere taşıyarak psikolojik, sosyal, fiziksel yönden yeni bir hayata adapte etmekten geçmemektedir. Aksine yaşlılar aşına olduğu çevrelerde bedensel, zihinsel, görsel ve işitsel olarak hayat içinde aktif olmalıdır. Bu sayede sağlıklı yaşlanmanın sağlanmasının yanında yaşamsal süreklilik de kesintiye uğramadan devam etmektedir. Bu olumlu hedeflerin gerçekleşmesi için yaşlılık kuramlarının savunduğu sosyal çevrede aktif, fiziksel ve psikolojik sürekliliği içeren bir ortamın sağlanması amacından yola çıkılması gerekmektedir.

2.5. Yaşlılıkla İlgili Uluslararası Mevzuatta Sosyal Etkileşim

Yaşlıların sorunlarına çözüm bulmak yalnızca ailenin sorumluluk alanı içerisinde olmaktan çıkarak devlet politikası haline gelmiştir. Bu sebeple sosyal politika ve desteklerin her geçen gün daha da geliştirilmesi önem kazanmaktadır. Küresel anlamda yaşlanma konusundaki en kapsamlı faaliyetler BM bünyesinde yapılmaktadır. Yaşlanma konusunu gündeme taşıyan ilk gelişme, Arjantin hükümetinin 1948 yılında BM Genel Kuruluna sunduğu yaşlı haklarına ilişkin bildirge taslağı ile gelecek toplantılarda da yaşlanma konusuna yer verilmesi kararıdır (Okan & Cam, 2022). Diğer önemli gelişme ise uluslararası bir eylem programı başlatmak amacıyla BM’de 1982 yılında Dünya Yaşlılar Asamblesi oluşturulma kararıdır. Bu kararla toplumların yaşlanmasının sosyo-ekonomik etkilerini açıklayarak yaşlıların özel ihtiyaçlarına eksiksiz yanıt vermeye çalışılmaktadır. Ayrıca asamble ile yaşlıların ekonomik durumunu ve sosyal güvenliğini güvenceye almak ve ulusal kalkınmaya katkıda bulunma fırsatlarını devam ettirebilmek amaçlanmaktadır (EU, 1983).

Asamble ışığında 1982 yılında Viyana’da hazırlanan “Viyana Uluslararası Yaşlanma Eylem Planı” dünya genelinde yaşlanma konusunda yapılan çalışmaların neredeyse hepsi için temel teşkil eden önemli bir belgedir (Okan & Cam, 2022). Eylem planında yaşlılar için barınmanın yalnızca barınaktan daha fazlası olarak görülmesi gerektiği vurgulanmaktadır. Barınmanın fiziksel gereksinime ek olarak psikolojik ve sosyal açıdan kritik bir önemi olduğu, bu doğrultuda barınma ortamlarının yaşlıların aşına oldukları mevcut ortamlarda, topluma katılımlarının uzun süreli olabileceği ve güvenli bir yaşam sürdürme fırsatına sahip olabilecekleri biçimde tasarlanması gerektiği üzerinde durulmaktadır. Ayrıca yaşlıları başkalarına bağımlılıktan kurtarmak, yaşlanmanın sorunları ışığında işlevsel kapasitelerini destekleyerek, sosyal etkileşime olanak tanımak, erişilebilir ulaşım araçlarıyla hareketliliği ve iletişimi kolaylaştıracak bir yaşam ortamının tasarlanmasına da özel önem verilmesine dikkat çekilmektedir (EU, 1983).

1982 yılı Viyana Uluslararası Yaşlanma Eylem Planı’nın ardından, BM’nin yaşlanma konusundaki farkındalık ve rehberlik etme çalışmaları devam etmiştir. 1990 yılında BM Genel Kurulunun 45/106 sayılı kararı ile 1 Ekim “Dünya Yaşlılar Günü” olarak ilan edilmiştir (Okan & Cam, 2022). Ardından 1991 yılında genel kurulda yerinde yaşlanma ile ilgili toplam on sekiz maddeden ve beş kategoriden oluşan BM Yaşlı İlkeleri kabul edilmiştir (EU, 1991). BM Yaşlı ilkelerinin oluşturduğu kategoriler bağımsız

yaşam, katılımcılık, bakım, kendini gerçekleştirme ve itibar ilkeleri aşağıdaki gibi özetlenebilir.

- Bağımsızlık ilkesi yaşlıların sağlık, beslenme, barınma, çalışma ve sosyal yaşam olanaklarına kişisel tercihleri doğrultusunda erişim imkanı sağlanmasını ifade etmektedir. Bunu yaparken yaşlıyı mümkün olduğunca kendi konutu veya çevresi içinde tutarak sosyal etkileşim düzeyinin yükselmesi amaçlanmaktadır. Böylece yaşam kalitesi artan yaşlının başarılı yaşlanması da sağlanabilmektedir.
- Katılım ilkesi yaşlıların toplumla uyum içerisinde kalarak, refahlarını doğrudan etkileyen politikaların oluşturulmasına ve uygulanmasına aktif olarak katılmaları anlamına gelmektedir. Yaşamı hakkında daha fazla söz almaya başlayan yaşlının sosyal yaşamında soyutlanmasının önüne geçilerek her kesimle etkileşim içinde olması sağlanmaktadır. Yaşlı birey, kendi haklarına yönelik sağladığı aktif politikalar ile bağımsızlığını, becerilerini koruyarak toplum içinde önemli yer edinmeye başlamaktadır.
- Bakım ilkesi ile yaşlıların; en uygun fiziksel, zihinsel ve duygusal refah düzeyini korumalarına veya yeniden kazanmalarına yardımcı olmak, hastalığın başlangıcını önlemek veya geciktirmek için sağlık hizmetlerine erişebilmesini desteklemek istenmektedir. Böylece bireylere bağımsızlık düzeyinin yüksek olduğu, duygusal desteğin güçlü olduğu ve güvenli ortamlarda sosyal desteğin etkin olduğu bakım olanaklarının önü açılmaktadır.
- Kendini gerçekleştirme ilkesi yaşlıların, potansiyellerinin tam gelişimi için uygun sosyal fırsatları takip etmelerini ifade etmektedir. Bu sayede yaşlı birey eğitim, kültür, manevi ve eğlence kaynaklarına erişim sağlayarak çevresiyle aktif bir etkileşim sürdürebilmektedir.
- İtibar ilkesi ise yaşlılara; yaş, cinsiyet, ırk/köken, engellilik vb. demografik özelliklerden ve toplumsal statülerden bağımsız olarak adaletli ve eşit davranılması gerektiğini ifade etmektedir. Böylelikle yaşlıların haysiyet ve güvenlik içinde yaşayarak çevresinden dışlanma ya da yalnız yaşam sürme olumsuzluklarından arınması sağlanmaktadır.

Yaşlılıkta bağımsızlık, katılım, bakım, kendini gerçekleştirme, itibar aşamalarının sağlanması önemlidir. Bu doğrultuda yaşlıların ekonomi, eğitim, barınma seçeneklerine erişimde bağımsız olmaları; topluma entegre kalmaları, deneyimlerini gelecek nesillere

aktarmaları, kendi hak ve özgürlüklerini savunmada aktif; çok seçenekli bakım faaliyetlerine, toplumsal aktivitelere erişime sahip olmaları; bireysel güvenlik ve itibarlarının korunması gerekmektedir. Yaşlılar için konut ve çevresi, ulaşılabilirlik, güvenlik, ekonomi, ev ortamının taşıdığı duygusal ve psikolojik güven duygusu gibi faktörler nedeniyle çok önemlidir. Bu nedenle, sağlıklı ev ortamı ve sosyal çevresinin sağlık ve refahın geliştirilmesindeki öneminin kavranması ve yaşlıların, yaşayacakları yerleri kendilerinin seçebilmesi için politika ve programların oluşturulması önerilmiştir.

Viyana’da yapılan ilk toplantıdan 20 yıl sonra, 2002 yılında, Madrid’te yapılan Dünya Yaşlanma Konferansı aracılığıyla 2002 Eylem Planı yürürlüğe girmiştir. 2002 yılında Madrid II. Dünya Yaşlanma Meclisinde yapılan Eylem Planında yaşlı bireylerin gelişim sürecinde tam katılımcı olmaları, yaşlılığın sağlık ve refah içinde ilerlemesi, yaşlılıkta sosyal kalkınma için etkin ve destekleyici ortamların sağlanması temel alınmaktadır. Alınan kararlar aşağıdaki gibi özetlenebilir (EU, 2002):

Yaşlıların kendi yaş gruplarına ve kuşaklar arası topluluk gruplarına katılımını kolaylaştırılarak potansiyellerini tam olarak gerçekleştirme fırsatları sunulmalıdır. Bu sayede yaşlı bireyler tecrübelerine veya ilgilerine göre sosyal, kültürel, eğitsel bilgi ve potansiyellerini diğer nesillere aktarırken, genç nesiller de özellikle teknolojik becerilerini yaşlılara aktararak bu bireylerin çağa ayak uydurmasına yardımcı olmaktadır. Bu etkileşim sayesinde sosyal birey olma rolünü gerçekleştiren yaşlı birey, aynı zamanda aktif yaşlanma hedefini de gerçekleştirmiş olmaktadır. Hedef doğrultusunda karşılaşılabilecek sorunlar minimuma indirgenerek toplumsal izolasyon süreçlerinin önüne geçilmektedir. Bu sayede yaşlı bireyler konut ortamından sosyal yaşama kadar geniş bir alanda var olabilmektedir. Böylece yaşlı bireylerin tecrübeleri göz önüne alınarak toplumda ekonomik, kültürel, rekreasyonel ve gönüllü faaliyetler gerçekleştirilmesi sağlanmaktadır. Bu durum yaşlı bireylerin kişisel refahının büyümesine ve korunmasına da katkıda bulunmaktadır.

Barınma, sosyal yaşam, istihdam çalışmalarına ek olarak UN dokümanlarında temel aktif yaşlanma uygulamaları; yaşam boyu öğrenmeyi, daha uzun çalışmayı, yaşlılık döneminde aktif yaşam sürmeyi ve sağlıklı yaşlanmayı destekleyici faaliyetler içermektedir. Böylece bireysel düzeyde ortalama yaşam kalitesi yükselmiş; toplumsal düzeyde büyüme sağlanmış olmaktadır. Yaşam kalitesi yükselen yaşlı bireylerin bağımlılık oranı düşerek bakım ihtiyacı azalmaktadır. Bu sağlık harcamalarından tasarruf sağlanmaktadır. Aktif yaşlanma uygulamaları ile yaşlı bireylerin yaşam içindeki fiziksel, sosyal, ekonomik, psikolojik varlıklarının sürekliliği artmaktadır (Usta & Murat, 2017).

Avrupa Konseyi 2012 yılında aktif yaşlanma ve kuşaklar arasında dayanışma için bir dizi ilkeler belirlemiştir. Bu ilkeler istihdam, topluma katılım ve bağımsız yaşam başlıkları altında toplanmaktadır. İstihdam; sürekli mesleki eğitim ve öğretim, sağlıklı çalışma koşulları, yaş yönetimi stratejileri, yaşlı işçiler için istihdam hizmetleri, yaş ayrımcılığının önlenmesi, deneyim aktarımı; topluma katılımı, gelir güvencesi, sosyal birliktelik, yaşam boyu öğrenme, karar alma sürecine katılım ve gayri resmi bakıcılara destek; bağımsız yaşam, sağlığın teşviki ve hastalıkların önlenmesi, uyarlanmış yaşa uygun barınma ve hizmetler, erişilebilir ve uygun fiyatlı ulaşım ve uzun süreli bakımda özerkliğin en üst düzeye çıkarılması olarak açıklanabilir (EU, 2012). Bu doğrultuda yaşlanma sürecinde sosyal yaşam alanlarının aktif ve verimli kullanımı başarılı yaşlanmanın önünü açabilmektedir.

Yaşlanmaya ilişkin politikaların her devletin kendine özgü ulusal ihtiyaçları ve hedefleri temelinde yürütülmesi gerekmektedir. Bu doğrultuda yaşlıların barınmalarının, sosyal faaliyetlerinin, güvenliğinin, maddi ve manevi refahının sosyalleşme çerçevesinde düzenlenmesi önemlidir. Sosyalleşme aktif yaşam sürmenin önünü açan temel prensiplerdendir. Yaşlıların aktif yaşam sürmesinin sürekliliği, yaşam boyu öğrenme programlarının yaygınlaşmasıyla sağlanmaktadır. Yaşlı bireyi zihinsel ve fiziksel çalıştıran sistem, paslanmanın ve gerilemenin önüne geçmektedir. Sürekli kendini yenileyen, geliştiren yaşlı birey sağlıklı yaşlanmayı başarmaktadır. Başarılı bir yaşlanma süreci geçiren bireyler kişisel becerilerine ve zihinsel gelişimlerine olduğu kadar topluma da tecrübelerinden, bilgilerinden aktarmaktadır. Bu sayede yaşlı bireyler toplumsal çevrede var olmaya devam ederek mutlu, işe yarar, aktif bireyler olarak sosyal kazanç elde etmektedir.

2.6. Yerde Yaşlanma, Fiziksel ve Sosyal Yaşam İlişkisi

Yaşlı nüfusun nerede ve nasıl yaşlanacağı gittikçe önemli bir sorun olmaktadır. Bu nedenle, yaşlılık konusuna yaklaşım her dönemde değişim ve dönüşüme uğramaktadır. Geleneksel toplumlarda yaşlı bireyler daha çok çocukları, akrabaları tarafından bakılmaktayken modernleşmeyle beraber aile bakımından ilham alan kurumsal bakım modeli benimsenmektedir. Ancak zamanla yaşlı bireylerin sosyal, kişisel, toplumsal ihtiyaçlarındaki farklılaşma fark edilerek barınma alternatifleri üzerinde çalışmalar

yapılmaya başlanmıştır. Bu durum ışığında huzurevi arzına ve artan maddi sıkıntılara çözüm olarak yerinde yaşlanma kavramı ortaya çıkmıştır (Kalinkara & Arpacı, 2016).

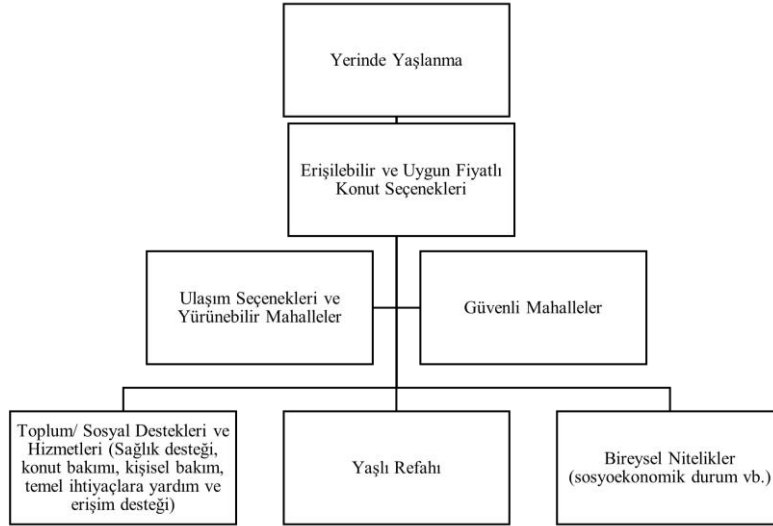
Yerinde yaşlanma bireylerin yalnızca konut içinde yaşamını sürdürmesini ifade etmemektedir. Konut içi yaşamın gerekliliklerinin yanında konut dışı kullanım alanlarının erişilebilir ve kullanılabilir olması aynı derece önem taşımaktadır. Yaşlı bireylerin yaşam alanlarında bağımsızlık düzeyinin yüksek olduğu, kendi kendine yetebildiği olanaklar sayesinde dış destek ihtiyaçları azalmakta ve sosyal dışlanmanın önüne geçilebilmektedir. Bu doğrultuda yerinde yaşlanmayı destekleyen politikalar genellikle yaşlıların kurumlar, tesisler ve bakım evleri dışında; yaşadıkları çevrede sosyal hizmetler ve bakım almalarına yardımcı olmayı vurgulamaktadır. Planlama açısından bakıldığında yerinde yaşlanma, yaş ayrımcılığından arınmış bir toplum sayesinde yaşlıların konutlarının dışında yaşlandığı bir yer anlamına gelmektedir (Xu, 2018).

Yerinde yaşamak, yaşlıların yaşlanma sürecinde itibarın korunduğu ve saygı düzeyinin kaybedilmediği bir ortam sayesinde yaşam kalitesini yükseltmektedir. Aynı zamanda yerinde yaşamak, ifadenin köklerinin kapsadığı gibi, yer duygusu yoluyla canlılığı korumaktır. Bu doğrultuda aktifliğin korunduğu bir yer, sakinlerini her alanda meşgul eden bir topluluk anlamına gelmektedir. Böylece bütün farklılıkları içselleştirerek sosyal etkileşimi yükselmiş toplumun, aidiyet/sahiplenme duygusundan yararlanarak yaşlıların yaşam kalitesi artmaktadır (Wylie, 2017). Toplumsal yapı içerisinde farklı yaş gruplarının etkileşimi; bir yandan yardımcı ve iletişim düzeyi yüksek bir çevre oluştururken, diğer yandan karşılıklı deneyimlerin aktararak zenginleştiği bir ortam meydana getirmektedir. Etkileşimli çevre sosyal yaşamın dinamikliğini arttırırken yaşanan çevrenin de yaşlılar açısından kullanımının sürekliliğini sağlamaktadır. Çevrenin kullanımının her yaşta devam etmesi özellikle yaş dostu çevrelerin yaygınlaşması açısından önemlidir. Bireylerin her yaşı için elverişli bir çevre, kullanıcıları çevresinden koparmadan yerinde yaşamaya devam etmesini teşvik etmektedir. Bu sayede mevcut durumdaki genç/orta yaşlı bireylerin de ilerleyen dönemlerde barınma sorununun önüne geçilebilmektedir. Bu doğrultuda yaşlanma ile ilgili yapılan çalışmalar, alınan önlemler her yaş grubundaki insana hizmet etmektedir. Yerinde yaşlanma, yaşlı bireylerin bulunduğu konutta ya da yaşamını sürdürdüğü yakın çevrede yaşama imkanı sunabilmektedir. Böylece bireylerin yakın çevreleriyle iletişimlerin sürdürmesi sağlanmaktadır. Yerinde yaşlanma aşağıda belirtildiği üzere özetlenebilir (Knapp, 2009):

- Kendi konutunda yaşamına devam etmek,

- Konut içi yaşam alanlarının yaşlılık için yetersizlik durumunda gerekli tadilatların yapılması,
- Konutu yaşama imkan sağlamayacak olduğunda sosyal çevresinden kopma yaşamamak için yakın çevrede yaşama devam etmek,
- Fiziksel yetersizliklerin bakım gerektirdiği durumda konutundan ayrılmaktan ziyade eve yardım gelmesinin sağlanması.

Toplum içinde yerinde yaşlanmayı teşvik edecek en önemli aşama konut ortamı ve destek hizmetlerinin yeterliliğidir. Konutlarda yaşam süresinin uzaması ulaşılabilir ve güvenli ortamların sağlanmasıyla bir temele dayandırılmaktadır. Yaşlı bireyler için destek hizmeti, akrabalarına/arkadaşlarına yakın olanlar açısından ana desteği aile ve arkadaşları oluşturmaktadır. Ancak aile bireylerinden uzakta yaşam süren yaşlı bireyler açısından toplumsal destek, bakım hizmetinin sağlam ve sosyal ilişkilerin güçlü olması tarafından beslenmektedir (Kalinkara & Arpacı, 2016). Ayrıca bedensel ve ruhsal sağlığın desteklendiği sosyal çevrelerin varlığı da yaşlı bireyler açısından olumlu etkiye sahip sosyal destek olarak ele alınabilmektedir (Harmon, 2013). Tüm bunlar sağlanmaya çalışılırken toplumun demografik durumu, yaşlıların sosyo-ekonomik gibi bireysel farklılıkları da göz ardı edilmemelidir (Şekil 10).

Şekil 10. Yerinde yaşlanma (Harmon, 2013)

Bir bebek çevresinden ilgi beklerken, sevilme isterken kendine göre anlamlı sesler çıkarıyorsa; yaşlı bireyler de var olduğunu hissetmek için çevresindeki insanlarla sözlü

veya görsel olarak iletişim halinde olmayı istemektedir. Bunu sağlamanın yolu farklı çeşitlilikler sunan ve iletişim düzeyi yüksek bir çevreden geçmektedir. Sosyal çevre, yaşlı bireyin hem toplumsallaşma yollarını üreterek dönüştüren hem de kişisel deneyimlerini şekillendirerek sosyal dünyayı anlamlandırmalarını sağlayan örüntüler sunmaktadır. Aile ve arkadaş çevresi bu örüntülerin aktif yaşandığı en güvenilen ve rahat edilen sosyalleşme ortamı sağlamaktadır (Kahraman vd., 2011). Maisel ve arkadaşları, özellikle bağımsız yaşamın sağlandığı konut ortamının sağlığı iyileştirerek başarılı yaşlanmayı teşvik ettiğini, yaşlıların yaşam doyumunu ve benlik saygısını arttırdığını tespit etmiştir (Kerbler vd., 2017). Bu doğrultuda duygusal açıdan daha yoğun olan yaşlı bireyler alışık olduğu çevreden uzaklaşmayı tercih etmedikleri için yerinde yaşlanmayı her zaman öncelik olarak görmektedir. Böylece duygusal açıdan doygunluğa ulaşılırken sosyal çevreden uzaklaşmayarak bedensel ve ruhsal etkileşimin sürekliliği sağlanmaktadır.

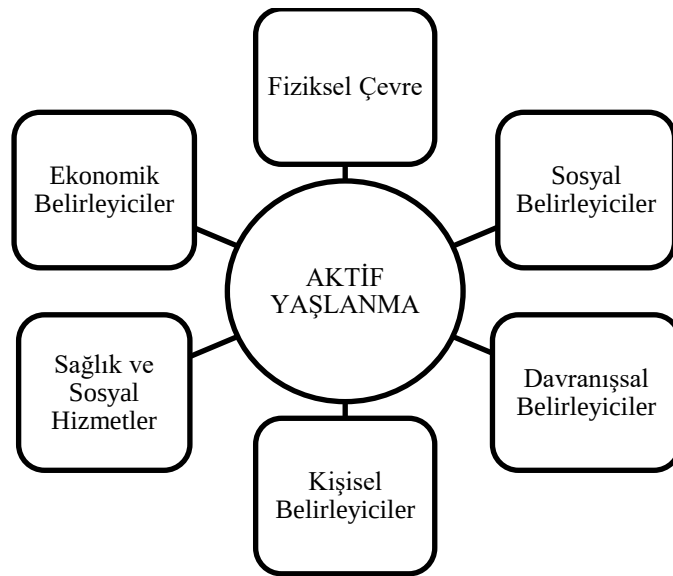
Kişilerin konutlarını kimlerle paylaştığı mekan kullanımlarını etkileyen önemli bir faktördür. Yalnız yaşayan kişiler, temel ihtiyaçlarını gerçekleştirirken kent mekanlarındaki sosyalleşme düzeyleri düşük olduğu için sosyal etkileşime daha fazla ihtiyaç duymaktadır. Konutunda veya yakın çevresinde eşi, çocukları veya akrabaları olan yaşlılar ise birçok aktivite için yakınlarından destek aldıkları için çevredeki yardıma daha az ihtiyaç duymaktadır. Bu sayede yabancıya duyulan ihtiyacın azalmasıyla sosyalleşme düzeyinde dalgalanmaların önüne geçilmektedir. Bu doğrultuda yaşlıların konut ve çevresinde sosyal rollerini önyargılardan uzak ve özerk devam ettirmesi sağlanmaktadır (Azak, 2021). Sosyalleşme düzeyi kişiler arasında farklılık gösterse de iletişimde kalmak, dışa dönük insan olmak, etkileşim düzeyini yüksek tutmanın her kullanıcı için önemli olduğunu söylemek mümkündür. Bunu sağlamanın en iyi ve güvenli yolu da kişileri bulunduğu çevreden, yakın temasta bulunduğu kişilerden ayırmadan her çeşit kullanıcı için elverişli mekanlar tasarlamaktan geçmektedir.

2.7. Aktif Yaşlanma, Yaşlı Dostu Kent Gereksinimleri ve Sosyalleşme İlişkisi

Yaşlı bireyler, fiziksel ve sosyal çevredeki değişimlerden en çok etkilenen kesimdir. Fiziksel ve sosyal çevre yaşlı bireylerin topluma katılımı konusunda en belirleyici faktörlerdir. Çünkü bireyin hiçbir ihtiyacı ve özelliği birbirinden ayırlamadığı gibi topluma katılım da görsel ve fiziksel olarak her zaman erişilebilir olduğunda canlılığını koruyabilmektedir. Bu doğrultuda yaşlı bireyin hangi ortamda ve nasıl yaşlanacağı,

yaşadığı yerin doğal koşulları ve fiziki altyapısı yaşam kalitesini iyileştirici rol oynamaktadır. Yaşlılıkta engelsiz fiziki ve sosyal çevre geliştirmek, yaşlıların günlük yaşam aktivitelerini yardım almadan yerine getirebilmelerini sağlayacak çevre koşullarını sağlamak aktif yaşlanma sürecinin başlıca koşullarındandır (Danış & Efe, 2016).

Yaşlı bireylerin yaşlılık süreci içinde gündelik yaşama engelsiz ve güvenli olarak katılımı 21. yüzyılın başından itibaren yaşam kalitesini temel alan “aktif yaşlanma” kavramı ile birlikte anılmaktadır. Aktif yaşlanma kavramı, gerontologlar tarafından hazırlanan 2002 yılı DSÖ Birleşmiş Milletler 2. Dünya Yaşlılık Kongresi’nde sunulan “Active Ageing: A Policy Framework” isimli yayınlı ilk defa dünyaya adını duyurmuştur (Tutal, 2016). Aktif yaşlanma, bireylerin yaşlandıkça yaşam kalitesini artırmak için sağlık, katılım ve güvenlik fırsatlarını uygun hale getirme sürecidir. Bu süreç içerisinde aktif yaşlanma bireyleri, aileleri ve ulusları çevreleyen çeşitli etkilere veya belirleyicilere bağlıdır. Bu belirleyiciler, ekonomik durum, sağlık bireysel davranış ve duygu türlerini etkileyen sosyal faktörlerin yanı sıra maddi koşulları da içermektedir. Tüm sosyal yaşam, ekonomik, sağlık hizmetleri, fiziksel çevre koşulları, kişisel duygu ve özellikler gibi faktörler ile aralarındaki etkileşim, bireylerin başarılı yaşlanmaları üzerinde önemli bir rol oynamaktadır (Şekil 11).

Şekil 11. Aktif yaşlanma belirleyicileri (WHO, 2007)

Kavramın özünde yer alan “aktif” kelimesi yalnızca çalışma yaşamına katılım veya fiziksel olarak hareketlilik anlamında değil; sosyal yaşama, kültürel etkileşime, dini

faaliyetlere katılımı da kapsamaktadır. Katılım şekli ve düzeyi demografik farklılıklardan dolayı bireyler arasında değişkenlik göstermektedir. Tüm değişiklikler arasında yaşlı bireyler; fiziksel, sosyal ve kültürel düzeyde dinamik kalarak kişisel gerekliliklere göre görsel, işitsel ve fiziksel olarak aktif yaşlanma sürecine dahil edilmektedir (Tutal & Üstün, 2009). Yaşlandıkça bireylerin konut dışı fiziksel aktivite varlığı azalsa da fiziksel aktivitenin duygusal durum üzerinde olumlu etkilerinin olduğu göz ardı edilmemelidir. Olumlu duyguları öngörmek, yaşlıları boş zamanlarında düzenli fiziksel aktiviteye katılmaya motive etmeye yardımcı olmaktadır (Walsh vd., 2019). İnsanlar yaşam süreçlerinde kişisel özelliklerinin farkında olarak yaşlılık döneminde hizmetlerden beklentilerini doğru tespit etmektedir. Böylece doğru koşullarla sağlanan hizmetlerden yeteneklerine göre katkı alarak topluma katılımlarının sürekliliği sağlanmaktadır. Topluma katılım günlük ihtiyaçların karşılanmasının yanısıra çevreyle kurduğu etkileşimi artırmaktadır.

Aktif yaşlanma ile daha uzun yıllar çalışan, toplumsal rollerini güncel tutan, sosyal etkinliklere katılım açısından aktif, spor yapan ve sağlıklarını koruyan, üretkenliğini sürdüren yaşlı bireylerin sayıca artması arzulanmaktadır. Ancak burada yalnızca çalışma hayatındaki döngüde üretken olmak değil yapılan sosyal aktivite ve sosyal ilişkilerde de üretkenlik önemlidir (Ulukan, 2019). Söz konusu aktiviteler fiziksel ve sosyal araçlarla yapılan boş zaman etkinlikleri (el sanatları, grup etkinlikleri vb.) ve günlük yaşam gereklilikleri (ev işleri, temel ihtiyaçlar vb.) olarak sınıflandırılabilir. Ayrıca yaşlıların aktivite çeşitlilikleri; yaşadığı çevre, ilgi alanları, hastalık gibi etkenler ile belirlenmektedir. Yaşlı aktivitelerinde birçok farklı sınıflandırılma yapılmasına karşılık bu sınıflandırmalar üretkenliğin devamlılığı yönünden ortak bir amaca hizmet etmektedir. Geçmişten itibaren birçok alanda etkin olabilen yaşlı bireylerin yeni uğraşlarla desteklenmesi, sosyal etkileşimi güçlendirerek üretkenliğin sürekliliğine katkı sunmaktadır (Erdoğan vd., 2016).

Her demografik özelliğe sahip yaşlılar için fiziksel ve sosyal açıdan elverişli bir çevre oluşturulması yaşam alanlarının sürekliliğini sağlarken yaş dostu bir kentin karakteristik özelliklerine dahil edilmektedir (WHO, 2007). Avrupa Yaş Dostu Ortamlar (AYDO) kılavuzunda da bahsedildiği üzere yaş dostu toplulukların ortamların sağlanması fiziksel ortam (dış ortamlar, ulaşım ve hareketlilik, konut), sosyal ortam (sivil katılım ve istihdam, sosyal içme ve ayrımcılığın önlenmesi, sosyal katılım) ve kamusal hizmetlerin (iletişim ve bilgilendirme, topluluk ve sağlık hizmetleri) doğru bir şekilde organize

edilmesiyle mümkün olmaktadır (WHO, 2017). Yaş dostu çevreler; genç-orta yaş kullanıcılar için fiziksel ve sosyal açıdan birçok kolaylık barındırırken özellikle yaşlı bireylerin çeşitli hizmetlere etkin bir biçimde ulaşabilmelerine odaklanmaktadır. Bu durum yaşlı bireylerin toplum yaşamının fiziksel, ekonomik, sosyal her alanına ve anına aktif katılımlarının sağlanmasıyla sosyo-psikolojik açıdan desteklenmesi şeklinde değerlendirilmektedir (Aksoy & Günay, 2017).

Aktif yaşlanma yaşam boyu devam eden bir süreç olduğu için, yaş dostu bir şehir sadece “yaşlı dostu” değildir. Engelsiz binalar ve çevreler hem genç hem de yaşlı bireylerin hareket ve bağımsızlık düzeyini artırmaktadır. Güvenli mahalleler, çocukların, genç kadınların ve yaşlıların aktif olarak sosyal aktivitelere katılmak için uygun/elverişli ortamı sunmaktadır. Aynı zamanda yaşlılar gönüllü veya ücretli çalışmaya katılarak yerel ekonominin de yaşlı yetişkin tüketicilerin katkısından yararlanması amaçlanmaktadır (WHO, 2007). Tüm bu durumlar yaş dostu sosyal ve fiziksel kentsel ortamların temelinin aktif bir yaşamla mümkün olacağını göstermektedir.

2.8. Yaşlılıkta Sosyal Katılım

Sosyal katılım kavramı geleneksel ve modern tüm zamanlarda farklı şekillerde insan hayatında önemli yer tutmaktadır. Geçmişten günümüze özellikle komşuluk ilişkileriyle yüksek düzeyde bağdaştırılan sosyal etkileşim çocuk, genç ve yaşlı; toplumun her kesimi için bedensel ve ruhsal sağlık üzerinde etkilidir. Hayatı sürdürmenin temeli olan canlı ve cansız her varlıkla etkileşim halinde bulunmayı bireyler arasındaki sosyal ilişkilerin varlığı oluşturmaktadır (Canatan, 2016). Bireyler doğduğu andan itibaren aile içinde kurduğu iletişimle başladığı sosyal katılım yolculuğunu çevresel faktörlerin etkisiyle geliştirerek devam ettirmektedir. Bu doğrultuda zamanla kazanılan bağımsız davranışlar sayesinde konut içinde başlayan sosyal katılım konut dışına taşınarak yakın ve uzak çevreye kadar genişlemektedir. Aynı şekilde birey; yetişkinlik döneminde de demografik özelliklere, ekonomik duruma, yaşam alanına, çalışma ortamına ve kültürel birikime göre değişen ve gelişen etkileşimler sayesinde önceden gelen sosyal yaşam alanlarını geliştirmektedir.

Modern yaşamın üretici ve tüketici rollerinin dışında kalan yaşlılar, fiziksel ve psikolojik kayıplar yaşamaktadır (İçli, 2010). Bu kayıplar, bireylerin kendi içine kapanarak sosyal katılımın fiziksel var olma aşamasından uzaklaşmasına neden olmaktadır. Sosyal çevrenin içinde var olmaktan uzaklaşan yaşlı birey konutunun elverdiği ölçüde çevreyle

görsel ve işitsel düzeyde iletişim kurmaya devam etmektedir. Bu iletişim düzeyi fiziksel var olmaya göre daha soyut bir varlık göstermektedir. Kimi zaman çevreyi inceleyerek/gözlemleyerek görsel iletişim akışını takip eden yaşlı bireyler kimi zaman da doğanın sesini, yakın çevredeki insan ve araç gürültüsünü dinleyerek sosyal çevreyle işitsel etkileşime devam etmektedir. Ancak yakın ve çevresel sosyal ortaklarla gerçekleştirilen fiziksel etkileşimin hem niteliği hem de niceliğinin uygunluğu, sağlığı arttırarak ölüm oranının azalmasına da katkı yapmaktadır (Loung vd., 2015). Bu nedenle yaşlıların konut dışını etkili kullanması, bedensel ve iletişim araçlarını kullanımı açısından aktif olması fiziksel ve psikolojik sağlıkla yakından ilişkili olduğu gibi yaşlıların sosyalleşmesi açısından da önemlidir. Ayrıca yaşlılıkta bireyler kendilerini ifade edebilmek ve başarılı bir yaşlanma sağlayabilmek için de sosyalleşmeye ihtiyaç duymaktadır. Özellikle yüksek aktivite düzeyine erişilerek sağlanan geniş sosyal ilişkilerin, sosyal rol kayıpları karşısında bir denge oluşturduğu göz önüne alınmalıdır. Bu sayede psikolojik sağlığın güçlenmesine etki edilerek sosyal etkileşimin yaşlılıktaki önemi daha da belirginleşmektedir (İçli, 2010).

Sosyal ilişkileri yalnızca bir arada bulunma hali olarak ele almak yeterli değildir. Birliktelikler ortak bir konuda karşılıklı yapılan paylaşımlar/alışverişler, fiziksel ve psikolojik üretimler ile desteklenerek bireylerin çevreye fiziksel, görsel ve işitsel sosyal katılımı sağlanmaktadır (Canatan, 2016). Yaşlıların sosyal katılımında en önemli süreçler yapısal açıdan toplumsal ortamdır. İlerleyen dönemde çevresel etkilere ek olarak özellikle fizyolojik baskılar daha yoğun hale gelebilmektedir. Bu durum yaşlıların yalnızlık, dışlanma, izolasyon süreçleri üzerinde olumsuz anlamda büyük etkiye sahiptir. Özellikle sosyal ilişkilerin esnek ve etkili olmasının yaşlanmanın olumsuz etkilerini azalttığı ve sosyal rollerin kaybedilmesi karşısında bir savaş verdiğine sıkça değinilmektedir. Yaşlı birey girdiği her sosyal ilişkide öğrenmesine bağlı olarak bir sosyal katılım gerçekleştirmektedir. Bu da yaşlı bireyin yaşamı ve kendini bırakmaması, yaşama bağlı olması, sosyal rollerinin devam etmesi açısından önem taşımaktadır. Bu durum yaşlının özgüven duygusunun ve kendine değer verme algısının artmasını ayrıca sosyal yeterliliğinin güçlenmesini olanaklı kılmaktadır (Baran, 2008). Genel itibarıyla roller belli bir sosyal statüye ilişkin davranış kalıplarını içermektedir. Bu yönüyle rol faktörü; zamana, çevreye, demografik özelliklere göre farklılık göstermektedir. Sosyal roller ile de yaşlı bireylerin benlik algısı, aitlik duygusu arttırılarak yaşama bağlanması sağlanmaktadır. Bu performans her bireyin kişilik özellikleri ve değer yargıları açısından farklılık gösterse de yaşlıların yaşamlarını anlamlandırarak aktif bir biçimde devam ettirebilmeleri önem

kazanmaktadır. Yaşlıların yaşamını planlayıcı ve yönlendirici bir sosyalleşme sürecine girmesi bireylerin yaşam kalitesini arttırarak başarılı yaşlanmalarının önünü açmaktadır. Bu doğrultuda yaşlı bireylerin sosyal katılım aracılığıyla rollerinin devam etmesi veya ihtiyaca göre güncel tutulması önem kazanmaktadır. Böylece yaşlı bireyler yaşamları boyunca psikolojik sağlıklarını arttırarak toplum bazında da varlıklarını koruyabilmektedir.

Ülkemizdeki nüfus yapılanmasında önümüzdeki otuz yıl veya daha kısa bir zaman diliminde yaşlıların oranının gelişmiş ülkelerdeki gibi hem ekonomik hem de sosyal yaşamı etkileyerek kritik bir miktara ulaşacağı düşünülmektedir (Kurtkapan, 2018a). Bu nedenle yaşlılık döneminin kaliteli şekilde devam edebilmesi için gerekli önlemler alınmalıdır. Yaşlı bireyin yaşam kalitesini artıran faktörler arasında fiziksel egzersiz, sağlıklı bir psikoloji, yaşama katılım ve sosyal etkileşim ağının genişliği bulunmaktadır. Bu faktörlere sahip olma, yaşlıların daha bağımsız bir yaşam sürmesinin önünü açmaktadır. Bu sayede ise yaşlı yetişkinlerin sosyal yaşamlarının ön plana çıkması sağlanmaktadır. Sosyal aktivite veya sosyal çevrenin sağladığı informal veya formal fırsatlar yaşlı nüfusun bağımlılık düzeyini azaltmaktadır. Bağımlılık düzeyi azalarak sosyal ilişkileri kuvvetlenen bireylerin iletişim yeteneklerinin gelişmesi etkisiyle fiziksel sosyalleşme düzeyleri de artmaktadır (Kalınkara & Arpacı, 2016).

İnsanlar yaşlandıkça ilişkilerinde daha seçici hale geldikleri ve faydasız yüzeysel bağlardan ziyade az kişiyle derin kişisel ilişkileri tercih etmelerinden dolayı duygusal olarak anlamlı sosyal ilişkileri daha çok tercih etme eğilimde olmaktadır. Ayrıca yaşlılar yaşamdaki birçok olumlu deneyimlerinin gerçek değeri ve anlamını başkalarıyla paylaşıncaya kadar tam olarak benimsememektedir. Bu nedenle özellikle arkadaş gibi uzun süredir duygusal bağ gösterdikleri insanlarla yapılan paylaşımlar sonucu yaşlıların çevreye, kendilerine karşı aidiyet duygusu yükselmektedir. Aynı zamanda stres, yaşlı yetişkinlerin özgüven duygusunu, kontrol duygularını ve yaşamı anlamlandırmasını olumsuz anlamda tehlikeye atarken sosyal katılım ise bu önemli psiko-sosyal olumsuzlukların üstesinden gelmektedir. Bu doğrultuda yaşlılar çevresel sosyal bağlardan ve duygusal açıdan destekleyici çevrelerle kuşatıldıkça benlik, aidiyet duygusu artış göstermektedir (Krause, 2006). Sosyal çevreler zengin sosyal etkileşime ev sahipliği yaparak topluluk duygusunu gelişmesini sağlamaktadır.

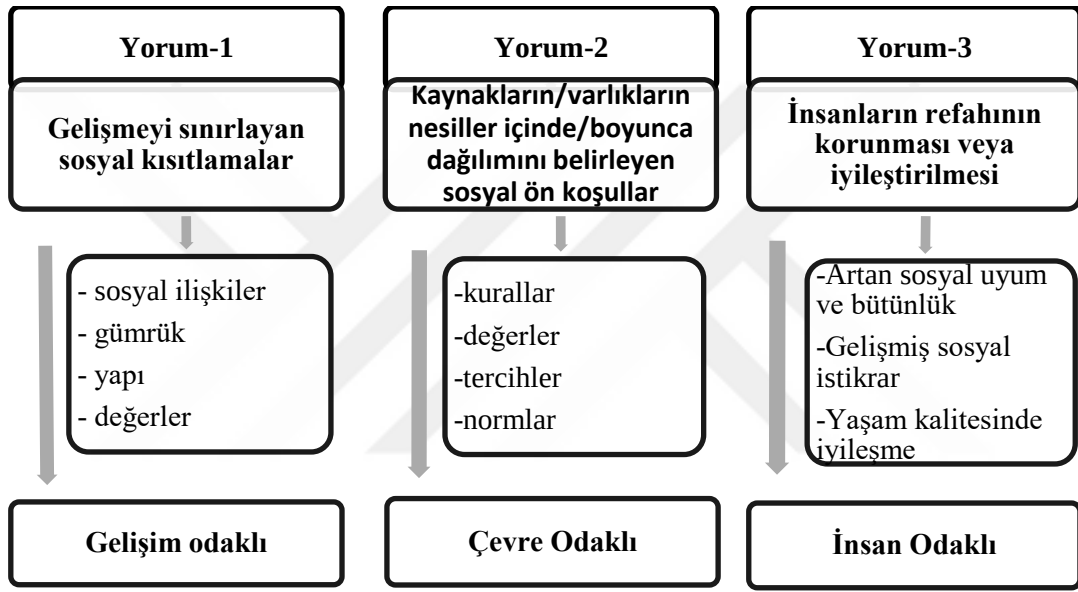
Yaşlı bireyler sosyal ağlarını öncelikle duygusal ilişki kurduğu yakın bağlardan oluşturmaktadır. Bu doğrultuda, daha az yakın sosyal partnerlerle teması azaltarak duygusal olarak yakın olduğunu düşündükleri insanlarla olumlu ilişkiler geliştirmeye

devam etmektedir (Luong vd., 2015). Bu sayede yakın sosyal partnerlerle (aile ilişkileri, komşuluk/arkadaşlık, kuşaklararası iletişim) birinci ve ikincil ilişkilerini koruyarak, etkileşim alanlarını destek aldıkları bireylerle çevreleyerek sosyal rollerini sürdürmektedir. Birincil ilişkiler, duygusal yönün ağır bastığı uzun ilişkilere imkan tanıyan aile ilişkileri; ikincil ilişkiler, bireylerin kimliklerinin, normlarının güçlendiği bir amaç doğrultusunda oluşturulan sosyal, dini ve çalışma hayatında iletişim kurulan komşu, arkadaş gibi ilişkileri kapsamaktadır (Canatan, 2016). Böylece yaşlı bireyler kişilerarası ortamlarını yakın sosyal ilişkilerle kurduğu bağlarını koruyarak şekillendirmektedir. Bu durum bireylerin zaman perspektiflerinin bir fonksiyonu olarak farklı motivasyon hedeflerine öncelik verdiklerini göstermektedir.

Sosyal partnerlerin ilerleyen zamanda yaşama etkisi, önceki yaşam boyu deneyimler sonucunda ortaya çıkmaktadır. Geçmiş ilişki deneyimleri, yaşlıları etkilemeye devam etmekte; mevcut ilişki ortaklarıyla etkileşimler yaşlı yetişkinlerin geçmişlerini yorumlama şeklini etkilemekte, böylece yaşam öykülerini ve kimliklerini yeniden şekillendirmektedir. Bu doğrultuda yaşlı bireylerin şimdiki ve geçmişteki sosyalleşme deneyimlerinin sosyal katılımı yakın ilişkili olduğu söylenmektedir. Yaşlı geleceklerinin gelişmeye açık olduğunu algıladıklarından, yeni bilgiler aramak veya yeni sosyal bağlantılar kurmak gibi geleceklerini zenginleştirecek hedeflere odaklanabilirler. Bu doğrultuda, ilerleyen yaşla birlikte gelecekteki zaman perspektiflerinin azalması, yaşlıların önceliklerini duygusal anlam bulma ve sosyal ortaklarından memnuniyet elde etmeye yönlendirmektedir. Böylece, yaşlılar özellikle kalan zamanlarını en iyi şekilde değerlendirmek ve duygusal olarak anlamlı bağları korumak amacıyla sosyal ağlarını yeniden yapılandırmaktadır (Lounge vd., 2015).

Chiu' nun (2004) literatürden özetlediği sosyal katılımı sürdürülebilirliğin üç farklı yorumu bulunmaktadır (Şekil 12). Yorumlardan biri, gelişmelerin sosyal kısıtlamalarla sınırlandırılması sonucunda, etkileşimin çevreyle devam etmesini sağlamaktır. Bu doğrultuda sosyal normlar tarafından belirlenen faaliyetlerin veya gelişmenin sosyal katılım açısından sürdürülebilir olması için belirli sosyal ilişkilere, geleneklere, yapıya ve değere bağlı kalarak gelişim hedeflenmelidir. Bu aşamada sosyal çevrenin temelini oluşturan somut ortamlar öncelik teşkil etmektedir. Sosyal katılımı psikolojik, geleneksel değerler önem arz etse de bu normların devamlılığı ancak somut mekanların doğru kurgulanmasıyla sağlanmaktadır. Etkileşimiyle, kullanımıyla doğru tanımlanmış çevreler kullanıcı sürekliliği ile birlikte sosyal sürekliliği de desteklemektedir. İkinci yorum,

birincisinin çevre koruma bağlamında daha ayrıntılı bir şekilde detaylandırılması olarak düşünülerek sürdürülebilir kalkınma için sosyal ön koşulları kapsamaktadır. Bu durum da değerleri korunmuş bir çevrede kapsayıcılığı içermektedir. Böylece mekan kullanımında sürekli yenilenen değil mevcut kullanıcıların eklenerek arttığı bir çevre oluşturmaktadır. Sosyal sürdürülebilirliğin üçüncü yorumu ise mevcut ve gelecek nesillerin refahını korumaya veya iyileştirmeye atıfta bulunarak insanı odağa almaktadır. Tüm bu sosyal katılım yorumlarındaki amaçlar kaynakların/varlıkların adil dağılımı ile sosyal uyum ve bütünlük, sosyal istikrar ve yaşam kalitesinin iyileştirilmesini kapsamaktadır (Chiu, 2004).

Şekil 12. Sosyal sürdürülebilirliğin yorumları (Chui, 2004)

Oluşturulan çerçevede gelişim odaklı bir düzenleme hem sosyal çevrenin hem de sosyal katılımın devamlılığını sağlamaktadır. Sosyal çevre; somut olarak konut ortamı soyut olarak da sosyal ilişkiler, kültürel değerler, uyum olmak üzere iki farklı alandan oluşmaktadır. İnsanların etkileşimleriyle var olan sosyal çevre için kullanıcı profili iyi çıkarılmalıdır. Bu çıkarımda nüfusun yaşlanarak toplum içinde büyük bir yer kapladığı göz ardı edilmemelidir. Sosyal katılım boyutu somut olmaktan ziyade daha çok, sosyal uyum, sosyal istikrar, sosyal eşitlik vb. normları da içermektedir. Bu normlar sanat, müzik, edebiyat, din vb. somutlaştırılarak sosyal katılımı anlamlı ve sürekli kılmaktadır. Bu sayede konut kaynaklarının/varlıklarının adil dağılımı ve tüketimi sürdürülmektedir. Ayrıca çevresel açıdan sürdürülebilir yaşam alanların, elverişli sosyal önkoşulları sayesinde konut ve yakın çevresinde uyumlu sosyal ilişkiler oluşturulmaktadır (Chiu,

2004). Uyumlu, kültürel değerleri korunarak geliştirilen bir sosyal çevre yaşlıların yaşam kalitesini arttırarak başarılı yaşlanma için öncül olmaktadır.

2.9. Konut ve Konut Çevresinde Sosyalleşmenin Önemi

Sosyal süreçler belirli bir ortamda gerçekleşmediği gibi tüm maddi ve manevi toplumsal gereklilikler mekânsal bir uzantıya, mekânsal konfigürasyonlara ve belirli hareket alanlarına sahiptir (Özgür & Yakar, 2021). Soyut/somut üretken faaliyetlerin yapıldığı ve onlar tarafından şekillendirilen alan olarak anlamlandırılan mekanları yaşlılar; sağlık, sosyal ve yaşam alanı çevresinde bir bağlam olarak ele alma eğilimindedir (Wiles vd., 2011). Ayrıca birçok boyutu olan mekanın; ev veya mahalle gibi görülebilen ve dokunulabilen fiziksel boyutu; insanlarla ilişkileri ve bireylerin başkalarıyla bağlantıda kalma biçimlerini içeren sosyal boyutu; aidiyet ve bağlanma duygusuyla ilgili duygusal ve psikolojik boyutu; yaşlıların değerleri, inançları, kökenleri ile ilgili kültürel boyutu olmak üzere farklı anlamları bulunmaktadır (Lecovich, 2014). Bu doğrultuda konut bireylerin toplumsal yaşamda var olma biçim ve mücadelelerini, tüketim alışkanlıklarını, kamusal alana katılımlarını ve sosyo-ekonomik donanımlarını da belirleyen önemli bir yerdir (Aktaş, 2017). Ayrıca konut sosyal çevreye ve kullanıcıların demografik, bilişsel, psikolojik durumuna bağlı olarak değişen/dönüşen bir yapı sergileyerek sosyal anlamların devam etmesinde ve yeniden üretilmesinde önemli bir belirleyici olarak kendini hissettirmektedir.

Rosenbaum (2006) konutu, tüketim ihtiyaçlarının, sosyal ihtiyaçların ve duygusal doygunlukların tamamlandığı yer olarak tanımlamaktadır. Bu doğrultuda konut alanları yaşlıların yalnızca temel ihtiyaçlarını değil, aynı zamanda arkadaşlık ve duygusal destek ihtiyaçlarını da karşılayabilecekleri alanlardır. Konutlar, yaşlıların birinci derece (eş, anne, baba, çocuk), ikinci derece (kardeş, torun, dede, nine) ve üçüncü derece yakınlarıyla (amca, hala, akraba) ve arkadaş, komşu gibi diğer insanlarla kurdukları sosyal ilişkinin en temel yeri olarak, yaşanılan yere olan aidiyeti/bağlılığı pozitif yönde etkilemektedir (Rosenbaum, 2006). Bu sayede yaşlılar mevcut yaşam alanlarında daha uzun süre ikamet ederken konut ve sosyal çevre kullanımlarının sürekliliği de artmaktadır. Yaşlıların yerle kurdukları bağlar da göz önüne alındığında konutları çoğu zaman vazgeçilmez olmaktadır. Yapılı çevrenin kilit bir bileşeni olan konut, şehirlerin sürdürülebilir kalkınmasında da önemli bir rol üstlenmektedir. Sürdürülebilir konutlar, mevcut neslin ihtiyaç ve taleplerini

karşılıklı olarak ileri yaş grubunun gereksinimlerinden ödün verilmemesine de olanak tanımaktadır. Böylece konut ortamlarının yaşlılar açısından çevresel, sosyal, kültürel ve ekonomik yönlerini güçlendirerek sürdürülebilirliğinin devam etmesi sağlanmaktadır. Konutların sürdürülebilirliğini sağlamak iki şekilde gerçekleşmektedir. İlki konut içi kullanım alanlarının ergonomik şartları sağlamasıdır. Bu doğrultuda erişilebilirlik, mekan büyüklüğü ve birbiriyle etkileşiminin doğru düzenlenmesi, yapay/doğal aydınlatma ve ısıtma sisteminin sağlıklı olması, mahremiyetin sağlanmasıyla beraber güvenli mekanların oluşması ilkeleri öne çıkmaktadır. İkincisi mevcut çevrenin niteliğinin her çeşit kullanıcının kullanımına uygun olması şeklinde tanımlanmaktadır. (Chiu, 2004).

Konutta ve yakın çevresinde oluşan iletişimin psikolojik sağlığı yükseltmesi sosyal çevre etkileşim düzeyinin yüksek olmasıyla yakından ilişkilidir. Bu doğrultuda yaşlılar açısından konutlar fiziksel yapılar olsa da sosyal ve sembolik düzeyler de birbirine bağlı şekilde işlemektedir. Yaşlılar için sosyal etkileşimin odağı olan konut, iletişimin yüksek tutulmasıyla ve yakınlığın güçlendirilmesiyle kaos ve yabancılaşmadan uzak bir toplumsal yapı oluşturmaktadır. Bu sayede oluşturulan sosyal katılımlı çevrede, yaşlıların karşılıklı iletişimde önemli rol olan arkadaş/akraba ziyaretlerinin veya yeni insanlarla tanışma olasılığının artması beklenmektedir (Lawton & Simon, 1968). Ek olarak, yaşlının kendi evinde yaşlanması ile bağımsızlık ve kişisel kontrol arasında çok güçlü bir ilişki vardır. Bu durum bireyin kişiliğinin gelişiminde ve yaşamına ilişkin kararları almasında daha etken hale gelmesine yardımcı olmaktadır (Kalınkara & Arpacı, 2016).

Fiziksel ve sosyalleşme ihtiyaçlarını gerçekleştirmede sorun oluşturmeyen konutlar; yaşlıların taşınma ihtiyacını azaltma, aktif yaşama imkan tanıyarak özgüveni güçlendirme ve itibarın koruması gibi olumlu etkiler taşımaktadır (EU, 2002). Bu doğrultuda konutun yaşlılar için önemi, zamanının çoğunu konut ortamında geçirmesinden dolayı geçmiş ve gelecek arasında geçen zaman kullanımını anlamlandırmasından oluşmaktadır.

Konut ortamı günlük işlevsel yetenekleri destekleyebilmesinin yanında kişisel bağımsızlığa ve kontrole yönelik tehditleri önleyerek yaşlıların yaşam standardına onarıcı etki yapmaktadır. Konut, yaşlıların mevcut konumda uzun süreli yaşam sürmesi, bakım ihtiyaçlarını gidermesi ve sosyal çevreden kopmama anlamını taşımaktadır. Bu duruma katkıda bulunmak, konut ortamının kendine özgü özelliğidir. Konutlar standart tasarımlara ve uygulanan yönetmeliklerin aksine bireyselleştirilmiş, düzenlenmemiş, akıcı, öngörülemeyen niteliklerin mikro sosyokültürel normlar ve kişisel tercihler ışığında nesneleri, görevleri ve sosyal katılımı iç-dış düzenlemelere rehber eden kompleks bir

yapıya sahiptir (Gitlin, 2003). Örneğin, oda birimleri gibi kapalı alanları ve balkon gibi yarı açık mekanları faaliyet alanı olarak değerlendirmek gerekmektedir. Özellikle balkon mekanı yaşlılarda farklı amaçlarla kullanılmasıyla değişime açık alanı oluşturmaktadır. Bu mekanın yaşlının görsel iletişim ihtiyacını gidererek seyir alanı; yakın çevrenin kullanıma uygun olmadığı durumlarda sohbet/toplanma alanı; insan hareketliliğini izleme, çevreyi dinleme imkanı sunması açısından dinlenme mekanı olarak kullanılması yaşlının konut alanının çevreyle ilişkisinin devamlılığına verdiği önemi göstermektedir.

Konutun sunduğu açık-kapalı mekan birlikteliği yaşlı bireyler açısından sosyal avantaj sağlamaktadır. Bu avantajların başında aşına olduğu çevre, komşuluk ilişkileri, bedensel aktivite alanları gelmektedir. Bu nedenle, konut yalnızca fiziksel bir ikamet ortamı değil yaşlının sağlığı bozulduğunda bile sosyal kimliğinin korunabileceği, yaşam öyküsünün devam edebileceği ortamları kapsamaktadır (Lecovich, 2014). Bu bağlamda bir kişi mekanları ve içindeki nesneleri aktif bir şekilde yapılandırabilir, ihtiyaçlarının hizmetinde çevreyi değiştirebilir veya tersine nispeten sabit bir ortama uyum sağlayarak davranışını mekanın ve içindeki nesnelerin bir fonksiyonu olarak değiştirerek kendisi için anlamlı ve sürekli bir hale getirebilir (Lawton & Simon, 1968). Pandemi ile birlikte yaygınlaşan evde egzersiz yapma gibi aktif/bedensel faaliyetleri gerçekleştirmeye imkan tanıyan kişisel oda veya kullanım anında uygun donatılarla çevrelenmeye olanak tanıyan mekanlar mahremiyet düzeyini artırarak yaşlının konut ortamında dahi fiziksel olarak aktif olmasına yardımcı olmaktadır. Ayrıca okuma, toplantı, dinlenme, eliş veya sanatsal hobiler, masa veya kart oyunları gibi pasif aktiviteleri gerçekleştirmeye imkan tanıyan konutlar yaşlının yerinden ayrılmasının önüne geçerek konut kullanım sürekliliğini de artırmaktadır. Bu doğrultuda konutların her çeşit sosyal faaliyeti gerçekleştirmek için uygun büyüklükte ve donatı düzeninde, mekânsal organizasyonda, yapay/doğal aydınlatma ve ısı düzeylerinin elverişli olması yaşlılık döneminde konut ortamının kapanma alanı olmaktan çıkarak sosyal mekan olması sağlanmaktadır.

Konut ortamında başlayan günün alışveriş, sağlık, gezinti, toplantı gibi çeşitli ihtiyaçları gidermek amacıyla çevreyle etkileşim olarak devam etmesi göz önüne alındığında yaşlının sosyal etkileşimindeki önemli diğer bir kriteri yakın çevre oluşturmaktadır. Bu doğrultuda yakın çevre, doğal ve yapıli çevreyi içeren engellerden arındırılmış, etkinliklere imkan tanıyan rekreasyon alanları içermelidir. Sosyal etkileşim temel ve evrensel bir insan ihtiyacı olsa da özellikle yaşlılar bağlamında duygusal bağın sağlanması ve refahı artırması bakımından daha önemli bir noktada görülmektedir. Azalan

görev ve sorumluluklarına karşın artan boş zamanları doğrultusunda yaşlı bireyler, her gün zamanının çoğunu nerede, kiminle ve nasıl geçireceklerini daha çok planlamaya başlamaktadır. Ayrıca yaşlıların fiziksel yeteneklerdeki değişiklikleri sosyal yaşam dinamiğinde sık sık değişmeye neden olmaktadır. Bu değişiklikler de davranış kalıplarını etkileyerek yaşlı bireylerin evlerinde veya yakın çevrede daha fazla zaman geçirmelerine neden olmaktadır (Campbell, 2015). Yaşlılıkta da yaşam kalitesini (yaşam doyumu, düşük depresyon, yüksek algı vb.) artırmak boş zamanların verimli değerlendirilmesiyle olmaktadır. Yapılacak etkinlikler fiziksel sağlık ve psikolojik refah için bazı yararları olabildiği gibi samimi ilişkilerin odak noktası, arkadaş ve akrabalarla olan ilişkileri, belirli ölçüde eğlence, boş zaman aktiviteleri ilişkilerini kapsayan sosyal bir boyut içermektedir (Kalinkara & Arpacı, 2013). Bu kapsamda yakın çevre; bedensel aktiviteyi artırması açısından fiziki (spor, yürüyüş, dans vb.), yakınlarla/arkadaşlarla etkileşimin devamlılığını sağlamasıyla sosyal, okuma ve yalnız vakit geçirme ihtiyacını gidermesi açısından dinlenme, sanatsal (el sanatları, fotoğrafçılık, resim, ebru vb.), seyirsel (dışarıyı seyretme, sinema, tiyatroya gitme) etkinliklerin yanı sıra oyunlar (satranç, tavla vb.) ve bahçe etkinlikleri (bitki ve hayvan bakımı vb.) gibi pek çok aktiviteye imkan verecek şekilde tasarlanmalıdır. Bu sayede yaşlıların yaşam kalitesini artırılmasının yanında açık mekanların kullanımı artırılarak yaşayan mekan olması sağlanmaktadır.

Çevreyle fiziksel olarak etkileşime giren yaşlılar; yalnızlık, ötekileştirme, işe yaramama, eksik kalma vb. olumsuz psikolojik durumları daha az yaşamaktadır. Bu sayede erişilebilirlik, güvenlik, oluşturulan duygusal bağ gibi faktörler özelinde konut yakın çevresi yaşlıların sosyal katılımlarını artırılarak, yaşlılık sorunlarının azalmasına zemin hazırlamaktadır. Günlük yaşamında aktif ve sosyal etkileşim düzeyi yüksek yaşlı, yaşam tecrübeleri ışığında çevreye daha kolay uyum sağlamaktadır (Düzenli vd., 2016). Bu doğrultuda yaşlılar açısından dış mekan aktivitelerinde başat rol üstlenen spor aletlerinin ve yürüyüş parkurların çevresinin yaşlıların ergonomisine uygun ve erişilebilir mesafede olması gerekmektedir. Ayrıca bu alanlardaki bank, spor aletleri, hijyen alanları vb. donatı elemanları bedensel gereklilikleri karşılayarak yaşlıların fiziksel olarak sosyal çevrede var olması sağlanmaktadır. Yakınlarla/arkadaşlarla yapılacak etkinliklere imkan tanıyan kamelya, kafe gibi yarı açık mekanların varlığı yaşlıların dört duvar olarak tabir edilen konuta sıkışmayarak sosyal katılımlı yaşam sürmesine imkan tanımaktadır. Ayrıca teknoloji çağıyla birlikte her şeyin internet düzeyinde yapılması nedeniyle yaygınlaşması gereken eğitim kurslarının; yaşlıların becerilerinin körelmemesi, yeni eğitimlerle zinde

kalmaları ve kursiyerlerle yapacakları birinci dereceden iletişim ile aktifliklerini sürdürmelerine öncülük etmektedir.

Konut çevresinde özellikle açık yeşil alanların bedensel ve ruhsal sağlık üzerindeki olumlu etkileri yaşlı kullanıcıların bu alanlara yönelimini artırmaktadır. Ayrıca yeşil alanlar; büyük veya küçük, çevreye açık veya içe dönük mahrem özellikleri sağlayarak yaşlının yaşam şartlarını, kültürünü ve deneyimlerini anlamlandırdığı mekanlar olarak işlev görmektedir (Serez, 2011). Böylece kentsel/yapılı çevrenin yaşlılarda ortaya çıkan aşırı uyarıcı ve stresi artırıcı etkisinin doğa ile karmaşıklıktan uzak, yaşlıların fiziksel, ruhsal ve aynı zamanda sosyal etkileşimlerini onarması sağlanmaktadır. Bu doğrultuda, yeşil alanların, yarı açık mekanların, çevresel donatı elemanlarının (spor aletleri, kamelyalar vb.) erişilebilir ve kullanılabilir olması fiziksel etkinlikleri gerçekleştirmek için temel oluşturmaktadır. Bu alanların yaygınlaşması fiziksel sağlığa iyi gelmenin yanında çevreye katılımı da artırmaktadır. Yaşlıların gittikçe yalnız yaşamla karşılaşmaları göz önüne alındığında çevreyle kuracakları iletişim (görsel, fiziksel, işitsel) yaşlanma sürecinin başarılı geçmesini sağlayacaktır. Bu doğrultuda çevresel düzenlemeler yaşlıların; hareketli yaşama dahil olarak bedenlen, bireylerle sözlü iletişim kurarak işitsel ve sözlü etkileşimler kurarak farklı boyutlarla var olmasını, fiziksel, psikolojik ve sosyal yönden iyi olmalarını destekleyerek yaşam kalitelerini yükselmesini sağlamaktadır (Pouya & Demirel, 2015).

Yeşil alanların olumlu etkilerinin yansımaları doğrultusunda, ülkemizde de yakın zamanda yaygınlaşmaya başlayan özel bir tür olan iyileştirme/sağlık bahçeleri ve Almanya’ da uygulanan kuşaklararası aktif park düzenlemelerini referans almak; açık alanların yeşil alan/doğal ortam özelliğini karşılamasının yanında yaşlılar açısından da önemli etkinlik alanları olmaları açısından önemli düzenlemelerdir. Bu doğrultuda açık yeşil alanların yaşlılarda; karmaşadan uzak, yer-yön duygusunu göz önüne alarak görme ve algılamaları kolaylaştırması, pozitif duyguları çağrıştırarak zinde bir yaşam sağlaması, dinlenme-oturma-faaliyet gerçekleştirme alanlarının peyzaj içinde doğru kullanımıyla yeşil alanları yaşanabilirliğini desteklemesi, yaşlı kişilerin temel ihtiyaçlarını ve diğer gereksinimlerini öncelik olarak engellerden arınmış yürüme alanları sayesinde fiziksel sağlıklarını yükseltme prensiplerine dayanarak konut yakın çevrelerinde kullanımına yer vermek gerekmektedir (URL-11, 2024; Arslan & Ekren, 2017). Yakın çevrenin olumsuz durumlardan ayrışmasıyla yaşlıların aktif var olmasıyla bu alanların birer faaliyet mekanı olması sağlanmaktadır. Bu faaliyetlerin demografik özelliklere, kültürlere, beceri ve beklentilere göre çeşitlilik göstermesi sayesinde yaşlıların etkileşim düzeyi yüksek

tutulmaktadır. Bu sayede yaşlılara kendini gerçekleştirme imkanı sunarak yaşlılık döneminin aktif geçmesine olanak tanınmaktadır.

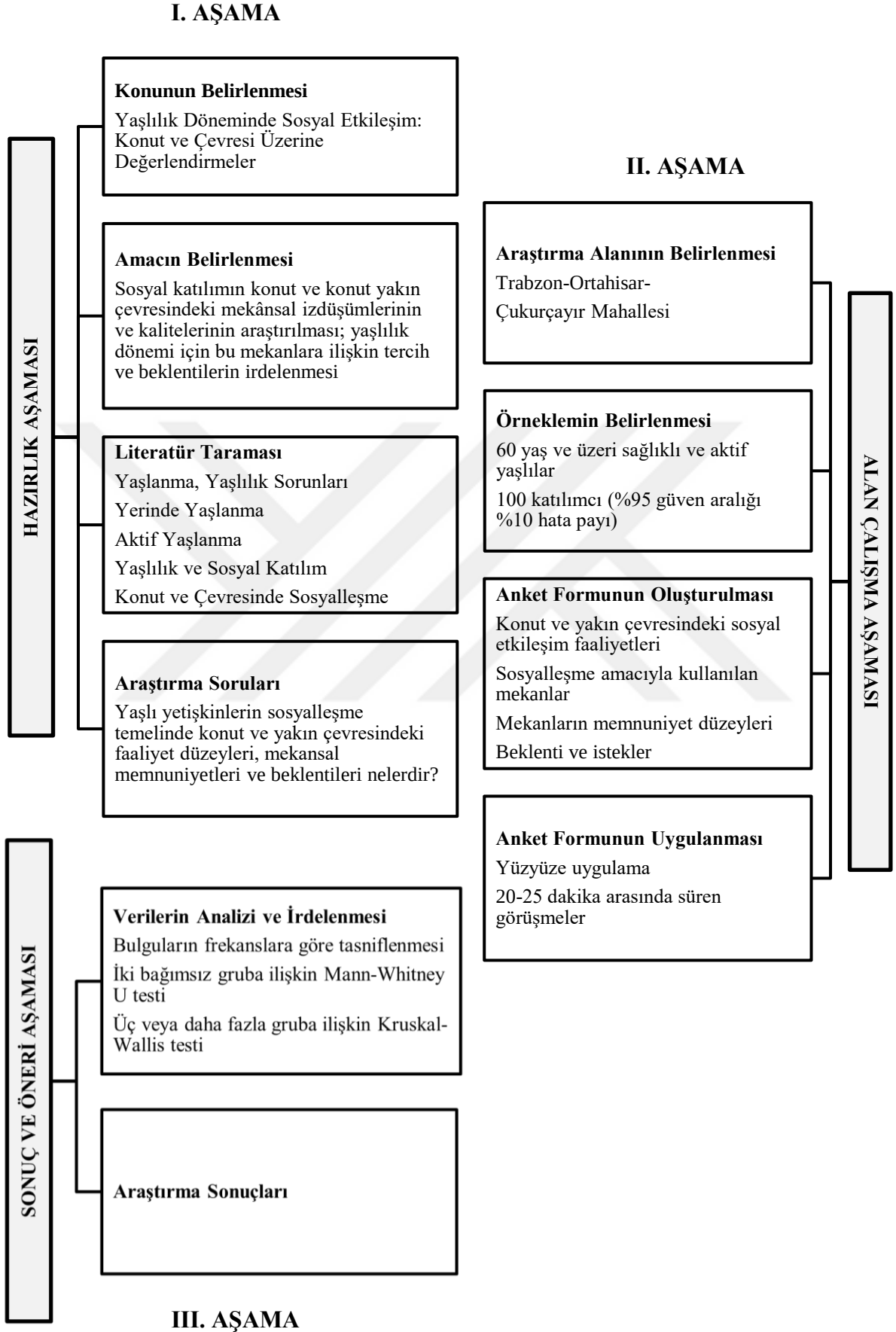

3. YAPILAN ÇALIŞMALAR

3.1. Çalışma Yöntemi

Tez çalışması yaşlılık döneminde sosyalleşme temelinde; konut ve çevresinin mevcut durumu ve sorunlarını, sosyalleşmenin yaşlılık dönemindeki önemini, konut ve çevresinde sosyalleşme mekanlarına ve hizmetlerine ilişkin beklentileri anlamaya; yaşlı bireylerin sosyalleşmeye dair farkındalık düzeyini artırmaya çalışan nitel bir çalışmadır. Çalışmada, veri toplama yöntemlerinden yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme tekniğinde amaca uygun hazırlanan soru listesi yardımıyla hitap edilen kesimin hem zamanı iyi değerlendirilmiş olmakta hem de çalışmanın amacından sapması engellenmektedir. Ayrıca görüşmecinin rolünün azlığı; kullanıcı kitlesinin beklentilerini, yaşam biçimlerini, düşüncelerini ve sorunlarını daha iyi ifade edebilmesini sağlamaktadır (Gülcan, 2021).

Çalışma literatür tarama, alan çalışması ve veri analizleri olmak üzere 3 aşamadan oluşmaktadır. Hazırlık aşaması konunun, amacının ve araştırma sorularının belirlendiği literatür taramasının ağırlıklı olduğu aşamadır. Alan çalışması bölümü seçilen örneklem alanında, belirlenen örneklem grubuyla yüz yüze anketlerin yapıldığı aşamadır. Son aşama olan veri analiz aşaması ise verilerin bilgisayar ortamına aktarıldığı, analiz edildiği ve yorumlandığı aşamadır. Çalışmanın modeli Şekil 13'te verilmiştir.

Şekil 13. Çalışma metodolojisi

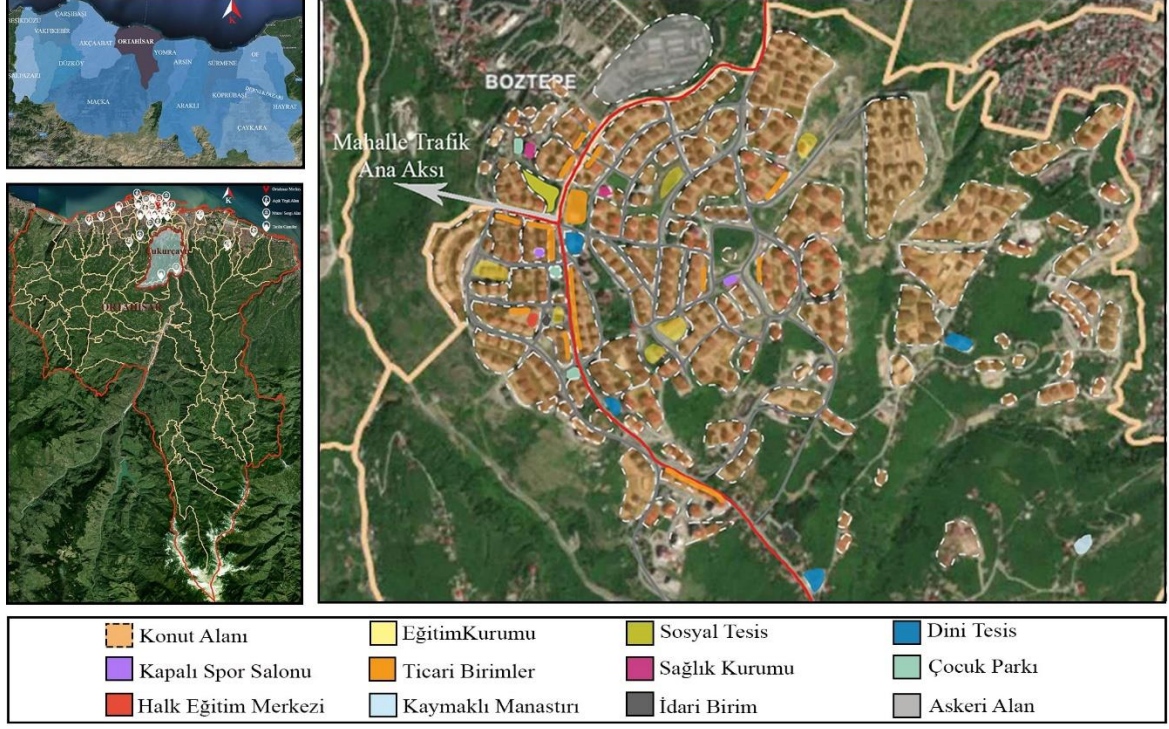
3.1.1. Çalışma Alanı ve Örneklemin Belirlenmesi

Çalışma alanı, nüfus yoğunluğunun diğer ilçelere göre yüksek olması (TÜİKc, 2022), merkez ilçe olması, il genelinde sosyo-ekonomik açıdan en gelişmiş ilçe olması ve erişim kolaylığı nedeniyle Trabzon, Ortahisar ilçesi olarak seçilmiştir (URL-12, 2023). Bu kapsamda ilçe genelindeki 82 mahalle içinde hem gelişmekte olması hem de 60 yaş ve üstü nüfusun fazlalığı yönünden Çukurçayır Mahallesi örneklem alanı olarak belirlenmiştir (Ek Tablo 1) (Şekil 14). 2012 yılında Ortahisar ilçesine mahalle olarak bağlanan ve 2019 yılında nüfusun yaklaşık %10 artış gösterdiği Çukurçayır önemli bir cazibe alanı olarak gelişim göstermektedir (URL-13, 2024). Çukurçayır Mahallesi, Trabzon şehir merkezine yaklaşık 12 dakika araç; komşu olan Boztepe Mahallesiindeki yürüyüş, dinlenme, yeme-içme alanları ve seyir terasına 36 dakika yürüme mesafesindedir.

Çukurçayır Mahallesi; yerleşmiş ve devam eden/edecek olan konut ilişkilerinin sunduğu çeşitlilik, fiziksel, sosyal ve peyzaj alanlarıyla gelişimi/değişimi devam eden alanların mevcut olduğu ve ekonomik statüsü her kesimden kullanıcıya hitap eden bir yerleşim alanı olarak ilçe genelinde tercih edilen önemli bir merkezdir. Mahalle genel olarak müstakil konut, tek apartman, konut ve yakın çevresi sınırlandırılmış site ve kontrolsüz girişin olmadığı güvenlik bulunan siteler olmak üzere 4 farklı konut tipini ev sahipliği yapmaktadır. Site olarak planlanan konut alanları içerisinde banklara, toplanma/oturma/buluşmalara imkan tanıyan kamelya birimlerine, bir kısmında site lokaline yer verilmiştir. Ayrıca site içindeki peyzaj alanları bir yandan açık yeşil alan ihtiyacını karşılarken öte yandan alan içinde yürüyüş yapma imkanı sağlayarak fiziksel aktivitelerin yaşam alanı çevresinde gerçekleşmesine yardımcı olmaktadır.

Çalışma alanı içinde iki tane aile sağlığı merkezi, yedi tane eğitim kurumu, çocuklara refakat edenler için içerisinde oturma/dinlenme/seyir alanı olan çocuk parkları bulunmaktadır. Ana yürüyüş güzergahı, dolmuş/otobüs hattı boyunca devam eden, pek çok ticari birimi kullanmaya olanak tanıyan aktif bir akstan oluşmaktadır. Bu aks boyunca marketler, kafeler, restoranlar, pastaneler vs. mevcuttur. Bunun yanı sıra özellikle erkek kullanıcıların kullandığı kıraathane, çay ocağı; kadınlar için bir buluşma mekanı ve beceri geliştirme alanı olması açısından yaşlı kadınların da kullanımına uygun halk eğitim merkezi mahallenin ana aksına yakın mesafede bulunmaktadır. Apartman altlarında veya erişilebilir mesafelerde bulunan fitness, pilates, yüzme gibi aktivitelere olanak tanıyan kapalı spor alanları da çalışma alanında varlık göstermedir. Mahallenin dolmuş kalkış

noktası olması, yakınında dini tesis olması ve market, restoran alanlarına erişilebilir mesafede olan sosyal tesis; içinde çocuk parkı, oturma donatıları, kafe gibi mekanlar bulundurması nedeniyle yaşlılar açısından hem doğayla iletişim kurulabilecek hem de sosyalleşmeye imkan tanıyan alanlarıyla cazip bir buluşma noktasıdır (Şekil 14).

Şekil 14. Çalışma alanı ve Trabzon iline göre konumu

Örneklem sayısının belirlenmesinde ise Çukurçayır Mahallesi'nde yaşayan 60 yaş ve üzeri yaşlı birey sayısı (N: 3536) temel alınmıştır. %95 güvenilirlik (1,96) ve %10 hata payı (0,1) gözetilerek yapılan hesaplamada 94 katılımcı çalışmanın örneklemine oluşturmuş ancak çalışma 100 katılımcı ile tamamlanmıştır (Tablo 1).

Tablo 1. Örneklem sayısının belirlenmesi (Özdamar, 2001)

n= Görüşmeci sayısı Z= Güvenilirlik düzeyi (%95 güvenilirlik=1.96) N= Toplam yaşlı nüfusu (3536) P= Olayın oluşma ihtimali (%50 olayın oluşma ihtimali= 0.5) Q= Olayın oluşmama ihtimali D= Hata payı (%10 hata kabul oranı= 0.1)	$n = \frac{Z^2 \times N \times P \times Q}{N \times D^2 + Z^2 \times P \times Q}$
---	---

Araştırmada birkaç noktadan meydana gelen kartopu örnekleme metodu kullanılmıştır. Kartopu tekniği, örneklem içindeki bireylere erişmenin zor olduğu veya örneklemdaki bireylerin yaşadıkları, zaman geçirdikleri mekanlar hakkında bilgilerin yetersiz olduğu durumlarda kullanılmaktadır. Tekniğin uygulanması öncelikle çalışma için uygun bir bireye ulaşılarak zincirleme bir şekilde diğer katılımcılara ulaşılmasıyla gerçekleştirilmektedir (Baltacı, 2018). Bu doğrultuda anket çalışmasına başlamak için çalışma alanı içinde ikamet eden, kendi başına yaşamını sürdürebilen 60 yaş ve üzerindeki yaşlı bir kullanıcıya ulaşılmıştır. Yapılan anket çalışmasından sonra katılımcıya başka kimlerle görüşüleceği sorularak diğer katılımcılara ulaşılmıştır. Yaşlı kullanıcılar arasında sosyalleşme memnuniyet, beklenti, tercih ve mekan kullanımı açısından benzerlik ve farklılıkların belirlenmesi amaçlandığından örneklem seçiminde cinsiyet faktöründe çeşitlilik olmasına dikkat edilmiştir.

3.1.2. Veri Toplama Aracının Hazırlanması ve Uygulanması

Veri toplama aracı olarak yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Anket formu konut ve yakın çevresinin sosyal etkileşim faaliyetleri, mekanlar ve sosyal etkileşim amacıyla beklentilerin yaşlı kullanıcılardaki karşılığını ölçmek amacıyla hazırlanmıştır. Anket formunda yaşlı bireylerin; demografik özellikleri, konuta ilişkin özellikleri, sosyalleşme faaliyetleri, sosyalleşme faaliyetlerinin neler olduğu ve bu faaliyetleri kimlerle gerçekleştirdikleri, sosyalleşme mekanlarının nitelikleri, konut ve yakın çevresinin sosyalleşme açısından mevcut durumu ve sahip olmasını istedikleri özellikleri belirlemeye yönelik dört bölümden oluşmaktadır (Ek 1.).

A. Sosyalleşme faaliyetlerine dair bilgiler: Yaşlı bireylerin sosyalleşme etkinlikleri ve görüşülen kişilere dair bilgilerin tespit edildiği bölümdür (A bölümü). Yaşlı yetişkinlerin sıklıkla yaptığı sosyalleşme faaliyetlerini tespit edilerek benzer ve farklı durumların belirlenmesi amaçlanmıştır.

B. Sosyalleşme mekanları ve beklentileri dair bilgiler: Yaşlı bireylerin sosyalleşme faaliyetini gerçekleştirdiği konut ve yakın çevresindeki mekanlar, mekanların sahip oldukları nitelikler ve sosyalleşme açısından bu mekanlar özelinde gelecekteki beklentileri konu edinen bölümdür (B Bölümü). Bu bölümdeki sorular ile yaşlı bireylerin sosyalleşme mekanlarına ilişkin memnun oldukları ya da rahatsız oldukları genel hususların,

sosyalleşme için konutlarda düzenleme yapılıp yapılmadığı ve sosyalleşme mekanlarına ilişkin gelecek beklentilerin belirlenebilmesi amaçlanmıştır.

C. Sosyo-demografik Bilgiler: Yaşlı bireylerin yaş, cinsiyet, medeni durumu, eğitim durumu, meslek, çalışma durumu, ekonomik durumu, engel durumu, konutta ikamet edilen kişi ve yakınlık durumuna ilişkin demografik bilgilerin bulunduğu bölümdür (C bölümü). Bu sorular ile görüşme yapılan kişilerin kullanıcı profilleri, konutu paylaştıkları kişi ve yakınlık derecesini belirlemek amaçlanmıştır.

D. Konuta dair bilgiler: Yaşlı bireylerin mevcut durumda yaşadıkları konut tipi ve mülkiyet durumu, konuttaki ikamet süresi, yaşanan kat, konutun oda ve balkon sayısına ilişkin bilgilerin olduğu bölümdür (D Bölümü). Bu sorular ile yaşlıların sosyalleşme açısından yaşadıkları zamanın etkisi, konut içi sosyalleşme mekanlarının yeterliliklerinin sosyal katılıma etkisinin tespit edilmesi amaçlanmıştır.

Anket sorularında kişisel bilgileri içeren C bölümü 2'si açık uçlu diğerleri çoktan seçmeli olarak 6 sorudan; konuta ilişkin bilgileri içeren D bölümü 2'si açık uçlu gerisi çoktan seçmeli olmak üzere 10 sorudan; sosyal etkileşim faaliyetleri ve mekanlarına ilişkin oluşturulan diğer bölümler (A ve B Bölümü) 2'si açık uçlu, açık uçluların 1'ine bağlı 1 çoktan seçmeli ve 7'si 5li likert tipi ölçek kullanılan toplam 19 sorudan oluşmaktadır. Likert tipi ölçekle oluşturulan sorular 1-5 puan arasında değerlendirme yapılacak şekilde oluşturulmuştur. Cevaplar en düşük 1 puan (hiçbir zaman/hiç memnun değilim/hiç katılmıyorum ifadeleri yerine) ile 5 puan (her zaman/çok memnunuz ve tamamen katılıyorum ifadeleri yerine) değerleri arasında bulunmaktadır. Cevapların 1 puan ile 2 puan arasında olduğu durumlarda ise açık uçlu olarak nedenleri sorularak not alınmıştır (Ek 1.).

Çukurçayır Mahallesi'nde gerçekleştirilen alan çalışmasında anket formunun katılımcılar tarafından anlaşılabilirliğini test etmek ve gerekli durumda düzeltmeler yapmak amacıyla öncelikle 15 katılımcı ile pilot çalışma yapılmıştır. Yapılan çalışma sonucunda anket formunun anlaşılabilirliği ve içeriğe ilişkin hiçbir sorunla karşılaşmadığı görülmüş ve alan çalışması sürecine geçilmiştir. Gönüllülük esasına dayanan anket çalışması öncesinde katılımcılara, kişisel bilgilerin kesinlikle paylaşılmayacağı; çalışmanın yalnızca bilimsel amaçlı kullanılacağı bilgisi verilmiştir. 100 katılımcıyla tamamlanan anket çalışmasında, demografik özelliklerin ve konut tiplerinin çeşitlilik içermesine dikkat edilmiştir. Her bir anket 20-25 dakika arasında tamamlanmıştır.

3.1.3. Verilerin Analizi

Anket çalışması sonucunda elde edilen veriler bilgisayar ortamına aktarılmış; IBM SPSS 29 programı aracılığıyla analiz edilmiş; çıkan sonuçlara bağlı olarak hem mevcut durum tespit edilmiş hem de geleceğe yönelik öneriler geliştirilmiştir. Veri analizlerine geçmeden önce, yapılan anket çalışmasının kendi içinde tutarlılığını, anlaşılabilirliğini ve uygunluğunu analiz etmek için güvenilirlik analizi yapılmıştır. Bilimsel çalışmalarda farklı güvenilirlik tahmini yöntemleri kullanılmaktadır. Bu çalışmada, iç tutarlılığın bir ölçüsü ve likert tipli ölçeklerde sıklıkla kullanılması açısından Cronbach alfa yöntemi kullanılmıştır (Tarka, 2011). Cronbach alfa katsayısı yüksek çıkan ölçeklerde, maddelerin birbirleriyle tutarlı olduğu ve olguyu ölçmede güvenilir oldukları anlamına gelmektedir. Cronbach alfa değeri; $0 < R < 0,40$ ise güvenilir değil; $0,40 < R < 0,60$ ise düşük güvenilirlikte; $0,60 < R < 0,80$ ise oldukça güvenilir ve $0,80 < R < 1,00$ ise yüksek güvenilirlikte olduğu kabulü yapılmaktadır (Yıldız & Uzunsakal, 2018).

Yapılan anket çalışmasının güvenilirliği 0,87 ile yüksek düzeydedir. Alt kategorilere inildiğinde sosyalleşme faaliyetlerine verilen cevapların 0,69; sosyalleşme mekanların kullanım sıklığına verilen cevapların 0,73; sosyal etkileşim mekanlarının kullanım sıklığına ilişkin cevapların 0,73; sosyal etkileşim mekanlarının memnuniyet düzeyine verilen cevapların 0,76; yakın çevredeki sosyalleşme mekanlarının niteliklerine verilen cevapların 0,83; konuttaki sosyalleşme mekanların niteliklerinin memnuniyetine verilen cevapların 0,89; sosyal etkileşim mekanlarına ait beklentilere verilen cevapların 0,76; mekânsal özelliklere ait beklentilere verilen cevapların 0,71; hizmetlere ait beklentilere verilen cevapların 0,80 güvenilirlik değerlerine sahip oldukları belirlenmiştir (Tablo 2, Ek Tablo 2.). Tespit edilen çalışma genelinde ve alt kategorilerinde oluşturulan bu değerler anketin ‘güvenilir’ olduğunu göstermektedir.

SPSS yardımıyla analiz edilen çalışmada, demografik özelliklere ilişkin bulguların tespitinde frekans analizi yapılmıştır. Katılımcıların likert ölçekli sorulara cevapları hem frekans analizleriyle hem de verilerin cevapların ortalamalarıyla değerlendirilmiştir. Anket 100 kişi ile yapıldığı için grafik ve tablolarda verilen değerler hem kişi sayısını hem de yüzde oranlarını ifade etmektedir. Her bir aranan özellik için hesaplanan ortalamaların anlamsal karşılıklarının yorumlanmasında “1,00-1,80: Çok düşük”, “1,81-2,60: Düşük”, “2,61-3,40: Orta”, “3,41-4,20: Yüksek”, “4,21-5,00: Çok yüksek” değerleri dikkate

alınmıştır (Tekin, 1993). Ankette açık uçlu soruların analizinde ise içerik analizi tekniği kullanılmıştır.

Tablo 2. Anket güvenilirlik sonuçları

	Madde Sayısı	Ortalama	Standart sapma	Cronbach's Alpha Değeri
Anket Güvenilirliği	89	308,48	23,68628	,870
Sosyalleşme faaliyetleri	18	53,39	7,6685	,695
Sosyal etkileşim mekanı kullanım sıklığı	14	33,08	7,47478	,734
Sosyal etkileşim mekanlarının varlığına ilişkin memnuniyet	11	37,246	6,10296	,764
Yakın çevre sosyalleşme mekanları niteliklerinden duyulan memnuniyet	11	41,53	6,13395	,837
Konut sosyalleşme mekanlarının niteliklerinden duyulan memnuniyet	12	53,56	6,44373	,890
Sosyal etkileşim mekanlarına ilişkin beklenti	7	3,50	3,17025	,763
Mekânsal özelliklere ilişkin beklenti	11	51,43	8,874	,714
Sosyal etkileşim hizmetlerine ilişkin beklenti	4	15,73	3,04463	,802

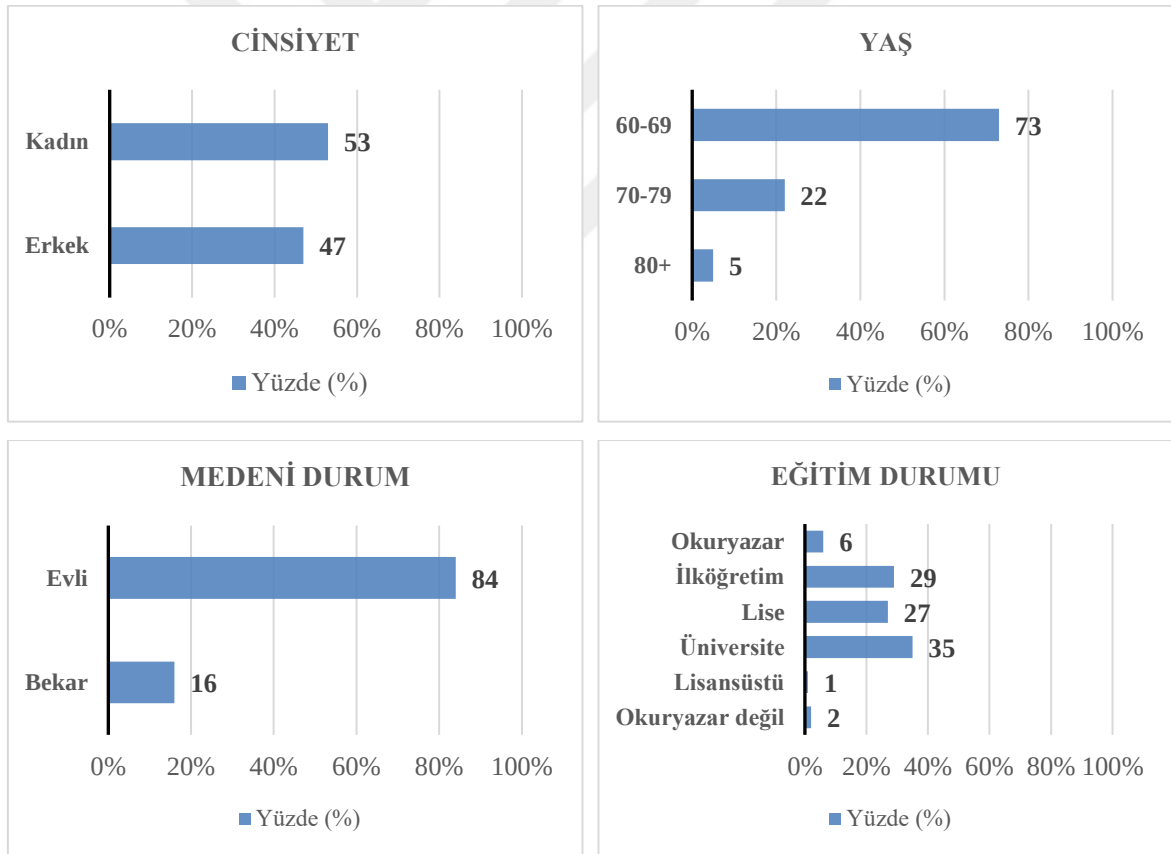
Sosyalleşme faaliyetlerine yönelik ilişkiler sıklık; sosyal etkileşim mekanlarına ilişkin irdelemeler ise memnuniyet düzeyi üzerinden değerlendirilmiştir. Yaşlıların demografik ve konut özelliklerine göre istatistiksel olarak anlamlı farkı belirlemek için alt kriter ortalama puanları kullanılmıştır. Çalışmada kullanılacak istatistiksel yöntemlerin belirlenmesinde öncelikle alt ölçek ortalama puanlarının normal dağılım gösterip göstermediğine bakılmıştır; bu doğrultuda verilere ağırlıklı olarak kullanılan Shapiro-Wilk normallik testi uygulanmıştır. Çarpıklık ve basıklık katsayıları ile ilgili veriler -1 ile 1 aralığında olmadığından, verilerin normal dağılım göstermediği sonucuna varılmıştır (Uysal & Kılıç, 2021).

Normal dağılım göstermeyen veriler için parametrik olmayan (non-parametrik) testler kullanılmıştır. Analiz içinde farklı grupların alt kriterinin karşılaştırılmasında grup sayısı esas alınmıştır. Buna göre iki bağımsız grubun ilişkisini karşılaştırmak için Mann-Whitney U testi uygulanmıştır. Gruplar arasında anlamlı farklılığın oluşması durumunda ($p < ,05$) verilerin birbiriyle ilişkileri sıra ortalama düzeylerine göre yorumlanmıştır. Üç veya daha fazla grubun alt kriterlerini karşılaştırmak için Kruskal-Wallis testi kullanılmıştır. Kruskal-Wallis testinde elde edilen anlamlı farkın ($p < ,05$) hangi gruplarda olduğunu belirlemek için kullanılan Mann-Whitney U testi, ikişerli gruplar halinde tekrar uygulanmıştır. Çiftler halinde yapılan Mann-Whitney U karşılaştırma testlerinin anlamlılık düzeyinin belirlenmesinde Bonferroni düzeltmesi kullanılmıştır. Buna göre anlamlılık düzeyi ($\alpha = ,05$), “anlamlılık düzeyi/ikili karşılaştırma sayısı (α/k)” ile belirlenmiştir (Polat, 2014).

4. BULGULAR VE İRDELEMELER

4.1. Katılımcıların Demografik Özellikleri

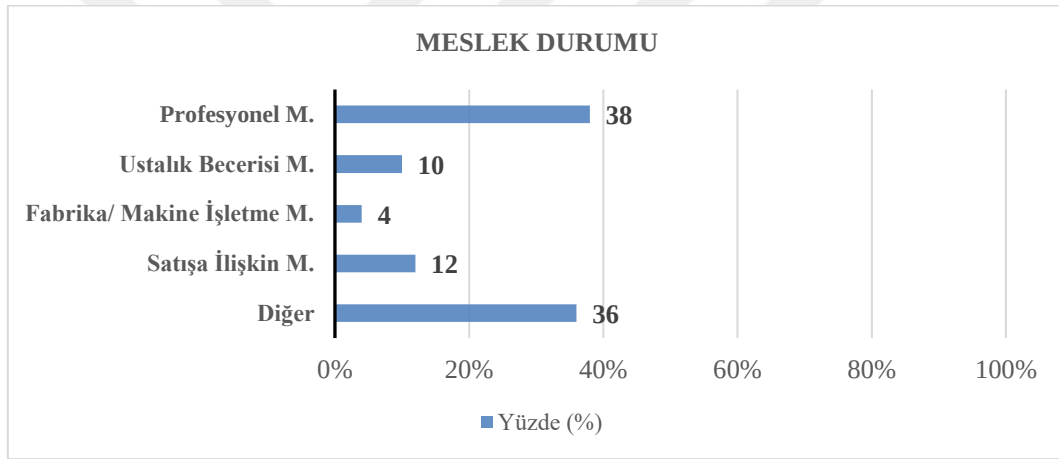
Çalışmaya katılan 100 kişinin demografik özelliklerine bakıldığında, katılımcıların %53'ünü kadın, %47'sini ise erkek kullanıcılar oluşturmaktadır. Katılımcılar yaş dağılıma göre incelendiğinde; %73'ünün 60-69, %22'sinin 70-79 ve %5'inin ise 80-89 yaş aralığında olduğu görülmektedir. %84'ünün evli, %16' sının bekar olduğu belirlenen katılımcıların %2'si okuma yazma bilmezken %6'sı okuryazar, %29'u ilköğretim mezunu, %27'si lise mezunu, %35'i üniversite (lisans ve ön lisans) ve %1'i lisansüstü eğitim mezunudur (Şekil 15).

Şekil 15. Katılımcıların cinsiyet, yaş, medeni durum ve eğitim durumu özellikleri

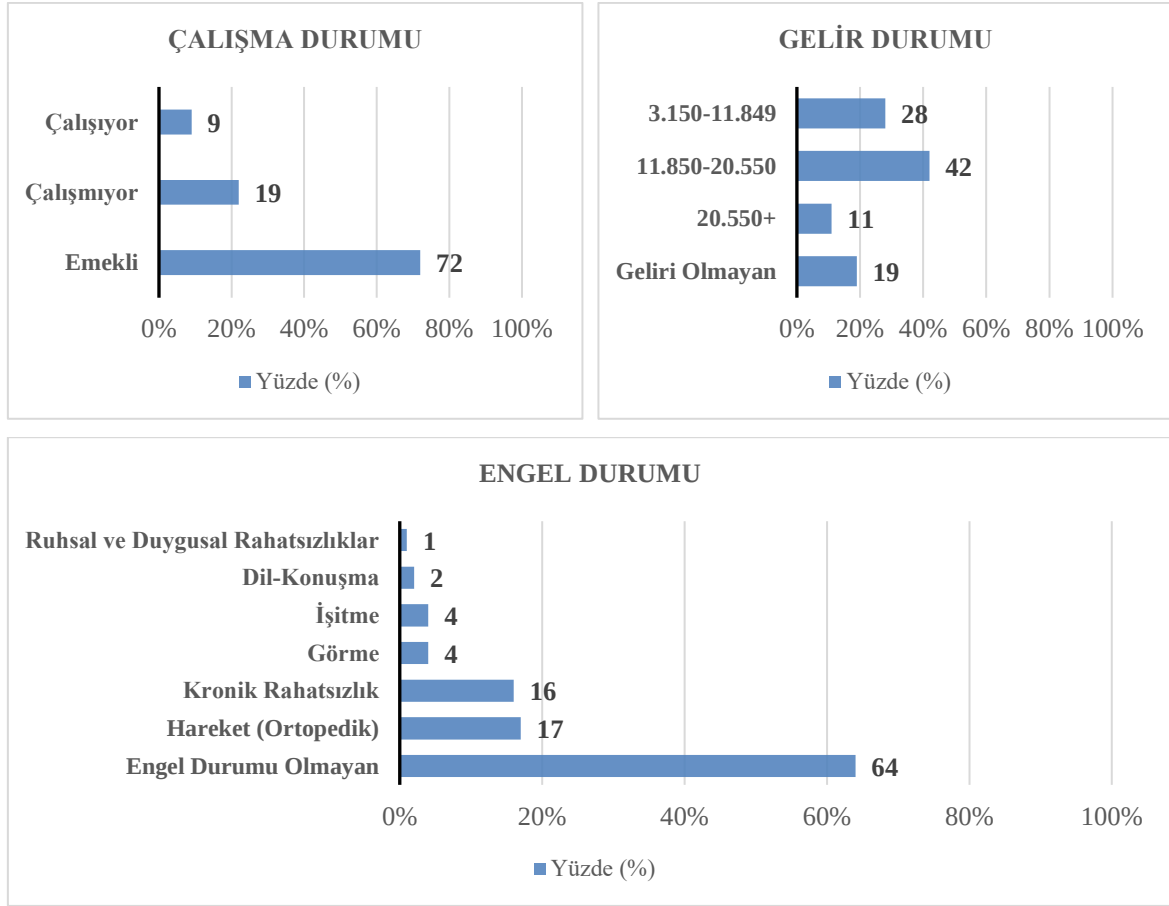
Katılımcıların meslekleri SOC sınıflandırma sistemine göre gruplandırılmıştır. Bu sınıflandırmada meslekler; profesyonel meslekler (bilim ve mühendislik alanları, sağlık,

eğitim, iş ve yönetim, bilgi ve iletişim teknolojisi, hukuk, sosyal ve kültür mensupları), ustalık becerisi meslekler (bilim ve mühendislik, sağlık, iş ve idare, bilgi ve iletişim, hukuk, sosyal, kültürle ilgili teknisyenler) fabrika ve makine işletmesiyle ilgili meslekler (tesis ve makine operatörleri ve montajcılar), satışla ilgili meslekler (müşteri, komisyoncu vb.), ve diğer meslekler (nitelik gerektirmeyen) olarak gruplanmaktadır (Tuncer & Taşpınar, 2004). Bu doğrultuda katılımcıların %38'i profesyonel meslekler (%14 öğretmen, %1 avukat, %12 memur, %1 imam, %2 hemşire %1 ebe, %3 mühendis, %2 bankacı, %2 muhasebeci), %10'u ustalık becerisi meslekler (%5 işçi, %1 berber, %1 mobilyacı, %1 oto boyacı, %2 inşaat işçisi), %4'ü fabrika/makine işletmesi meslekleri (şoför), %12'si satışla ilgili meslekler (%10 serbest meslek, %2 ticaretçi) ve %36'sı ise diğer (ev hanımı) meslek gruplarındandır (Şekil 16).

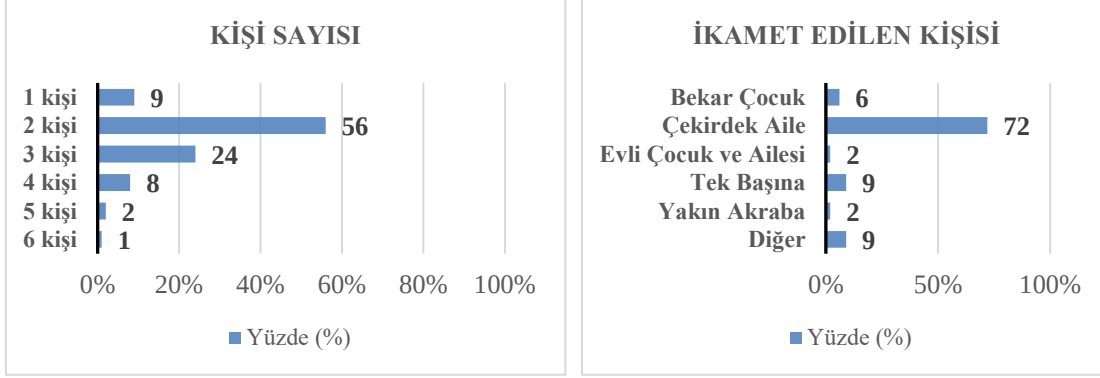
Şekil 16. Katılımcıların meslekleri

Çalışma durumuna göre incelendiğinde katılımcıların; %9'unun güncel durumda çalışmaya devam ettiği, %19'unun çalışma geçmişinin olmadığı, %72'sinin ise emekli olduğu tespit edilmiştir. Gelir durumu analiz edildiğinde ise katılımcıların; %28'inin 3.150-11.849 TL, %42'sinin 11.850-20.549 TL, %11'inin 20.550 TL üstü gelire sahip olduğu; %19'unun ise hiçbir geliri olmadığı belirlenmiştir. Katılımcıların engel durumları incelendiğinde; %4'ünün görme engeli, %4'ünün işitme engeli, %16'nın kronik rahatsızlığı, %17'nin hareket (ortopedik) engeli, %2'si dil-konuşma engeli, %1'inin ruhsal ve duygusal rahatsızlığı olduğu ve %64'sinin ise herhangi bir engel/rahatsızlık durumu olmadığı görülmüştür (Şekil 17).

Şekil 17. Katılımcıların çalışma durumu, gelir durumu ve engel durumu özellikleri

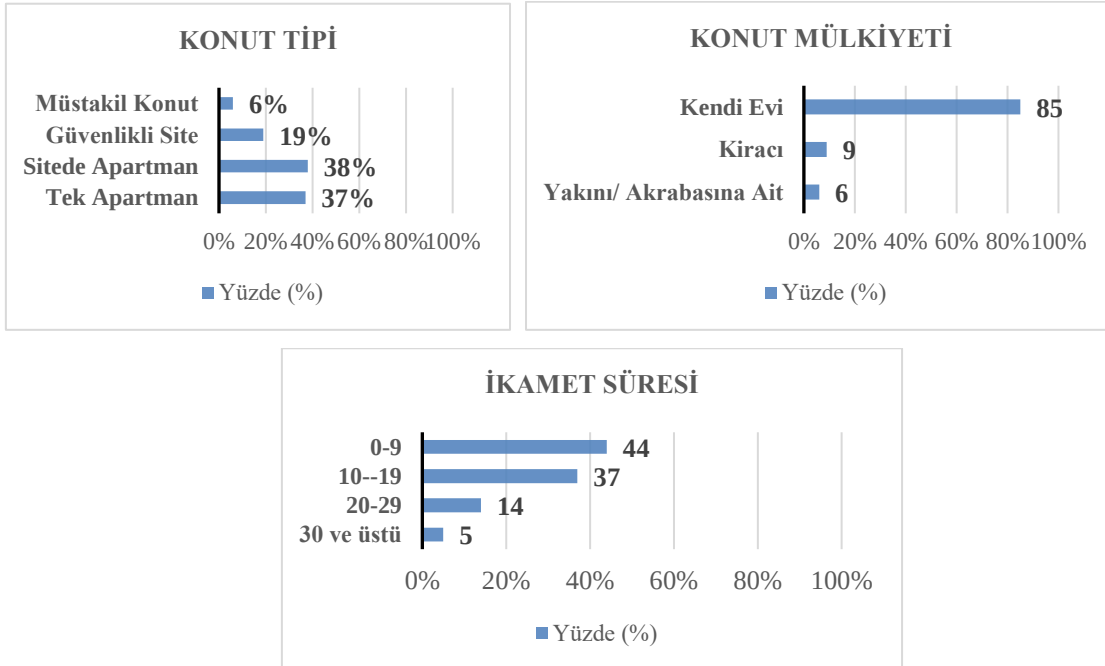
Konutlarını paylaştıkları kişi sayısına bakıldığında katılımcıların, %9'unun yalnız, %56'sının 2, %24'ünün 3, %8'inin 8, %2'sinin 5 ve %1'inin 6 kişi ile paylaştığı görülmektedir. İkamet edilen kişinin niteliğine göre incelendiğinde katılımcıların; %6'sı bekar çocuk, %72'si çekirdek ailesi, %2'si evli çocuk ve onun ailesi, %2'si yakın akraba ve %9'u diğer (torun) ile yaşamaktadır (Şekil 18). Dağılıma bakıldığında günümüzde çekirdek aileyle yaşamın yerleştiği, zorunlu şartlar olmadıkça yaşlıların kendi evi dışında yaşamayı tercih etmedikleri görülmektedir. Ayrıca eğitim, çalışma, evlilik vb. koşulların getirdiği yer değiştirme zorunluluğu ailede yaşayan birey sayısı azaltmaktadır.

Şekil 18. Katılımcıların konutlarında ikamet ettikleri kişi sayısı ve kişilerin özellikleri

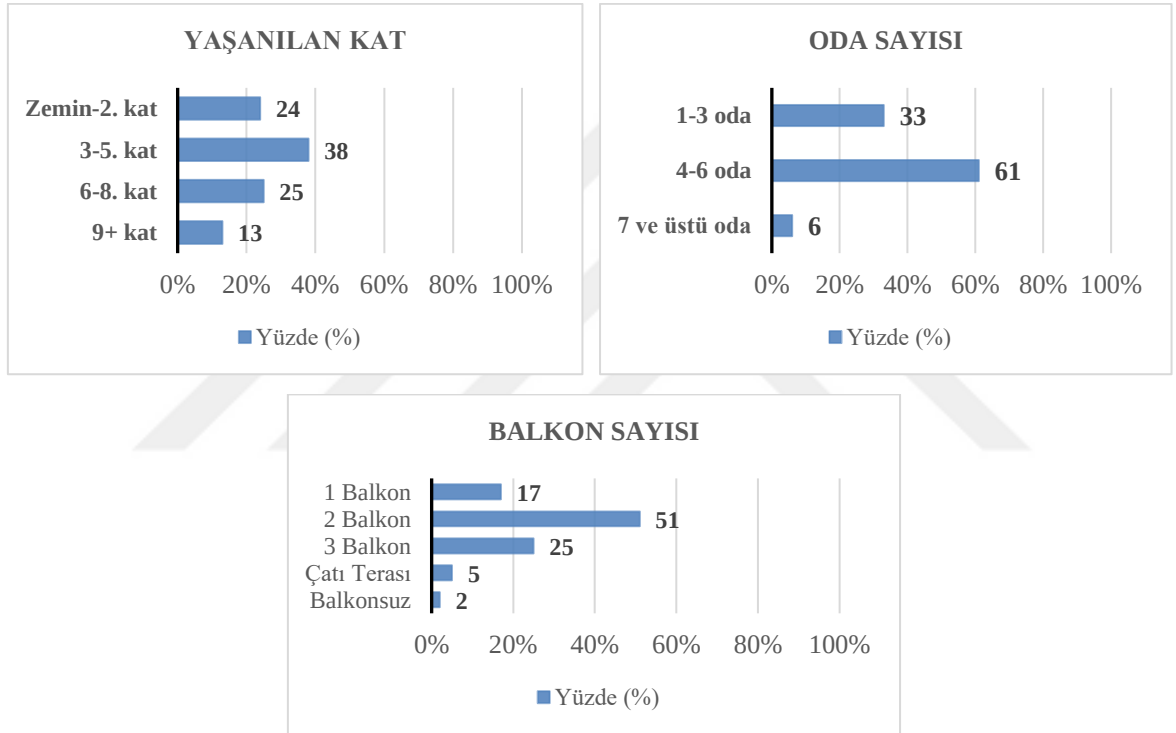
4.2. Yaşanılan Konut Özellikleri

İkamet edilen konut özellikleri incelendiğinde katılımcıların %37'sinin tekil apartmanda, %38'inin site içi apartmanda, %19'unun güvenli site içinde apartmanda ve %6'sının müstakil konutta yaşadıkları görülmektedir. Konut mülkiyet durumu analiz edildiğinde; katılımcıların %85'inin kendi konutunda, %9'unun kiracı olarak, %6'sının yakını/akrabasına ait konutta yaşadığı tespit edilmiştir. Katılımcıların konutlarındaki ikamet süresi; %44'ünün 0-9 yıl, %37'sinin 10-19 yıl, %14'ünün 20-29 yıl arasında ve %5'inin 30 yıl ve üzerindedir (Şekil 19).

Şekil 19. Yaşanılan konut tipi, mülkiyet ve ikamet süresine ait özellikler

Katılımcıların yaşadıkları konutun bulunduğu kat incelendiğinde; %24'ünün zemin-2. kat aralığında, %38'inin 3-5.kat aralığında, %25'inin 6-8. kat aralığında, %13'ünün 9. kat ve üstünde, %6'sının ise müstakil konutta ikamet ettiği tespit edilmiştir. Katılımcıların konutlarındaki oda sayılarını değerlendirildiğinde; konutların %33'ünün 1-3 oda aralığında, %61'inin 4-6 oda aralığında ve %6'sının 7 ve üstü oda sayısı aralığında olduğu görülmektedir. Son olarak katılımcıların konutlarındaki balkon sayısı incelendiğinde; %17'sinin tek, %51'inin 2, %25'inin 3 ve %3'ünün konutunda çatı terası bulunduğu; %2 oranında konutun ise balkonsuz olduğu belirlenmiştir (Şekil 20)

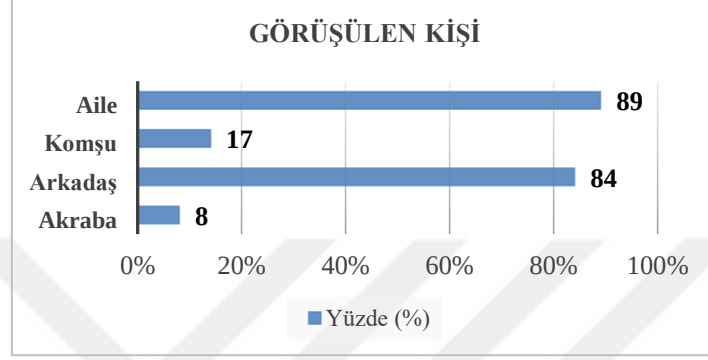

Şekil 20. Yaşanılan konut özellikleri

4.3. Gerçekleştirilen Sosyalleşme Etkinlikleri

Yapılan alan çalışmasında katılımcıların sosyal etkileşim amacıyla en çok görüştükleri kişiler sorulduğunda deneklerin %89' u aile (çocuk, torun, eş vb.) bireyleriyle, %17' si komşularıyla, %84' ü arkadaş çevresiyle, %8' i ise akrabalarıyla görüştüklerini belirtmişlerdir (Şekil 21). Yeni yerleşim alanlarının yaygın olduğu örneklem alanı içerisinde katılımcılar; yenileşmeye devam eden alanlarda insanların birbiriyle iletişim sıkıntısını olduğu, zamanla hayatların ev-iş özelinde devam ederken çevreye duyarsızlığın arttığı yönünde serzenişlerde bulunmaktadır. Bu doğrultuda konut birimlerinde yaşayan

insanlar birbirini tanımadıkları için komşularla iletişim zayıflamakta olup görüşme sıklığı azalmaktadır. Yaşlı bireyler de sözlü etkileşim faaliyetlerini aileleri ve eski arkadaşlarıyla gidermektedir. Akrabalık ilişkileri kuvvetli olsa da yaşam şartlarından dolayı, yaşanan kayıplardan dolayı yaşam alanları birbirinden uzaklaştığı için sosyal etkileşim açısından geri planda kalmaktadır.

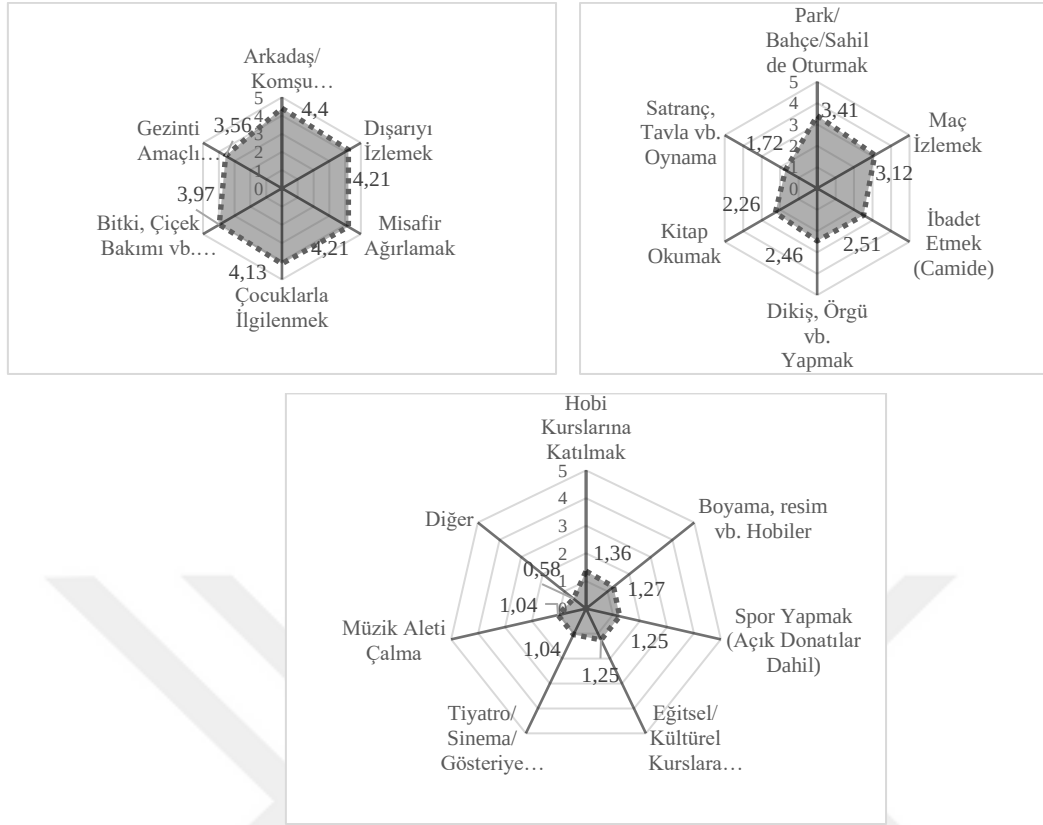
Şekil 21. Sosyal etkileşim amacıyla görüşülen kişiler

Araştırmada katılımcıların sosyal etkileşim faaliyetlerini gerçekleştirme sıklıklarını belirtmeleri istenmiştir. Bu çerçevede deneklerin; yalnızca %14 ü kitap okuma faaliyetini sıklıkla (%8) ve her zaman (%6); %3'ü boyama, resim vb. hobileri her zaman; %12'si satranç, tavlâ vb. oyun oynamayı sıklıkla (%5) ve her zaman (%7); %3'ü eğitsel/kültürel etkinliklere katılmayı sıklıkla; %4'ü açık ve kapalı alanda spor yapmayı sıklıkla (%2) ve her zaman (%2); %4'ü tiyatro/sinema/gösteriye gitmeyi sıklıkla ve son olarak %4'ü hobi kursların a katılmayı sıklıkla (%2) ve her zaman (%2) yaptıklarını belirtmişlerdir. Öte yandan katılımcıların %61'i arkadaş/komşu sohbetini her zaman; %53'ü çocuklarla ilgilenmeyi her zaman; %47'si konutunda gün, toplantı vb. amaçlarla misafir ağırlamayı her zaman; %45'i dışarıyı izleme faaliyetini her zaman; %39'u bitki/çiçek/bahçe bakımını sıklıkla; %42'si gezinti amacıyla yürüyüş yapmayı sıklıkla; %35'i parkta/bahçede/sahilde oturmayı sıklıkla; %29'u maç izleme aktivitesini her zaman; %19'u dikiş, örgü vb. hobilerini her zaman yaptıklarını ifade etmişlerdir. Ayrıca katılımcıların %83'ü listede belirtilen faaliyetler dışında farklı bir etkinlik gerçekleştirmediğine değinirken; %17'si sosyal etkileşim amacıyla seyahat etme, telefonda vakit geçirme, müzik aleti yapımı, yemek yapmak, arıcılık, bulmaca çözme ve müzik dinleme gibi faaliyetleri gerçekleştirdiklerine değinmişlerdir (Tablo 3).

Tablo 3. Sosyal etkileşim faaliyetlerini gerçekleştirme sıklığı

	Hiçbir Zaman	Nadiren	Bazen	Sıklıkla	Her Zaman
	N/%	N/%	N/%	N/%	N/%
Kitap okumak	32	30	24	8	6
Dikiş, nakış, örgü vb. yapma	52	3	11	15	19
Boyama, resim vb. hobiler	86	7	4	-	3
Satranç, tavla vs. oynama	71	5	12	5	7
Müzik aleti çalma	97	2	1	-	-
Arkadaş/komşu sohbeti	2	1	13	23	61
Dışarıyı izlemek	3	2	11	39	45
Maç izlemek	21	18	18	14	29
Misafiri ağırlamak (gün, toplantı vs)	2	3	14	34	47
Çocuklarla ilgilenmek	1	6	25	15	53
İbadet etmek (camide)	38	17	18	10	17
Eğitsel/kültürel etkinliklere katılmak (okuma/yazma vb.)	86	6	5	3	-
Gezinti amaçlı yürüyüş yapmak	4	10	28	42	16
Spor yapmak (açık/kapalı spor alan)	86	9	1	2	2
Tiyatro/sinema/gösteriye gitmek	75	14	7	4	-
Park/bahçe/sahilde oturmak	3	12	38	35	12
Hobi kurslarına katılmak (Elişi, resim vb.)	80	10	6	2	2
Bitki, çiçek bakımı vs. yapmak	7	2	15	39	37
Diğer	-	-	11	5	1

Katılımcıların gerçekleştirdikleri sosyal etkileşim faaliyetleri bir bütün olarak değerlendirildiğinde herhangi bir etkinlik yapma düzeyi 2,68 gibi orta seviyededir. Bu doğrultuda neredeyse yok denecek kadar az yapılan faaliyetlerin müzik aleti çalmak (1,04), tiyatro/sinema/gösteriye gitmek (1,04), eğitsel/kültürel kurslara katılmak (1,25), spor yapmak (1,25), boyama/resim vb. yapmak (1,27) ve hobi kurslarına katılmak (1,36) olduğu görülmektedir. Özellikle eğitsel/kültürel etkinliklere katılım oranının düşüklüğü sosyal faaliyetlerin eski kazanımlarımız doğrultusuna geliştiği göstermektedir. Geçmiş zamanlarda bu faaliyetlere hakim olmayan yaşlıların bu süreçte de tiyatro, sinema, gösteri vb. etkinlikleri gerçekleştirmeyi zaman kaybı görmektedir. Kitap okumak (2,26) ve dikiş, örgü vb. gibi elişi faaliyetlerini yapma (2,46) da yine düşük oranda gerçekleştirilen faaliyetler arasındadır. Kitap okumaya yaklaşım yaşlılığın getirdiği görme problemleriyle ilişkilendirilirken el emeği ile yapılan faaliyetlerin kadınlarla bağdaştırılmasından dolayı erkek kullanıcılar tarafından tercih edilmemesinden kaynaklanmaktadır (Şekil 22).

Şekil 22. Sosyal etkileşim faaliyetlerini gerçekleştirme sıklığı

En sık yapılan faaliyet arkadaş/komşu sohbeti (4,4) iken; bunu dışarıyı izlemek (4,21), farklı amaçlarla misafir ağırlamak (4,21) ve çocuklarla ilgilenmek (4,13) takip etmektedir. Bu durum yaşlı kullanıcılar için en etkili ve tercih edilen faaliyetlerin sözlü iletişimin yüksek olduğu aktiviteler etrafında şekillendiğine işaret etmektedir. Ortalamalar deneklerin pasif/rahatlatıcı faaliyetleri (sohbet, toplantı vb.) yapmayı tercih etmesi alan içinde aktif faaliyet alanlarının eksikliği ve özellikle spor faaliyetlerini gençlerle özdeşleştirmesinden kaynaklanmaktadır. Aktif faaliyetlerden özellikle sabah rutini olarak yürüyüş yapmak veya gezinti/hava değişikliği/ihtiyaçların karşılanması amacıyla yapılan yürüyüşleri tercih etmeleri ise aktifliğe önem verdikleri, bedensel faaliyetlerin gelişimleri açısından faydasını göz ardı etmediklerini göstermektedir (Şekil 22).

4.4. Sosyalleşmenin Gerçekleştiği Mekanlar

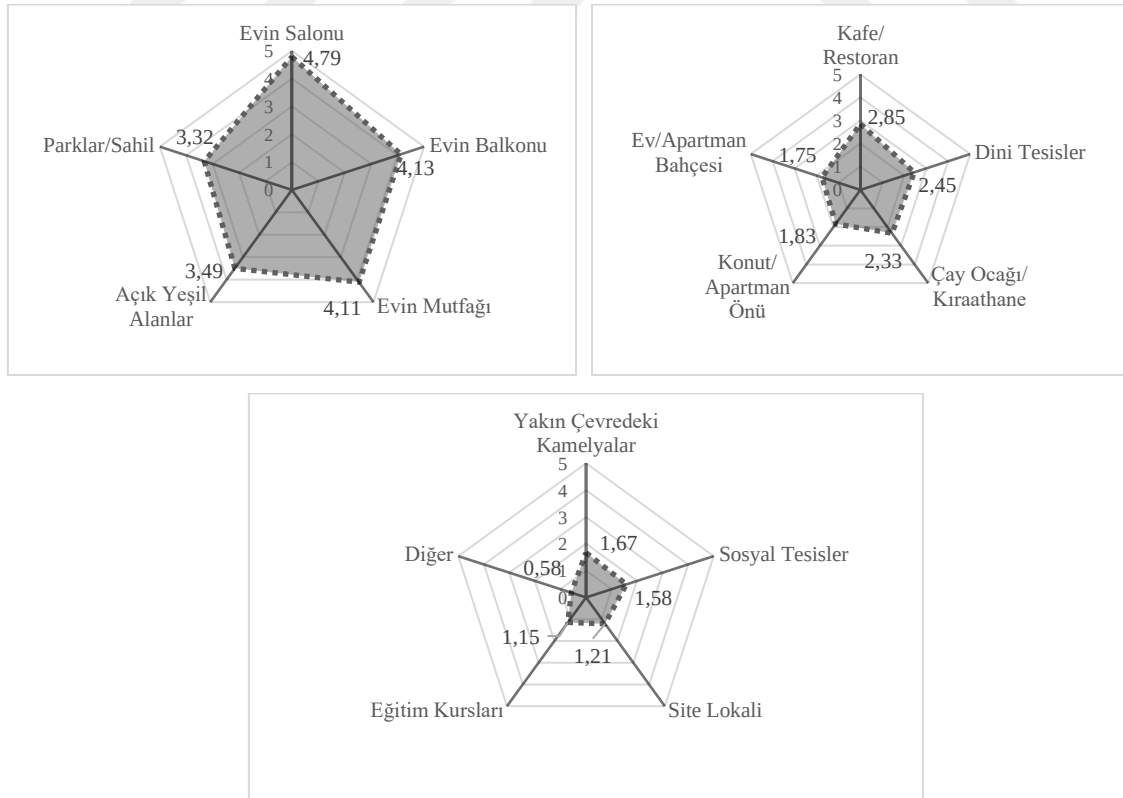
Araştırmada katılımcıların arkadaş/akraba/komşularıyla sosyal etkileşim amacıyla bir araya geldikleri mekanları kullanma sıklıklarına göre değerlendirmeleri istenmiştir. Bu

çerçevede deneklerin %89'u eğitim kurslarını, %65'i sosyal tesisleri, %40'ı dini tesisleri hiçbir zaman kullanmadıklarını; %34'ü park/sahil alanlarını, %38'i açık yeşil alanları, %31'i ise kafe/restoran alanlarını bazen kullandıklarını belirtmişlerdir. Ayrıca katılımcıların %56'sı çay ocağı/kıraathaneleri, site/apartmanlarda bulunmaması nedeniyle %92'si site lokalini, yakın çevredeki yetersizliklerden dolayı %67'si kamelyaları, oturma/dinlenme alanlarındaki eksikliklerden dolayı %64'ü konut/apartman önünü, konut/site çevresindeki yeşil alan eksikliğinden dolayı %69'u konut/apartman bahçesini hiçbir zaman kullanmadıklarını belirtmiştir. Bu alanlara ek olarak katılımcıların %16'sı sosyal etkileşim amacıyla iş yeri, köy, dernek, lokal gibi mekânları tercih ettiklerini belirtmişlerdir. Yapılaşmanın gelişmeye ve artmaya devam eden çalışma alanlarında yaşlıların toplanma alanları eksik olduğundan dolayı katılımcılar farklı arayışlara girmiştir. Dernek, lokal gibi belirli amaçlarla (yöresel, yardımlaşma, eğlence) oluşturulan mekanlardır. Bu doğrultuda yaşlılar; tanıdığı veya düşünce/yaşam tarzı açısından kendisine benzettiği kişilerden oluşan bu mekanları etkileşim düzeylerini daha yüksek tuttuğundan dolayı tercih etmektedir. Köy yaşamının ise getirdiği serbest hareket etme imkanı en cazip edici özellik olmaktadır. Konut yapıları arasına sıkışmış yerleşimlerden ise doğanın iyileştirici, hareket düzeyini yüksek tutucu etkileri yaşlılar açısından cazip olmaktadır. Konut özelinde sosyalleşme mekanlarının kullanımı konusunda deneklerin %88'i konut salonunu, %51'i konut mutfağını ve %49'u konut balkonunu her zaman kullandıklarını belirtmişlerdir (Tablo 4).

Tablo 4. Sosyalleşme mekanlarının kullanım sıklığı

	Hiçbir Zaman	Nadiren	Bazen	Sıklıkla	Her Zaman
	N/%	N/%	N/%	N/%	N/%
Sosyal tesisler	65	20	10	2	3
Dini tesisler	40	16	20	7	17
Parklar/Sahiller	5	16	34	32	13
Açık yeşil alanlar	4	8	38	35	15
Eğitim kursları	89	7	4	-	-
Kafe/Restoran	21	13	31	30	5
Çay ocağı	56	3	12	10	19
Site lokali	92	1	2	4	1
Yakın çevredeki kamelyalar	67	14	8	7	4
Konut/apartman önü	64	12	12	1	11
Konut/apartman bahçesi	69	10	9	1	11
Konutun salonu	1	1	4	6	88
Konutun mutfağı	3	3	25	18	51
Konutun balkonu	5	3	15	28	49
Diğer	-	-	2	8	4

Katılımcıların sosyal etkileşim için kullandıkları alanlara ilişkin değerlendirmeleri bir bütün olarak incelendiğinde bu mekanların kullanım sıklıkları orta düzeydedir (2,72). Alt kategoriler ele alındığında ise en az kullanılan mekanların; eğitim kursları (1,15), site lokalleri (1,21), sosyal tesisler (1,58), yakın çevrede yer alan kamelyalar (1,67), konut/apartman önleri (1,83) olduğu görülmektedir. Kullanım sıklığı düşük çıkan bu mekanlar çalışma alanı içinde en eksik alanlardır. Özellikle güvenli apartmanlar haricinde oturma/toplanma alanlarının yaygınlaşmamış olması, farklı hava koşullarına uygun olmaması ve ergonomik olmaması kullanım düzeyini düşürmüştür. En yüksek düzeyde kullanılan mekanlar ise evlerin salonu (4,79), mutfacı (4,11) ve balkonudur (4,13). Sosyal etkileşim amacıyla yakın çevredeki toplanma alanları eksikliği, hayat pahalılığı, mekanlara erişimde yaşanan aksaklıklardan dolayı deneklerin konutlarında en verimli zamanı geçirdiği söylenebilmektedir. Bu doğrultuda kendilerini ait hissettikleri, fiziksel/ruhsal rahat zaman geçirdikleri için konutlar katılımcılar açısından öncelikli sosyalleşme mekanı olmuştur. Ayrıca konut dışında özel alanları kapsayan diğer (köy, dernek, lokal, işyeri) seçeneği (0,58) kullanıcıların yakın çevrede kendilerine özel sosyal etkileşim alanları meydana getirmeye çalıştığı yönünde okunabilmektedir (Şekil 23).

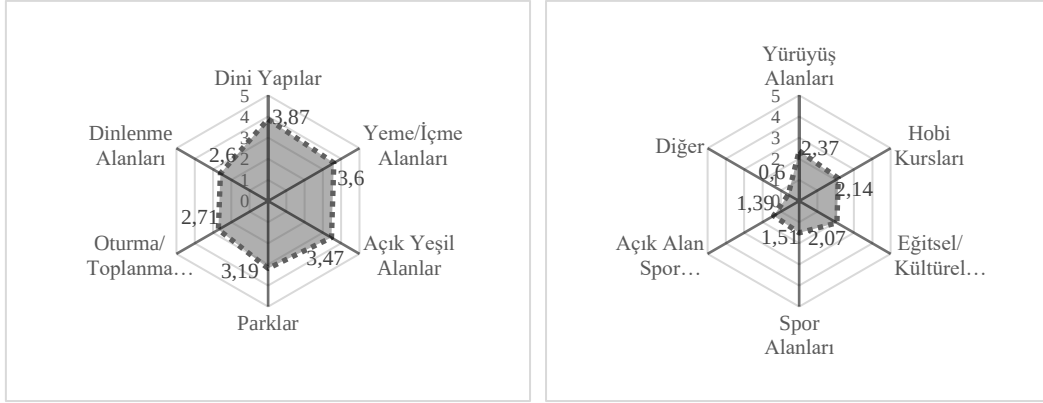
Şekil 23. Sosyalleşme mekanlarının kullanım sıklığı

Katılımcıların konut yakın çevrelerindeki sosyal etkileşim alanlarına ilişkin memnuniyet düzeylerini belirlemeye yönelik sorulardan alınan cevaplar irdelendiğinde; kullanıcıların %37'sinin açık yeşil alanlardan, %35'inin parklardan, %57'sinin dini yapılardan memnun olduğu tespit edilmiştir. Katılımcıların yakın çevredeki eksikliklerden dolayı eğitsel/kültürel kurslardan %50'sinin, hobi kurslarından ise %47'sinin hiç memnun olmadıkları görülmüştür. Yine konut ve yakın çevresindeki yetersizliklerden dolayı katılımcıların %43'ü oturma/toplanma alanları ve %37'si dinlenme alanlarına karşı memnuniyet konusunda kararsız olduklarını; yürüme mesafesinde ve konut çevrelerinde olmamasından dolayı yürüyüş alanlarından %31'inin memnun olmadığı; kapalı spor alanlarından %69'unun ve açık alan spor donatılarından %77'sinin hiç memnun olmadığı; buna karşın yeme içme alanlarından %56'sının memnun olduğu belirlenmiştir (Tablo 5).

Tablo 5. Sosyalleşme mekanları memnuniyet düzeyleri

	Hiç Memnun Değilim	Memnun Değilim	Kararsızım	Memnunum	Çok Memnunum
	N/%	N/%	N/%	N/%	N/%
Açık yeşil alan	6	6	37	37	14
Parklar	9	14	34	35	8
Dini yapılar	1	2	23	57	17
Eğitsel/Kültürel kurslar	50	4	37	7	2
Hobi kursları	47	3	40	9	1
Oturma/Toplanma alanları	15	22	43	17	3
Dinlenme alanları	14	31	37	17	1
Yürüyüş alanları	28	31	23	12	6
Spor alanları	69	17	9	4	1
Açık alan spor donatıları	77	13	5	4	1
Yeme/İçme alanları	8	6	17	56	13
Diğer	-	-	1	8	5

Bir bütün olarak değerlendirildiğinde, katılımcıların yakın çevredeki sosyal etkileşim mekanlarına ilişkin memnuniyetleri orta düzeyde (2,62) olduğu tespit edilmiştir. Sosyalleşme mekanları ayrı ayrı ele alındığında ise en düşük memnuniyet düzeylerinin 1,39 ile açık alan spor donatıları ve 1,51 ile daha çok gençlere yönelik olmasından dolayı spor alanlarında olduğu görülmektedir. Bunun yanında çevrede yok denecek kadar az olan ve yürüme mesafesinde olmamasından dolayı eğitsel/kültürel kurslar (2,07) ve hobi kursları (2,14); yürüme mesafesinden uzak olan yürüyüş (2,37) ve dinlenme (2,6) alanları düşük memnuniyet; oturma/toplanma alanları (2,71) katılımcılar açısından orta düzeyde memnuniyet kategorisinde değerlendirilmiştir (Şekil 24).

Şekil 24. Sosyalleşme mekanları memnuniyet düzeyi ortalamaları

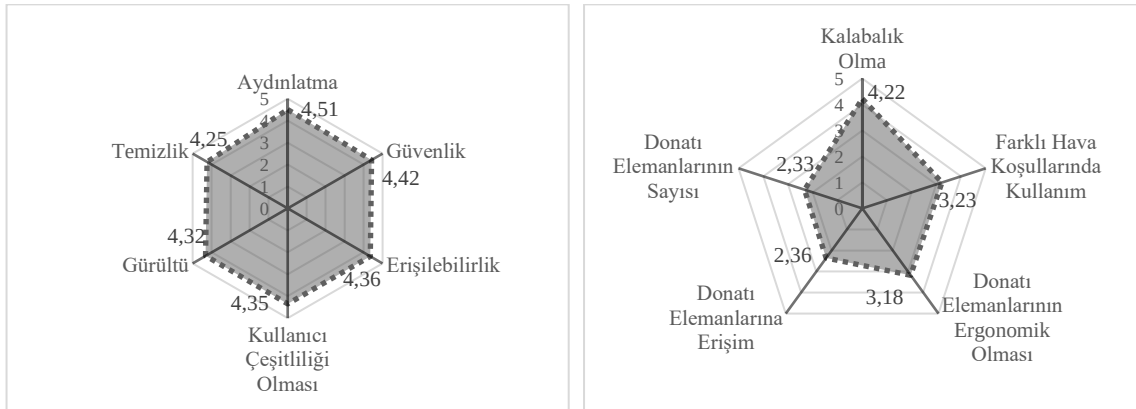
Katılımcılar tarafından ifade edilen ve konut dışı mekanları kapsayan lokal, dernek, işyeri, köy seçeneklerinin de birer sosyal etkileşim mekanı olarak vurgulandığı tespit edilmiştir. Mahalle genelinde açık alan spor donatılarından memnun olunmaması sayının eksikliği ve bazı alanlarda kaldırılmasından kaynaklanmaktadır. Önceki yıllarda varlığı bulunan spor elemanları çevrenin gelişip büyümesinden dolayı doğan alan ihtiyacını gidermek için kaldırılması katılımcılar açısından sorun teşkil etmektedir.

Katılımcıların yakın çevrelerinde yer alan sosyalleşme mekanlarının sahip oldukları niteliklerden duydukları memnuniyetin belirlendiği soruya verilen cevaplar değerlendirildiğinde; deneklerin %50'sinin erişilebilirlikten, %61'inin güvenlikten, %59'unun gürültü düzeyinden, %50'sinin kalabalık olma halinden, %52'sinin temizlikten, %62'sinin aydınlatmasından ve %54'ünün ise kullanıcı çeşitliliğinden çok memnun oldukları hesaplanmıştır. Deneklerin %56'sının farklı hava koşullarında kullanım imkanı sunması ve %44'ünün donatı elemanlarının ergonomik olmasından duyulan memnuniyet konusunda kararsız oldukları; %37'sinin donatı elemanlarının sayısından memnun olmadığı ve %29'unun kararsız olduğu; donatı elemanlarına erişim açısından %32'sinin memnun olmadığı ve %30'unun kararsız olduğu belirlenmiştir (Tablo 6).

Tablo 6. Sosyalleşme mekanlarının niteliklerine ilişkin memnuniyet düzeyi

	Hiç Memnun Değilim	Memnun Değilim	Karasızım	Memnunum	Çok Memnunum
	N/%	N/%	N/%	N/%	N/%
Erişilebilirlik	1	-	11	38	50
Güvenlik	-	6	7	26	61
Gürültü	2	5	11	23	59
Kalabalık olma	3	3	13	31	50
Temizlik	-	7	13	28	52
Aydınlatma	-	1	9	28	62
Farklı hava koşullarında kullanım	2	11	56	24	7
Kullanıcı çeşitliliği olması	1	4	8	33	54
Donatı elemanlarının ergonomik olması	6	12	44	34	4
Donatı elemanlarının sayısı	23	37	29	9	2
Donatı elemanlarına erişim	24	32	30	12	2

Katılımcıların sosyal etkileşim kurdukları mekanların niteliklerine ilişkin memnuniyet düzeyinin yüksek (3,77) olduğu görülmektedir. Mekan niteliklerine ilişkin en düşük memnuniyet düzeyini yakın çevredeki eksikliğinin de etkisiyle 1,04 ile donatı elemanlarına erişim oluşturmaktadır. En yüksek memnuniyet düzeyine sahip kriterler ise aydınlatma (4,51), güvenlik (4,42), erişilebilirlik (4,36), kullanıcı çeşitliliği olması (4,35), gürültü düzeyi (4,32), temizlik (4,25), kalabalık düzeyi (4,22) oluşturmaktadır. Memnuniyet ortalaması en düşük nitelik donatı elemanları sayısı (2,33) ve erişimine (2,36) yöneliktir. Bu üç kriter birbirine bağlı olarak memnuniyet seviyesini düşürmüştür. Alan içinde donatı elemanlarının (bank, açık/kapalı dinlenme alanları, çöp kutusu, kaldırımlar, peyzaj alanları) sayısı eksiklik göstermektedir. Sayısı az, uzak mesafelerde olan elemanlara erişim de bir vasıta yardımıyla olacağı için tercih edilmemektedir (Şekil 25).

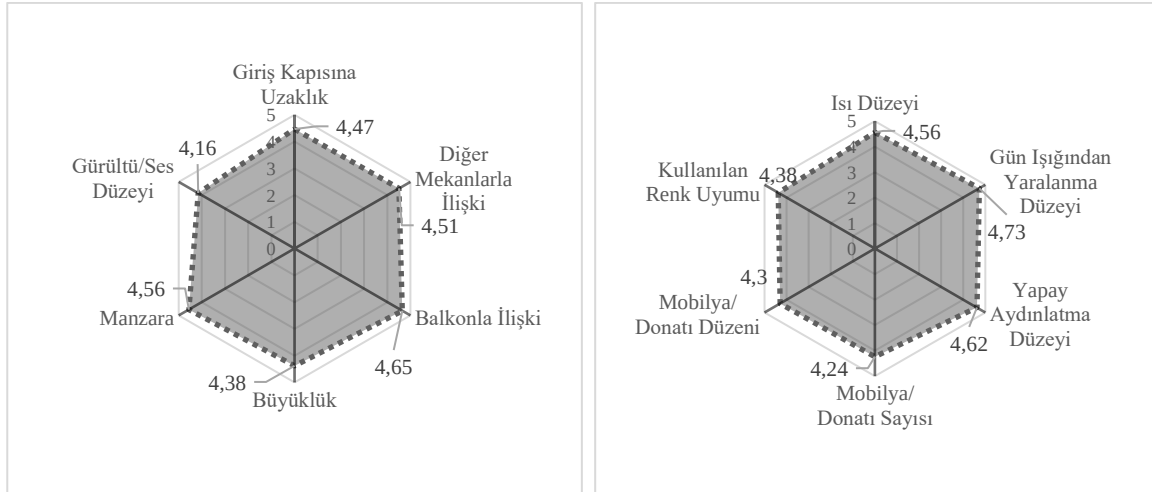
Şekil 25. Sosyalleşme mekanlarının niteliklerine ilişkin memnuniyet düzeyi

Sosyal etkileşim açısından konut mekanlarının niteliğinden duyulan memnuniyetin araştırıldığı soruya verilen cevaplar analiz edildiğinde; katılımcıların %64'ünün en çok sosyalleştikleri mekanın giriş kapısına olan uzaklığından, %67'sinin diğer mekanlarla ilişkisinden, %73'ünün balkonla ilişkisinden, %59'unun büyüklüğünden, %62'sinin manzarasından, %56'sının gürültü/ses düzeyinden, %68'inin ısı düzeyinden, %77'sinin gün ışığından yararlanma düzeyinden, %72'sinin yapay aydınlatmasından, %44'ünün mobilya/donatı sayısından ve %47'sinin renklerin uyumundan çok memnun olduğu sonucuna varılmıştır. Katılımcıların %45'inin ise mobilya/donatı düzeninden memnun oldukları görülmüştür (Tablo 7).

Tablo 7. Konut sosyalleşme mekanlarının niteliklerine ilişkin memnuniyet düzeyi

	Hiç Memnun Değilim	Memnun Değilim	Karasızım	Memnunum	Çok Memnunum
	N/%	N/%	N/%	N/%	N/%
Giriş Kapısına Uzaklık	2	2	7	25	64
Mekanlarla İlişkisi	3	1	5	24	67
Balkonla İlişkisi	1	1	3	22	73
Büyüklüğü	-	5	11	25	59
Manzara	-	-	6	32	62
Gürültü/Ses Düzeyi	4	10	8	22	56
Isı Düzeyi	-	2	8	22	68
Gün Işığından Yaralanma	-	-	4	19	77
Yapay Aydınlatma	2	-	4	22	72
Mobilya/Donatı Sayısı	1	5	7	43	44
Mobilya/Donatı Düzeni	1	1	9	45	44
Renklerin Uyumu	-	-	9	44	47

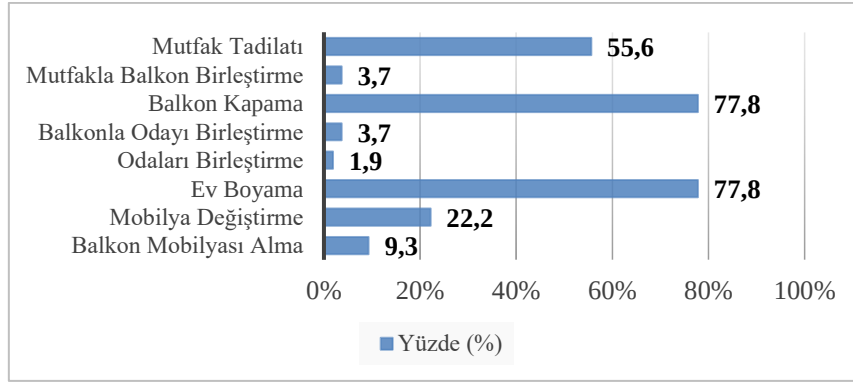
Sosyal etkileşim açısından konut mekanlarının niteliklerinden duyulan memnuniyet çok yüksek düzeydedir (4,46). Kendi içinde değerlendirildiğinde kullanıcıların konutlarında memnuniyet düzeylerini düşüren öne çıkan bir durum olmadığı tespit edilmiştir. Konut mekanlarından memnuniyet düzeyinin yüksekliği; konutların yaşlarının yüksek olmaması, katılımcıların genelinin konut içindeki değişiklikleri yerleşmeden önce yaptırması, yaşam alanlarıyla kurdukları duygusal bağın yüksek olması ile açıklanabilir (Şekil 26).

Şekil 26. Konut mekanlarının niteliklerine ilişkin memnuniyet düzeyi

Katılımcılar, arkadaş/komşu/akrabalarınızla daha iyi bir şekilde bir araya gelebilmek için konutta değişiklik yaptınız mı?’ sorusuna %54 oranında evet, %46 oranında hayır cevabını vermiştir. Hayır cevabını veren katılımcılar ekonomik yetersizlik veya toplanma/dinlenme faaliyetleri için mekanın sorun teşkil etmemesini nedenleriyle değişiklik yapmadıklarını belirtmişlerdir. Evet cevabını veren katılımcılar ise değişiklik ihtiyacı, estetik kaygılar, donatı yetersizliğinin giderilmesi ve görsel sosyalleşme açısından dışarıyı seyretme süresini artırmak için çeşitli mekanlarda değişiklik yaptıklarını ifade etmişlerdir.

Konutlarında yapılan değişikliklere ilişkin katılımcılar en çok %77,8 ile balkon kapama tadilatı, yine %77,8 ile ev boyama, %55,6 ile mutfak tadilatı ve %22,2 ile mobilya değiştirdiklerini belirtmişlerdir. Ev boyama ve mobilya değişimi estetik kaygının giderilmesine ve kullanılmayacak ürünlerin değişimine, balkon kapama değişimi çevreyle kurulan görsel ilişkinin devam etmesine, mutfak tadilatı daha işlevsel bir mekana ihtiyaç duyulmasına yönelik değişikliklerdir. (Şekil 27).

Şekil 27. Konutta yapılan değişiklikler

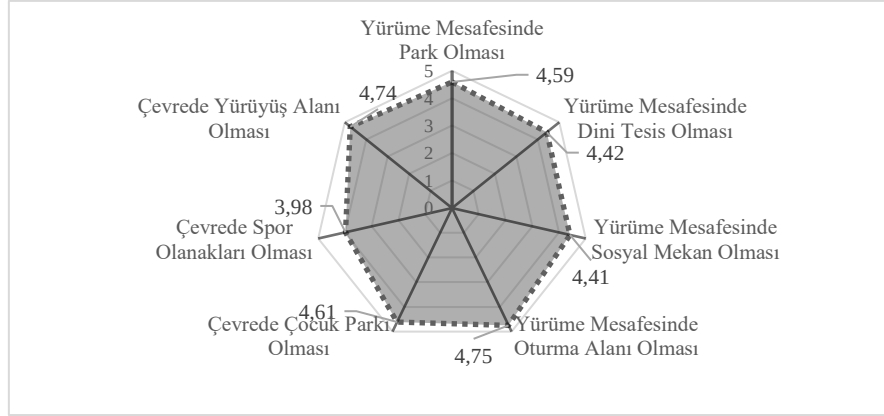
Katılımcıların yakın çevrelerinde bulunmasını istedikleri sosyal etkileşim mekanları sorulduğunda; katılımcıların %67'si yürüme mesafesinde park alanı olmasını, %54'ü yürüme mesafesinde dini tesis olmasını, %58'i yürüme mesafesinde sosyal mekanlar (kafe, çay ocağı, sosyal merkez vb.) olmasını, %79'u yürüme mesafesinde oturma alanları olmasını, %66'sı çevrede çocuk parkı olmasını, %35'i çevrede spor olanakları olmasını, %78'i ise çevrede yürüyüş alanları olmasını büyük bir kararlılıkla istemektedir (Tablo 8).

Tablo 8. Sosyal etkileşim mekanlarına ilişkin beklentiler

	HK*	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	TK*
	N/%	N/%	N/%	N/%	N/%
Yürüme mesafesinde park alanları bulunmalı	-	-	8	25	67
Yürüme mesafesinde dini tesisler olmalı	1	2	5	38	54
Yürüme mesafesinde sosyal mekanlar (kafe, çay ocağı, sosyal merkez vb.) olmalı	1	1	12	28	58
Yürüme mesafesinde oturma alanları olmalı	-	-	4	17	79
Çevremde çocuk parkları olmalı	-	1	3	30	66
Çevremde spor olanakları olmalı	1	3	28	33	35
Çevremde yürüyüş alanları olmalı	1	0	1	20	78

*HK: Hiç katılmıyorum, *TK: Tamamen katılıyorum

Çalışma kapsamında sosyal etkileşim mekanlarına ilişkin beklentilerin yüksek (4,5) düzeyde olduğu görülmektedir. Katılımcıların gelecek beklentisi hem kendi açılarından hem de gelecek nesiller açısından değerlendirilmelidir. Bu doğrultuda yakın çevredeki eksikler nedeniyle sosyal etkileşim mekanlarına büyük oranda özlem duyulduğu; bu mekanlara sahip olabilme ihtimalinin dahi katılımcılarda heyecan yarattığı gözlemlenmiştir. Özellikle bedenen aktif olmayı içeren bu beklentiler katılımcıların aktif yaşam sürmeyi her yaşta önemsedğini göstermektedir (Şekil 28).

Şekil 28. Sosyal etkileşim mekanları beklenti düzeyi

Katılımcıların sosyal etkileşim mekanlarının sahip olmasını istedikleri özellikler irdelendiğinde; katılımcıların en fazla bu mekanların güvenli olması (%96), aydınlık olması (%96), erişilebilir mesafede olması (%95), sessiz ve sakin olması (%94), ergonomik donatılar olması (%89), çevrede yeterli donatı olması (%87) ve konut balkonlarının işlevsel (oturulabilir, dinlenebilir vb.) büyüklükte olması (%80) konularında yüksek katılım gösterdikleri görülmüştür (Tablo 9).

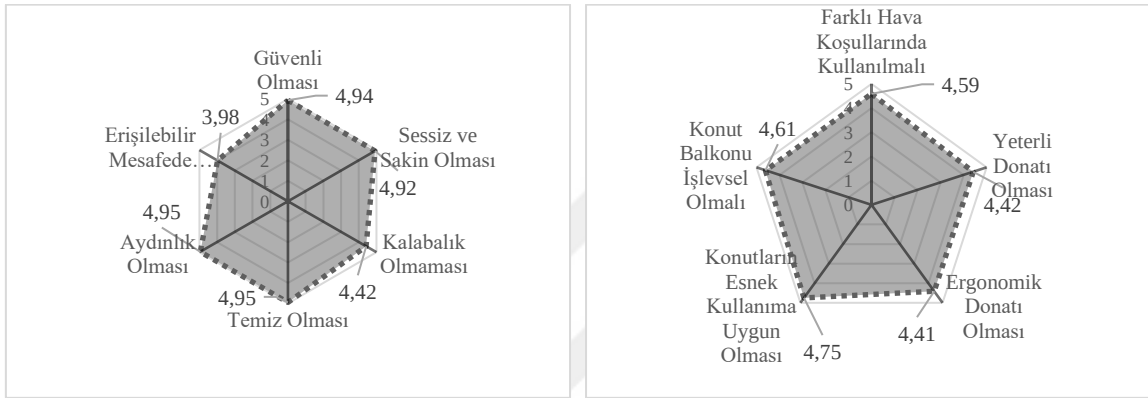
Tablo 9. Sosyal etkileşim mekanlarının özelliklerine ilişkin beklentiler

	HK*	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	TK*
	N/%	N/%	N/%	N/%	N/%
Güvenli olmalı	-	-	2	2	96
Sessiz ve sakin olmalı	-	-	2	4	94
Kalabalık olmamalı	-	-	11	36	53
Temiz olmalı	-	-	1	3	96
Aydınlık olmalı	-	-	1	3	96
Erişilebilir mesafede olmalı	-	-	1	4	95
Farklı hava koşullarında kullanılabilmesi	-	1	24	32	43
Yeterli donatı olmalı	-	-	3	10	87
Ergonomik (vücuduma uygun) donatılar olmalı	-	-	3	8	89
Konut iç mekanlarının esnek kullanıma uygun olmalı	2	3	41	32	22
Konut balkonları işlevsel olmalı	-	1	3	16	80

*HK: Hiç katılmıyorum, *TK: Tamamen katılıyorum

Katılımcılar sosyal etkileşim mekanlarının sahip olması gereken niteliklere ilişkin çok yüksek düzeyde (4,67) beklenti sahibi olduğu görülmüştür (Şekil 29). Bir çevrenin yaşanılabilir, aktif yaşamı sürdürülebilir olması; güvenli, kolay erişilebilir, temiz, kalabalık ve karışıklıklardan arındırılmış, temel ihtiyaçlarını karşılayacakları uygun donatıları

kapsayan çevre ile mümkündür. Denekler yakın çevrenin, yağışlı/soğuk havalarda kullanımının kesintiye uğrayarak yalnızca açık/güneşli havalarda kullanıma uygun olmasına; bu durumun çevreyle de etkileşimi kesintiye uğrattığına; bu nedenle her koşulda kullanıma uygun mekanların varlığının önemli olduğuna değinmiştir. Ayrıca kalabalık olma veya kalabalık olmama durumlarına karşı uygun büyüklüklerde tasarlanmış mekanların, gelecekte oluşacak engelleri de ortadan kaldıracağı söylenebilir. Bu sayede gelecekte karşılaşılabilecek sorunların azaltılarak kaygılanmanın önüne geçilmektedir (Şekil 29).

Şekil 29. Sosyal etkileşim mekanlarının özelliklerine ilişkin beklenti düzeyi

Katılımcıların sosyal etkileşim amacıyla düzenlenmesini istedikleri faaliyetlere bakıldığında deneklerin %59'u yakın çevrede hobi kursları olmasına tamamen katıldıklarını, %43'ü tiyatro, drama vb. sosyal faaliyet kursları olması durumunda kararsız olduklarını, %45'i eğitim kurslarının bulunması gerektiği koşuluna karşı kararsız kaldığını ve %45'i ise konser, dinleti gibi sosyal faaliyetlerin bulunması gerektiğine tamamen katıldıklarını belirtmişlerdir (Tablo 10).

Katılımcıların sosyal etkileşim faaliyeti beklentilerine ilişkin hobi kurslarının olmasına yönelik yüksek düzeyde (4,3) beklenti içinde olduğu görülmektedir. Yakın çevrede hobi kurslarının eksikliğinden dolayı denekler bu ihtiyaçlarını konutlarında sürdürmektedir. Ancak konutlarında gerçekleştirilen faaliyetlerde yeni insanlarla tanışma, ilişki içinde olma düzeyi düşük olduğu için geleceğe yönelik hobi kurslarına yönelik beklenti yüksektir. Aynı şekilde konser, dinleti faaliyetlerinde bireyler görsel, işitsel ve fiziksel olarak etkileşim halinde olacağı için beklenti düzeyi yüksektir (4,17). Bu kategorilere karşı sosyal faaliyet beklenti düzeyi (3,66) ve eğitim kurslarına yönelik beklenti düzeyi (3,6) daha düşük çıkmıştır. Bu iki kategori için deneklerin çoğu 'Ben

katılmayacak olsam da diğer insanlar için gerekli olabilir.’ düşüncesiyle daha düşük puan vermiştir (Tablo 10).

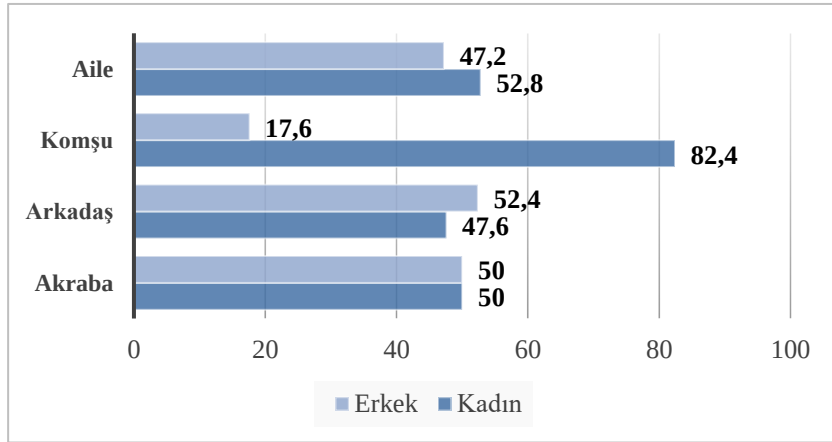
Tablo 10. Hizmet beklentileri

	HK*	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	TK*	
	N/%	N/%	N/%	N/%	N/%	Ort.
Hobi kursları olmalı	1	3	20	17	59	4,3
Sosyal faaliyet (tiyatro, drama vb.) kursları olmalı	3	3	43	27	24	3,66
Eğitim (bilgisayar, okuma-yazma vb.) kursları	2	6	45	24	23	3,6
Konser, dinleti faaliyetleri olmalı	2	2	18	33	45	4,17

*HK: Hiç katılmıyorum, *TK: Tamamen katılıyorum

4.5. Cinsiyet ile Sosyal Etkileşim Arasındaki İlişkiler

Demografik özelliklerden cinsiyet ve sosyalleşme amacıyla görüşülen kişiler arasındaki ilişkiler Şekil 30’da verilmiştir. Akrabalar ikinci, üçüncü derece tanıdıkları kapsadığı ve genelde hem kadın hem de erkek için ortak bir payda sağlaması açısından tercih düzeyi eşittir. Bu durumun yanında konutlarla ilişkisi ve kullanım sıklığı daha yüksek olan kadınlar (%82,4) erkek (%17,6) deneklerden daha yüksek düzeyde etkileşim kurmaktadır. Her iki cinsiyet faktörü için benzer anlamlar taşıdığı için, kadınların arkadaş (%47,6) ve aile (%52,8) ile kuruldukları etkileşim erkek deneklerin arkadaş (%52,4) ve aile (%47,2) bireyleriyle yakın değerdedir (Şekil 30).

Şekil 30. Cinsiyet ve sosyalleşme amacıyla görüşülen kişiler arasındaki ilişkilere yönelik sonuçlar

Cinsiyet ve sosyal etkileşim faaliyetleri arasında anlamlı ilişki olup olmadığını tespit etmek amacıyla Mann Whitney U testi yapılmıştır (Tablo 11). Katılımcıların; dikiş, nakış, örgü vb. hobileri yapma, satranç, tavla vb. oynama, maç izlemek, ibadet etmek, eğitsel/kültürel etkinliklere katılma, hobi kurslarına katılmak ve bitki, çiçek bakımı gibi yapmak sosyalleşme faaliyetleri cinsiyete göre anlamlı bir düzeyde farklılık ($p<0,05$) göstermiştir. Faaliyetler içinde dikiş/nakış/örgü vb. hobiler yapma, hobi kurslarına katılma ve bitki/çiçek vb. bakımı yapmak kadınlarda yapılma sıklığı olarak üst düzeyde çıkmıştır. Bu doğrultuda kadınların erkeklerden daha sık dikiş, örgü vb. etkinlikleri yapması ve bu faaliyetleri öğrenmek için hobi kurslarını tercih etmesi; elişi/el emeğiyle yapılan faaliyetlerini gerçekleştiriyor olması bu sonucu desteklemektedir. Erkeklerin ise sosyal etkileşim faaliyetleri yapmak amacıyla; satranç, tavla vb. oyunlar oynaması, maç izlemesi, camiye gitmesi; eğitsel/kültürel etkinliklere katılım ortalamaları daha yüksek çıkmıştır (Tablo 11).

Tablo 11. Cinsiyete göre sosyalleşme faaliyet sıklığı Mann Whitney U test sonuçları

Sosyalleşme	Alt Kriter	Cinsiyet	N.	Ort.	U	z	P
Faaliyet Yapma Sıklığı	Dikiş, nakış, örgü vb. hobiler	Kadın	53	53,48	117,5	- 8,46	<,001
		Erkek	47	47,14			
	Satranç, tavla vb. oynama	Kadın	53	36,72	515,0	-5,607	<,001
		Erkek	47	66,04			
	Maç izlemek	Kadın	53	32,72	303,0	-6,671	<,001
		Erkek	47	70,55			
	İbadet etmek (cami)	Kadın	53	33,09	323,0	-6,612	<,001
		Erkek	47	70,13			
	Eğitsel/Kültürel Etkinliklere Katılmak	Kadın	53	47,18	1069,5	-2,16	,044
		Erkek	47	54,24			
	Hobi kurslarına katılmak	Kadın	53	56,67	918,5	-3,237	,001
		Erkek	47	43,54			
	Bitki, çiçek bakımı vb. yapmak	Kadın	53	61,02	688,0	-4,09	<,001
		Erkek	47	38,64			

Cinsiyet ile sosyal etkileşim kurulan mekanlar ve sosyal etkileşim mekanlarından duyulan memnuniyet arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişki ($p<0,05$) bulunan değişkenler Tablo 12’de verilmiştir.

Tablo 12. Cinsiyete göre sosyalleşme mekanları ve memnuniyet düzeyi Mann Whitney U test sonuçları

Sosyalleşme	Alt Kriter	Cinsiyet	N.	Ort.	U	z	P
Kullanılan Sosyalleşme Mekanları	Sosyal Tesisler	Kadın	53	44,08	905,0	-2,778	,005
		Erkek	47	87,74			
	Dini tesisler	Kadın	53	33,49	344,0	-6,495	<,001
		Erkek	47	69,68			
	Çay ocağı	Kadın	53	31,56	241,5	-7,681	<,001
		Erkek	47	71,86			
	Konut Salonu	Kadın	53	53,65	1078,5	-2,044	,041
		Erkek	47	46,95			
	Konut Mutfağı	Kadın	53	57,18	891,5	-2,658	,008
		Erkek	47	42,97			
Sosyalleşme Mekan Memnuniyeti	Parklar	Kadın	53	55,59	975,5	-1,951	,051
		Erkek	47	44,76			
	Hobi kursları	Kadın	53	58,56	818,5	-3,234	,001
		Erkek	47	41,46			

Cinsiyet ile sosyal etkileşim kurulan mekanlar arasındaki ilişki incelendiğinde yakın çevredeki mekanlardan; sosyal tesisler, dini tesisler ve çay ocağı kullanım sıklığı erkeklerde daha yüksektir. Bu durum, erkeklerin konut mekanlarından ziyade yakın çevredeki sosyal mekanları kadınlara göre daha sık kullanıyor olmalarıyla açıklanmaktadır. Sosyalleşme mekanlarından konuta ilişkin alanlar içinde konut salonunun ve mutfağının kullanımında ise kadınların ortalaması daha yüksektir. Bu durum, kadınların konut salonlarını hem dinlenme hem de toplanma alanı olarak, mutfak mekanını ise yemek yapma faaliyeti dışında kendilerine özel bir mekan olarak sosyalleşme amaçlı olarak kullandıklarını göstermektedir (Tablo 12).

Cinsiyet ile yakın çevredeki sosyal etkileşim mekanlarından duyulan memnuniyet değerlendirildiğinde parklar ve hobi kurslarından memnuniyet durumu kadınlarda daha yüksektir. Kadınların bu mekanları toplanma, sohbet ve el işi faaliyeti gerçekleştirme gibi farklı amaçlarla kullanıyor olmasının bu duruma neden olduğu düşünülmektedir (Tablo 12).

Cinsiyet ve sosyalleşme mekanları niteliklerinden duyulan memnuniyet, mekânsal ve hizmet beklentileri arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişki ($p<0,05$) bulunan değişkenler Tablo 13’de verilmiştir.

Tablo 13. Cinsiyet ile sosyal etkileşim mekan nitelikleri ve beklentilerine ilişkin Mann Whitney U testi sonuçları

Sosyalleşme	Alt Kriter	Cinsiyet	N.	Ort.	U	z	P
Sosyalleşme Mekan Nitelikleri	Gürültü	Kadın	53	52,85	960,5	-,990	,026
		Erkek	47	47,85			
	Aydınlatma	Kadın	53	55,37	987,5	-2,073	,038
		Erkek	47	45,01			
Konut Mekan Nitelikleri	Büyüklik	Kadın	53	55,34	989,0	-2,009	,045
		Erkek	47	45,04			
Mekan Beklentisi	Çevrede çocuk parkı olması	Kadın	53	55,07	1003,5	-2,019	,044
		Erkek	47	45,35			
Hizmet Beklentisi	Hobi kursları olması	Kadın	53	61,94	639,0	-4,737	<,001
		Erkek	47	3,60			

Cinsiyet ile sosyalleşme mekanları niteliklerinden duyulan memnuniyet arasındaki ilişki ise gürültü ve aydınlatma düzeyinden kadınların daha memnun olduklarıyla açıklanmaktadır. Bu durumun kadınların bu niteliklere karşı farkındalıklarının yüksek ve kullanımları açısından önemli birer kriter olmasıyla açıklanabilir (Tablo 13).

Cinsiyet ile konutlarda sosyalleşme amacıyla kullanılan mekanların niteliklerinden duyulan memnuniyet arasındaki ilişkide mekanların büyüklüğünden kadınlar daha memnundur. Bu durumun kadınların konut mekanlarını daha sık, oturma/ toplanma/ dinlenme gibi birçok amaçla ve kendi isteklerine göre biçimlendirerek kullanmasıyla açıklanabilir (Tablo 13).

Cinsiyet ile sosyal etkileşim mekanı beklentisi arasındaki anlamlı ilişki kadınların lehine daha yüksektir. Çevrede çocuk parkları olmasına yönelik kadınların daha yüksek beklenti içinde olması torun/çocuk bakımında daha aktif rol almaları ve çocuk parklarını daha sık kullanarak mekan içindeki eksikleri, düzeltilmesi gereken niteliklere ilişkin daha fazla beklenti içinde olmalarıyla açıklanabilir (Tablo 13).

Cinsiyet ile sosyal etkileşim hizmetlerinden beklenti arasındaki ilişki de kadınlar lehine yüksektir. Burada da kadınların daha uzun süre yaşaması, yaşam boyu öğrenmeye daha açık olmaları ve hayatla bağlarının daha güçlü olmasıyla açıklanabilmektedir (Tablo 13).

4.6. Medeni Durum ile Sosyal Etkileşim Arasındaki İlişkiler

Medeni durum ve sosyal etkileşim faaliyetleri, kullanılan mekanlar ve hizmet beklentisi arasında anlamlı ilişki olup olmadığını tespit etmek amacıyla Mann Whitney U testi yapılmıştır, ilişki saptanan veriler Tablo 14’te verilmiştir.

Tablo 14. Medeni durum ile sosyal etkileşime ilişkin Mann Whitney U testi sonuçları

Sosyalleşme	Alt Kriter	Medeni Durum	N.	Ort.	U	z	P
Faaliyet Yapma Sıklığı	Maç izlemek	Evli Bekar	84 16	54,23 30,94	359,0	-3,182	,001
	Misafir ağırlamak	Evli Bekar	84 16	53,55 34,47	415,5	-3,534	,000
Sosyalleşme Mekan Memnuniyeti	Yürüyüş alanları	Evli Bekar	84 16	48,30 62,03	487,5	-1,968	,049
Hizmet Beklentisi	Sosyal faaliyet kursları olması	Evli Bekar	84 16	55,07 45,35	479,0	-2,038	,042

Medeni durum ile sosyal etkileşim faaliyetlerini gerçekleştirme sıklığı, sosyalleşme mekanlarına ilişkin memnuniyet ve hizmete yönelik beklentiler arasında anlamlı düzeyde farklılık ($p<,05$) saptanmıştır. Sosyal etkileşim amacıyla gerçekleştirilen faaliyetlerde kalabalık ortamlarda yapılan etkinliklerden olan maç izlemeyi ve misafir ağırlamayı evli katılımcılar daha sık yapmaktadır (Tablo 14).

Medeni durum ile sosyal etkileşim mekanları arasındaki ilişki ise yürüyüş alanlarından bekar katılımcıların daha memnun olmasından kaynaklanmaktadır. Bu durum bekar katılımcıların yakın çevreyi daha sık kullanmalarıyla açıklanabilir (Tablo 14).

Medeni durum ile hizmet beklentisi arasındaki ilişki de evli katılımcıların sosyal faaliyet kurslarına yönelimleri bekar katılımcılardan daha yüksektir. Bu kursların sağladığı aktif ve kalabalık ortam fiziksel, görsel ve işitsel etkileşimi üst seviyeye çıkararak evli katılımcıların yaşam beklentileriyle örtüşmektedir (Tablo 14).

4.7. Yaş ile Sosyal Etkileşim Arasındaki İlişkiler

Yaş ve sosyal etkileşim ölçekleri arasındaki anlamlı ilişkiler Kruskal Wallis testi ile belirlenmiştir. Üç veya daha fazla grup arasındaki anlamlı ilişkileri belirlemeye yarayan Kruskal Wallis testi sonucunda yaş faktörü ile sosyal etkileşim mekanlarından duyulan memnuniyet, mekânsal özellikler beklentisi ve hizmet beklentisi arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar ($p<,05$) bulunmaktadır (Tablo 15). Anlamsal farkın belirlendiği durumlarda farkın kaynağını tespit etmek için ise post-hoc test olarak Mann Whitney U testi uygulanmıştır (Cevahir, 2020). Eşleşen grup sayısı 3 (1-2,1-3, 2-3) olduğu için post-hoc testler için Bonferroni düzeltmesinde ($,05/3$) $\alpha/3=,017$ değeri ışığında anlamlılık düzeyi $p<,017$ olarak alınmıştır.

Tablo 15. Yaş ile sosyal etkileşime ilişkin Kruskal Wallis test sonuçları

Sosyalleşme	Alt Kriter	Yaş	N.	Ort.	X ²	p	Mann Whitney U		
							U	p	G
Sosyalleşme Mekan Memnuniyeti	Dini yapılar	1. 60-69	73	46,47	8,832	,012	71,0	,011	1-3
		2. 70-79	22	57,82					
		3. 80+	5	77,20					
	Hobi kursları	1. 60-69	73	54,57	7,743	,021	517,0	,006	1-2
		2. 70-79	22	36,68					
		3. 80+	5	51,90					
	Yürüyüş alanları	1. 60-69	73	46,20	9,218	,010	478,0	,003	1-2
		2. 70-79	22	66,48					
		3. 80+	5	43,00					
Mekânsal Özellik Beklentisi	Konut iç mekanlarının esnek olması	1. 60-69	73	54,36	8,184	,017	64,0	,010	1-3
		2. 70-79	22	44,27					
		3. 80+	5	21,60					
Hizmet Beklentisi	Konser/Dinleti faaliyetlerinin olması	1. 60-69	73	52,74	7,474	,024	61,5	,008	1-3
		2. 70-79	22	50,32			16,5	,011	2-3
		3. 80+	5	18,60					

Sosyal etkileşim amacıyla kullanılan dini yapılardan 60-69 yaş aralığındaki katılımcıların memnuniyet düzeyi 80+ katılımcılardan daha yüksek seviyede olması bu mekanların belirli lokasyonlarda olması nedeniyle yaşı getirdiği fiziksel gerilemelerin erişimde sorun oluşturabilmesine dayanmaktadır. Yürüyüş alanlarındaki memnuniyet düzeyi de 60-69 yaş aralığındaki katılımcılarda daha yüksektir. 60-69 yaş aralığındaki katılımcıların hobi kurslarına yönelik memnuniyetlerinin 70-79 yaş aralığındaki katılımcılardan daha yüksek çıkması el-göz koordinasyonun daha sağlıklı olmasıyla bağlantılıdır (Tablo 15).

Yaş ile mekânlardan beklenen özellikler arasında saptanan anlamlı ilişki, konut iç mekanlarının esnek olması konusunda 60-69 yaş aralığında bulunan bireylerin 80 ve üstü yaş grubundakilere oranla daha yüksek beklentiye sahip olmasından kaynaklanmaktadır. Özellikle hemen emeklilik sonrası döneme denk gelmesi nedeniyle evde geçirilen sürenin artmasına bağlı olarak mekanların misafir ağırlama aktivitesini de karşılayacak ölçüde esnek olması beklenmektedir. Ayrıca çekirdek ailesi genişleyen ve gelişen bireylerin torun/çocuk ve eşi gibi geniş katılımcıya hitap etme isteği 60-69 yaş aralığında anlamlı farklılık çıkmasını sağlamıştır. Konser/dinleti/gösteri faaliyetlerinin yaygınlaşmasını; 60-79 yaş aralığındaki bireyler, 80 yaş ve üstüne göre daha çok istemektedir. Bu durum bu yaş grubundakilerin 80 yaş ve üstü bireylere kıyasla daha aktif, enerjik, toplumla iç içe kalmak isteyen, sese ve kalabalığa daha hoşgörülü yaşlılar olduğunu göstermektedir (Tablo 15).

4.8. Meslekler ile Sosyal Etkileşim Arasındaki İlişkiler

İkiden fazla grup içermesi nedeniyle meslek ve sosyal etkileşim alt ölçekleri arasındaki anlamlı ilişkiler Kruskal Wallis testi ile belirlenmiştir. Test sonucuna göre sosyal faaliyet yapma sıklığı, konut içi sosyalleşme mekanının niteliklerinden duyulan memnuniyet ve hizmet beklentisi arasında $p < ,05$ düzeyinde anlamlı ilişkiler tespit edilmiştir. Anlamsal farkın kaynağını tespiti Mann Whitney U testi ile yapılmış; 10 grup için (1-2,1-3, 1-4, 1-5, 2-3, 2-4, 2-5, 3-4, 3-5, 4-5) için Bonferroni düzeltmesiyle anlamlılık düzeyi $p < ,005$ ($\alpha/10 = ,005$) olarak hesaplanmış ve ilişkili veriler Tablo 16’ da verilmiştir.

Tablo 16. Meslekler ile sosyal etkileşim faaliyetlerine ilişkin Kruskal Wallis test sonuçları

Sosyalleşme	Alt Kriter	Meslek	N.	Ort.	X ²	p	Mann Whitney U	p	G
Faaliyet Yapma Sıklığı	Kitap Okumak	1. PM*	37	64,23	24,72	<,001	29,5	<,001	1-2
		2. UM*	11	19,32			72,5	<,001	2-5
		3. FM*	4	32,00					
		4. SM*	12	46,83					
		5. Ev Hanımı	36	49,19					
	Dikiş, nakış, örgü vb. yapmak	1. PM*	37	45,93	45,375	<,001	292,5	<,001	1-5
		2. UM*	11	26,50			27,5	<,001	2-5
		3. FM*	4	26,50			10,0	,003	3-5
		4. SM*	12	28,79			32,5	<,001	4-5
		5. Ev Hanımı	36	72,43					
	Satranç, tavl vb. oyunlar	1. PM*	37	55,86	27,365	<,001	396,0	<,001	1-5
		2. UM*	11	60,32			108,0	<,001	2-5
		3. FM*	4	84,00			,0	<,001	3-5
		4. SM*	12	12,00			126,0	<,001	4-5
		5. Ev Hanımı	36	36,00					
	Maç izlemek	1. PM*	37	57,30	27,965	<,001	315,5	<,001	1-5
		2. UM*	11	58,55			8,0	,003	3-5
		3. FM*	4	80,63			61,5	<,001	4-5
		4. SM*	12	67,67					
		5. Ev Hanımı	36	31,99					
	İbadet etmek (camide)	1. PM*	37	50,34	25,178	<,001	104,5	,005	1-4
		2. UM*	11	63,18			11,0	,003	3-5
		3. FM*	4	78,25			54,5	<,001	4-5
		4. SM*	12	74,54					
		5. Ev Hanımı	36	35,69					
	Hobi kurslarına katılmak	1. PM*	37	43,53	12,539	,014	452,5	,001	1-5
		2. UM*	11	49,41			83,5	<,001	2-5
		3. FM*	4	51,75					
		4. SM*	12	45,25					
		5. Ev Hanımı	36	59,61					

*PM: Profesyonel Meslek, *UM: Ustalık Becerisi Meslekler, * FM: Fabrika/Makine İşletmesi Meslekleri, *SM: Satış Meslekleri

Tablo 16'nın devamı

Hizmet Beklentisi	Bitki, çiçek bakımı vb. yapmak	1. PM*	37	44,07	16,144	,003	379,5	<,001	1-5
		2. UM*	11	36,5					
		3. FM*	4	34,00					
		4. SM*	12	46,58					
		5. Ev Hanımı	36	64,53					
	Hobi kurslarını olmas	1. PM*	37	49,47	12,52	,014	83,5	<,001	2-5
		2. UM*	11	33,27					
		3. FM*	4	37,88					
		4. SM*	12	43,33					
		5. Ev Hanımı	36	60,61					

*PM: Profesyonel Meslek, *UM: Ustalık Becerisi Meslekler, * FM: Fabrika/Makine İşletmesi Meslekleri, *SM: Satış Meslekleri

Meslek ile yapılan sosyal faaliyetler arasındaki anlamlı fark profesyonel meslek grubundaki yaşlıların ve ev hanımlarının, ustalık becerisi meslek grubundakilere göre okuma alışkanlığına daha çok sahip olmalarından kaynaklanmaktadır. Yaşlı bireyler okuma etkinliğini roman, şiir, hikaye vb. türlerinin yanında kuran okuma faaliyetiyle de desteklemektedir. Meslek ile dikiş, örgü, nakış vb. hobiler yapma arasındaki anlamlı fark ev hanımlarının diğer tüm meslek gruplarına oranla bu faaliyeti daha sık yapmalarından kaynaklanmaktadır. Bu durumun tam aksine satranç, tavla vb. oyunlarını oynama sıklığının ev hanımı olan yaşlılarda diğer tüm meslek gruplarına göre daha seyrek olduğu belirlenmiştir. Meslek ve maç izleme arasında tespit edilen anlamsal farkın da yine ev hanımlarının bu eylemi profesyonel meslek, fabrika/makine işletmesi meslekleri ve satış meslek grubundaki yaşlılardan daha seyrek gerçekleştiriyor olmalarından kaynaklanmaktadır (Tablo 16).

Satışla ilgili mesleklerde faaliyet gösteren/göstermiş olan katılımcılar profesyonel meslek grubundakilere kıyasla camide ibadet etme aktivitesini daha sık gerçekleştirmektedir. Ayrıca meslek ile ibadet etmek (camide) arasında anlamsal farkın ev hanımlarının cami mekanlarında ibadet etme faaliyet sıklığının diğer meslek gruplarından düşük olmasından kaynaklanmaktadır (Tablo 16).

Ev hanımları hobi kurslarına katılımı ustalık becerisi ve profesyonel meslek gruplarına kıyasla daha sık tercih etmektedir. Bitki, çiçek vb. bakımını yapmaya da ev hanımlarının profesyonel mesleğe sahip olanlardan daha sık tercih etmesi eski alışkanlıkların devamlılığının etkisinin göstermektedir (Tablo 16).

Gelecek hizmet beklentisine ilişkin ise ev hanımları ile ustalık becerisi meslek grubuna dahil yaşlılar arasında anlamlı bir fark hesaplanmıştır. Bu farklılık ev hanımlarının el becerilerine dayalı aktiviteleri daha çok tercih etmeleriyle açıklanmaktadır (Tablo 16).

4.9. Eğitim Durumu ile Sosyal Etkileşim Arasındaki İlişkiler

Eğitim durumu ve sosyal etkileşim ölçekleri arasındaki anlamlı ilişkiler Kruskal Wallis testi ile analiz edilmiştir. Test sonucunda eğitim durumu ile faaliyet yapma sıklığı ve mekânsal özellik beklentisi arasında anlamlı farklılıklar ($p<,05$) olduğu görülmüştür (Tablo 17). Anlamsal farkın kaynağını tespit etmek için yapılan Mann Whitney U testi uygulanmış, eşleşen 5 grup sayısı için yapılan Bonferroni düzeltmesi ($,05/5$) $\alpha/10=, 005$ biçiminde hesaplanarak istatistiksel olarak anlamlı ilişkiler yorumlanmıştır (Tablo 17).

Tablo 17. Eğitim durumu ile sosyal etkileşime ilişkin Kruskal Wallis testi sonuçları

Sosyalleşme	Alt Kriter	Eğitim Durumu	N.	Ort.	X ²	p	Mann Whitney U		
							U	p	G
Faaliyet Yapma Sıklığı	Misafir ağırlamak	1. Okur-yazar	6	27,25	13,152	,011	310,0	,002	2-4
		2. İlköğretim	29	63,50					
		3. Lise	27	49,94					
		4. Üniversite	36	44,64					
		5. Okur-yazar değil	2	44,75					
Mekânsal Özellik Beklentisi	Çevrede yürüyüş alanları olması	1. Okur-yazar	6	53,33	10,475	,033	3,0	,002	3-5
		2. İlköğretim	29	45,53					
		3. Lise	27	56,06					
		4. Üniversite	36	51,97					
		5. Okur-yazar değil	2	12,50					
	Yeterli donatı elemanlarının olması	1. Okur-yazar	6	40,83	15,725	,003	54,0	,002	1-3
		2. İlköğretim	29	42,95					
		3. Lise	27	57,00					
		4. Üniversite	36	54,31					
		5. Okur-yazar değil	2	32,75					
	Ergonomik donatılar olması	1. Okur-yazar	6	39,83	12,732	,013	54,0	,002	1-3
		2. İlköğretim	29	45,59			13,5	<,001	3-5
		3. Lise	27	56,00					
		4. Üniversite	36	53,15					
		5. Okur-yazar değil	2	31,75					

Eğitim seviyesi yüksek olup yapılma sıklığı en düşük olan yalnızca misafir ağırlama faaliyetidir (Tablo 17). Bu durumda üniversite/lisansüstü mezunu yaşlıların misafir ağırlama isteğinin ilköğretim mezunu yaşlılara göre daha az olduğu söylenebilir. Böylece ilköğretim mezunu yaşlılar için misafir ağırlama; iletişim seviyesini yüksek tutarak sıcak ilişkiler kurmanın olumlu bir göstergesi olarak ifade edilebilir.

Eğitim durumu ile mekânsal özellik beklentisi arasındaki anlamlı ilişki lise mezunu yaşlıların, yalnızca okur-yazar olan ve okur-yazar olmayan yaşlılara oranla daha yüksek beklentiye sahip olmalarından kaynaklanmaktadır (Tablo 17). Çevrede yürüyüş alanları olmasını isteyen lise mezunlarının oranı okur-yazar olmayanlara göre daha yüksektir.

Yeterli donatı elemanlarının olması ve bu donatıların ergonomik olması konusunda da lise mezunu yaşlılar yalnızca okur-yazar olan ve okur-yazar olmayanlara göre daha yüksek beklenti içindedirler. Bu durum, lise mezunu yaşlıların yakın çevreyi aktif olarak kullanma isteklerinin ve beklentilerinin daha yüksek olduğunu göstermektedir (Tablo 17).

4.10. Çalışma Durumu ile Sosyal Etkileşim Arasındaki İlişkiler

Çalışma durumu ve sosyal etkileşim ölçekleri arasındaki anlamlı ilişkileri belirlemek amacıyla yapılan Kruskal Wallis testi sonucunda sosyal etkileşim faaliyet yapma sıklığı, kullanılan mekanlar ve konut mekan nitelikleri arasında önemli düzeyde anlamlı farklılık ($p<,05$) bulunmuştur (Tablo 18). Bu ilişkilerin hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek için Mann Whitney U testi yapılmış ve eşleşen 3 grup (1-2,1-3, 2-3) için Bonferroni düzeltmesi ($(,05/3) \alpha/3=,017$) ile anlamlılık düzeyi $p<,017$ olarak hesaplanmıştır.

Çalışma durumu ile dikiş, örgü vb. hobiler; satranç, tavla vb. oyunlar; maç izlemek; ibadet etmek (camide); eğitsel kurslara katılma; tiyatro/sinema/gösteriye katılma; bitki, çiçek vb. bakımı yapma sosyal etkileşim faaliyetleri arasında anlamlı farklılık ($p<,017$) bulunmaktadır. Faaliyetler içinde çalışmayan bireylerin dikiş, nakış vb. hobiler ve bitki, çiçek vb. bakımı yapma sıklığı yüksek çıkmıştır. Bu doğrultuda el işlerine dayalı hobi faaliyetlerinin çalışmayan bireyler açısından önemli bir boş zaman aktivitesi olduğu görülmektedir (Tablo 18).

Çalışma durumu ile satranç, tavla vb. oyunlar; maç izlemek ve ibadet amacıyla camiye gitme sıklığı arasında $p<,017$ düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı ilişkiler belirlenmiştir. Çalışan ve emekli gruplarının satranç, tavla vb. oyunlar; maç izlemek ve ibadet amacıyla camiye gitme sıklığı çalışmayanlara göre daha yüksektir. Çalışan katılımcıların eğitsel/kültürel etkinliklere ve tiyatro/sinema/gösteri gibi faaliyetlere katılım düzeyleri ise emekli katılımcılara göre yüksektir (Tablo 18). Bu durumda aktif çalışma hayatının sürüyor olması ekonomik olarak daha iyi bir konumda olmayı sağlamaktadır. Bu durum da sosyal çevreyle bağlantılı olarak öğrenme ve nitelikli sosyalleşme ortamlarına katılımı ve bireylerin sosyal, kültürel olarak birbirini desteklemesine yardımcı olmaktadır.

Çalışma durumu ile sosyal etkileşim mekanlarının kullanım sıklığı arasındaki anlamlı ilişki; çay ocağı ve dini tesisleri çalışan grubun çalışmayan ve emeklilere oranla daha sık tercih etmesinden kaynaklanmaktadır. Bu durum çalışan bireylerin sosyal çevrede ve

toplumsal yaşamda geçirdikleri zamanın daha fazla olduğunu göstermektedir. Eğitim kurslarını çalışan katılımcıların emeklilerden daha sık tercih etmesi de yine çalışma hayatının getirdiği hareket, öğrenme ve değişim konularıyla ilişkilendirilebilir Sosyalleşme amacıyla evlerinin salonlarını en çok kullananların da çalışmayan grup olduğu dikkat çekicidir. (Tablo 18).

Tablo 18. Çalışma durumu ile sosyal etkileşim faaliyetleri, sosyal etkileşim mekanları ve konut mekan niteliklerine ilişkin Kruskal Wallis test sonuçları

Sosyalleşme	Alt Kriter	Çalışma Durumu	N.	Ort.	X ²	p	Mann Whitney U		
							U	p	G
Faaliyet Yapma Sıklığı	Dikiş, nakış, örgü vb. yapma	1. Çalışıyor	9	29,56	20,670	,000	15,00	,000	1-2
		2. Çalışmıyor	19	73,39			319,5	,000	2-3
		3. Emekli	72	47,08					
	Satranç, tavla vb. oyunlar	1. Çalışıyor	9	56,67	9,302	,010	47,5	,002	1-2
		2. Çalışmıyor	19	36,00			446,5	,003	2-3
		3. Emekli	72	53,56					
	Maç izlemek	1. Çalışıyor	9	68,72	9,174	,010	35,0	,010	1-2
		2. Çalışmıyor	19	35,68					
		3. Emekli	72	52,13					
	İbadet etmek (camide)	1. Çalışıyor	9	63,67	13,456	,001	25,5	,001	1-2
		2. Çalışmıyor	19	30,05			355,5	,001	2-3
		3. Emekli	72	54,25					
Kullanılan Sosyalleşme Mekanları	Eğitsel kurslara katılma	1. Çalışıyor	9	65,00	6,796	,033	220,5	,012	1-3
		2. Çalışmıyor	19	48,92					
		3. Emekli	72	49,10					
	Tiyatro/Sinema/ Gösteriye katılma	1. Çalışıyor	9	68,61	6,706	,035	195,5	,012	1-3
		2. Çalışmıyor	19	48,47					
		3. Emekli	72	48,77					
	Bitki, çiçek vb. bakımı yapma	1. Çalışıyor	9	37,56	8,491	,014	438,5	,011	2-3
		2. Çalışmıyor	19	65,74					
		3. Emekli	72	48,10					
	Dini tesisler	1. Çalışıyor	9	65,06	11,145	,004	25,0	,001	1-2
		2. Çalışmıyor	19	32,58			404,0	,004	2-3
		3. Emekli	72	53,41					
Konut Mekan Nitelikleri	Eğitim kursları	1. Çalışıyor	9	66,94	10,893	,004	208,0	,002	1-3
		2. Çalışmıyor	19	47,82					
		3. Emekli	72	49,15					
	Çay ocağı	1. Çalışıyor	9	55,17	13,753	,001	33,0	,001	1-2
		2. Çalışmıyor	19	30,45			355,0	,000	2-3
		3. Emekli	72	55,21					
	Evin salonu	1. Çalışıyor	9	33,56	10,826	,004	52,0	,013	1-2
		2. Çalışmıyor	19	53,76			205,0	,003	1-3
		3. Emekli	72	51,76					
	Manzara	1. Çalışıyor	9	46,50	8,019	,018	440,0	,005	2-3
		2. Çalışmıyor	19	36,82					
		3. Emekli	72	54,61					
	Mobilya/ Donatı düzeni	1. Çalışıyor	9	40,89	7,323	,026	459,5	,016	2-3
		2. Çalışmıyor	19	38,29					
		3. Emekli	72	54,92					

Çalışma durumu ile sosyal etkileşim amacıyla kullanılan konut mekan nitelikleri arasında çıkan anlamlı fark; manzara ve donatı düzeni konusunda emekli katılımcıların memnuniyet düzeyinin çalışmayanlardan yüksek olmasından kaynaklanmaktadır. Emeklilik dönemi yaşlı bireylerin boş zamanlarını artırdığından konut ile etkileşim düzeyini yükseltmektedir. Bu doğrultuda evde geçirdiği süresi artan emeklilerin, manzaranın sunduğu seyir zevkine ve kullanımda engel oluşturmeyen donatı düzeni gibi sosyal etkileşimi kesintiye uğratmayan niteliklere ilişkin farkındalıkları daha yüksek olmaktadır (Tablo 18).

4.11. Gelir Durumu ile Sosyal Etkileşim Arasındaki İlişkiler

Gelir durumu ve sosyal etkileşim ölçekleri arasındaki anlamlı ilişkileri belirlemek amacıyla yapılan Kruskal Wallis testi sonucunda sosyal etkileşim faaliyet yapma sıklığı, kullanılan mekanlar ve sosyalleşme mekan memnuniyeti arasında önemli düzeyde anlamlı farklılık ($p<,05$) bulunmuştur (Tablo 19). Bu ilişkilerin hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek için Mann Whitney U testi yapılmış ve eşleşen 6 grup (1-2, 1-3, 1-4, 2-3, 2-4, 3-4) için Bonferroni düzeltmesi $p=0,008$ olarak hesaplanmış; bu ilişkiler Tablo 19’da verilmiştir.

Gelir durumu ile sosyal etkileşim faaliyet sıklığı arasındaki anlamlı ilişki irdelendiğinde dikiş, nakış, örgü vb. hobileri ve bitki, çiçek vb. bakımını geliri olmayan ya da az olan katılımcıların daha sık gerçekleştirdiği görülmektedir. Bu durum motor becerilerin gelişimine, boş zaman değerlendirmesine ve ekonomik gelir elde edilmesine sağladığı katkılar açısından geliri olmayan katılımcıların yönelimini şekillendirdiğini göstermektedir. Satranç, tavla vb. oyunlar, ibadet amacıyla camiye gitme ve maç izleme ile gelir durumu arasındaki anlamlı ilişki ise geliri olmayan katılımcıların bu faaliyetleri seyrek tercih etmesine bağlanmaktadır. Eğitsel/kültürel kurslara katılımın da yüksek gelir grubunda olan katılımcıların düşük düzeyde olanlara oranla daha fazla olduğu görülmektedir (Tablo 19).

Gelir durumu ile en çok kullanılan sosyal etkileşim mekanları arasında saptanan anlamlı ilişki; dini tesisleri diğerlerine göre daha fazla kullanıyor olmaları ve çay ocağını ise yüksek ve orta gelir düzeyine sahip yaşlıların daha sık kullanmalarıyla açıklanmaktadır (Tablo 19).

Gelir durumu ile sosyalleşme mekanlarından duyulan memnuniyet arasında saptanan anlamlı ilişkinin 3.150-20.459 TL aralığında geliri olan katılımcıların, yüksek (20.550+) ve orta (11.850-20.549) gelir seviyesine sahip katılımcılara oranla parklardan memnuniyet düzeylerinin daha yüksek olmasından kaynaklanmaktadır (Tablo 19). Parkların gelir düzeyinden bağımsız olarak ücretsiz bir şekilde kullanılabiliyor olması bu duruma açıklamaktadır.

Tablo 19. Gelir durumu ile sosyal etkileşim özelliklerine ilişkin Kruskal Wallis test sonuçları

Sosyalleşme	Alt Kriter	Gelir Durumu (TL)	N.	Ort.	X ²	p	Mann Whitney U		
							U	p	G
Faaliyet Yapma Sıklığı	Dikiş, nakış, örgü vb. hobiler	1. Düşük	28	54,71	26,317	,000	66,0	,002	1-3
		2. Orta	42	43,62			157,5	,000	2-4
		3. Yüksek	11	26,50			16,5	,000	3-4
		4. Geliri Yok	19	73,39					
	Satranç, tavla vb. oyunlar	1. Düşük	28	45,55	14,717	,002	218,5	,001	2-4
		2. Orta	42	58,07			57,0	,002	3-4
		3. Yüksek	11	59,23					
		4. Geliri Yok	19	36,00					
	Maç izlemek	1. Düşük	28	41,25	16,707	,001	70,5	,007	1-3
		2. Orta	42	58,15			216,0	,004	2-4
		3. Yüksek	11	70,41			40,0	,004	3-4
		4. Geliri Yok	19	35,68					
	İbadet etmek (camide)	1. Düşük	28	48,84	23,479	,000	89,0	,001	2-3
		2. Orta	42	52,93			208,5	,002	2-4
		3. Yüksek	11	80,77			9,000	,000	3-4
		4. Geliri Yok	19	30,05					
	Eğitsel/ kültürel etkinliklere katılma	1. Düşük	28	47,13	9,728	,021	96,0	,007	1-3
		2. Orta	42	49,46					
		3. Yüksek	11	65,77					
		4. Geliri Yok	19	48,92					
	Bitki, çiçek vb. bakımı	1. Düşük	28	57,80	15,070	,002	210,5	,002	2-4
		2. Orta	42	43,08			44,5	,005	3-4
		3. Yüksek	11	33,91					
		4. Geliri Yok	19	65,74					
Kullanılan Sosyalleşme Mekanları	Dini tesisler	1. Düşük	28	47,96	21,059	,000	55,0	,001	1-3
		2. Orta	42	52,46			95,0	,002	2-3
		3. Yüksek	11	80,41			235,0	,007	2-4
		4. Geliri Yok	19	32,58			10,5	,000	3-4
	Çay ocağı	1. Düşük	28	47,96	20,287	,000	194,5	,000	2-4
		2. Orta	42	55,70			13,0	,000	3-4
		3. Yüksek	11	71,73					
		4. Geliri Yok	19	30,45					
Sosyalleşme Mekan Memnuniyeti	Parklar	1. Düşük	28	58,59	10,319	,016	62,5	,003	1-3
		2. Orta	42	52,25			114,0	,007	2-3
		3. Yüksek	11	27,41					
		4. Geliri Yok	19	48,08					

*2024 maaş zamları öncesindeki aralıklar dikkate alınmıştır. (düşük: 3150-11849 TL; orta: 11.850-20549 TL; yüksek: 20550 TL ve üzeri)

4.12. Engel Durumu ile Sosyal Etkileşim Arasındaki İlişkiler

Engel durumu ile sosyal etkileşim faaliyetleri arasında anlamlı ilişki olup olmadığını tespit etmek amacıyla Mann Whitney U testi yapılmıştır. Katılımcıların; sosyalleşme faaliyetleri, sosyalleşme mekanları ve memnuniyet düzeyi, konut mekan niteliği, sosyalleşmeye ilişkin beklenti parametreleri engel durumuna göre anlamlı düzeyde farklılık ($p<0,05$) göstermiştir (Tablo 20).

Tablo 20. Engel durumuna göre sosyalleşme faaliyeti yapma sıklığı, sosyalleşme mekan kullanım sıklığı ve sosyalleşme mekanlarından duyulan memnuniyete ilişkin Mann Whitney U test sonuçları

Sosyalleşme	Alt Kriter	Engel Durumu	N.	Ort.	U	z	P
Faaliyet Yapma Sıklığı	Dikiş, nakış, örgü vb. hobiler	Engeli var	37	42,07	853,50	-2,419	,016
		Engeli yok	63	55,45			
	Arkadaş/ komşu sohbeti	Engeli var	37	43,86	920,0	-2,012	,044
		Engeli yok	63	54,40			
	Misafir ağırlamak	Engeli var	37	40,36	790,5	-2,897	,004
		Engeli yok	63	56,45			
	Gezinti amaçlı yürüyüş yapmak	Engeli var	37	40,91	810,5	-2,673	,008
		Engeli yok	63	56,13			
	Hobi kurslarına katılmak	Engeli var	37	42,04	852,5	-3,203	,001
		Engeli yok	63	55,47			
Kullanılan Sosyalleşme Mekanları	Kafe/ restoran	Engeli var	37	40,62	800,0	-2,703	,007
		Engeli yok	63	56,30			
	Evin salonu	Engeli var	37	44,32	937,0	-2,892	,004
		Engeli yok	63	54,13			
Sosyalleşme Mekan Memnuniyeti	Açık yeşil alanlar	Engeli var	37	41,62	837,0	-2,478	,013
		Engeli yok	63	55,71			
	Eğitsel/ kültürel kurslar	Engeli var	37	40,35	790,0	-2,953	,003
		Engeli yok	63	56,46			
	Hobi kurslar	Engeli var	37	40,42	792,0	-2,920	,003
		Engeli yok	63	56,42			
	Oturma/ toplanma alanları	Engeli var	37	43,00	888,0	-2,086	,037
		Engeli yok	63	54,90			
	Dinlenme alanları	Engeli var	37	43,24	897,0	-2,007	,045
		Engeli yok	63	54,76			
	Yeme-içme alanları	Engeli var	37	37,46	683,0	-3,812	,000
		Engeli yok	63	58,16			

Engel durumu ile sosyal etkileşim faaliyet sıklığı arasındaki anlamlı ilişki irdelendiğinde; dikiş, örgü vb. etkinlikleri yapma ve bu faaliyetlere ilişkin hobi kurslarını tercih etme, arkadaş/komşu sohbeti, misafir ağırlama, gezinti amaçlı yürüyüş yapma sıklığının engeli olmayan yaşlılarda daha yüksek olduğu görülmektedir. Engeli olan yaşlıların sosyal etkileşim faaliyetlerinde engellerle karşılaşması ve çekimser durması bu

sonuca neden olmaktadır. Bu durum, sosyalleşme mekanlarından kafe/restoran ve ev salonunun engeli olmayan katılımcılar lehine kullanım sıklığının yüksek olmasıyla desteklenmektedir (Tablo 20).

Sosyalleşme amacıyla kullanılan; açık yeşil alanlar, eğitsel/kültürel kurslar, hobi kursları, oturma/toplanma, dinlenme ve yeme-içme alanları açısından engeli olmayan katılımcıların memnuniyet düzeyinin yüksek olması, yakın çevrenin herhangi bir engele sahip olan yaşlılar için özgür hareket alanı sunmaması ile açıklanabilir (Tablo 20).

Sosyalleşme amacıyla kullanılan mekan beklentisi ve özelliklerine, sosyalleşme hizmetlerine ilişkin beklentilerin engeli olmayan yaşlılar lehine önemli düzeyde farklılık görülmektedir. Engeli olmayan yaşlının sosyal faaliyetlere vasıta kullanmadan erişebilmesi, farklı kullanıma imkan tanıyan nitelikte ve esneklikte olmasına yönelik beklentisi, sosyal yaşamda aktif olmasının etkisiyle fiziksel, görsel ve işitsel ihtiyaçlara yönelik farkındalık düzeyinin yüksek olduğunu göstermektedir (Tablo 21).

Tablo 21. Engel durumuna göre sosyalleşme beklentisi Mann Whitney U test sonuçları

Sosyalleşme	Alt Kriter	Engel Durumu	N.	Ort.	U	z	P
Sosyalleşme Mekan Beklentisi	Yürüme mesafesinde park alanları olması	Engeli var	37	41,50	832,5	-2,876	,004
		Engeli yok	63	55,79			
	Yürüme mesafesinde sosyal mekan olması	Engeli var	37	43,01	888,5	-2,237	,025
		Engeli yok	63	54,90			
	Yürüme mesafesinde oturma alanları	Engeli var	37	44,30	936,0	-2,312	,021
		Engeli yok	63	54,14			
Mekânsal Özellik Beklentisi	Çevrede çocuk parkı olması	Engeli var	37	40,66	801,5	-3,139	,002
		Engeli yok	63	56,28			
	Çevrede yürüyüş alanları olması	Engeli var	37	45,01	962,5	-2,015	,044
		Engeli yok	63	53,72			
	Erişilebilir mesafede olması	Engeli var	37	47,58	1057,5	-2,042	,041
		Engeli yok	63	52,21			
	Yeterli donatı olması	Engeli var	37	46,16	1005,0	-1,964	,050
		Engeli yok	63	53,05			
Hizmet Beklentisi	Konut iç mekanların esnek kullanıma uygun olması	Engeli var	37	40,15	782,5	-2,902	,004
		Engeli yok	63	56,58			
Hizmet Beklentisi	Konut balkonlarının işlevsel olması	Engeli var	37	42,55	871,5	-3,017	,003
		Engeli yok	63	55,17			
Hizmet Beklentisi	Hobi kurslarının olması	Engeli var	37	42,76	879,0	-2,313	,021
		Engeli yok	63	55,05			

4.13. Konut Tipi ile Sosyal Etkileşim Arasındaki İlişkiler

Konut tipi ile sosyal etkileşim ölçekleri arasındaki anlamlı ilişkiyi belirleyebilmek amacıyla yapılan testler sonucunda, anlamsal farkın kaynağını yorumlamak amacıyla eşleşen 6 grup sayısı (1-2, 1-3, 1-4, 2-3, 2-4, 3-4) için Bonferroni düzeltmesi ($,05/6$) $\alpha/6$ $p<,008$ olarak hesaplanmıştır (Tablo 22).

Tablo 22. Konut tipi ile sosyal etkileşim faaliyetleri ve sosyal etkileşim mekanlarına ilişkin Kruskal Wallis test sonuçları

Sosyalleşme	Alt Kriter	Konut Tipi	N.	Ort.	X ²	p	Mann Whitney U		
Faaliyet Yapma Sıklığı	Dışarıyı izlemek	1. Tek Apartman	37	54,41	11,9	,008	12,0	,002	3-4
		2. Sitede Apartman	18	48,95					
		3. Güvenlikli Site	19	37,32					
		4. Müstakil Konut	6	78,00					
Kullanılan Sosyalleşme Mekanları	Sosyal Tesisler	1. Tek Apartman	37	48,57	8,656	,034	43,5	,007	1-4
		2. Sitede Apartman	18	47,28			43,0	,005	2-4
		3. Güvenlikli Site	19	51,92					
		4. Müstakil Konut	6	78,33					
	Site Lokali	1. Tek Apartman	37	47,76	17,562	<,001	47,0	,002	1-3
		2. Sitede Apartman	18	47,91			259,5	,003	2-3
		3. Güvenlikli Site	19	62,29					
		4. Müstakil Konut	6	46,50					
	Yakın Çevredeki Kamelya	1. Tek Apartman	37	39,47	25,884	<,001	111,0	<,001	1-3
		2. Sitede Apartman	18	49,41			179,5	<,001	2-3
		3. Güvenlikli Site	19	74,13					
		4. Müstakil Konut	6	50,58					
	Konut/ Apartman Önü	1. Tek Apartman	37	39,11	29,651	<,001	182,0	<,001	1-3
		2. Sitede Apartman	18	49,03			2,5	<,001	1-4
		3. Güvenlikli Site	19	62,24			15,5	<,001	2-4
		4. Müstakil Konut	6	92,92			9,5	,002	3-4
	Konut/ Apartman Bahçesi	1. Tek Apartman	37	40,43	33,272	<,001	177,5	<,001	1-3
		2. Sitede Apartman	18	64,76			2,5	<,001	1-4
		3. Güvenlikli Site	19	64,11			14,5	<,001	2-4
		4. Müstakil Konut	6	93,17			9,0	,002	3-4
Sosyalleşme Mekan Memnuniyeti	Oturma/ toplanma alanları	1. Tek Apartman	37	40,74	12,105	,007	180,5	,002	1-3
		2. Site Apartmanı	18	50,12					
		3. Güvenlikli Site	19	56,00					
		4. Müstakil Konut	6	64,00					
	Dinlenme alanları	1. Tek Apartman	37	40,19	19,29	<,001	37,0	,006	1-4
		2. Site Apartmanı	18	47,12			149,0	<,001	1-3
		3. Güvenlikli Site	19	70,24			190,5	,002	2-3
		4. Müstakil Konut	6	73,00					
Sosyalleşme Mekan Nitelikleri	Erişilebilirlik	1. Tek Apartman	37	40,61	13,111	,004	164,0	<,001	1-3
		2. Site Apartmanı	18	51,28					
		3. Güvenlikli Site	19	67,28					
		4. Müstakil Konut	6	53,50					
	Kullanıcı çeşitliği olması	1. Tek Apartman	37	60,68	9,735	,021	19,5	,005	3-4
		2. Site Apartmanı	18	48,74					
		3. Güvenlikli Site	19	61,87					
		4. Müstakil Konut	6	24,58					

Konut tipi ile sosyalleşme faaliyetlerden dışarıyı izleme alt kategorisi arasında tespit edilen anlamlı farklılık müstakil konutta yaşayanların güvenli siteye yaşayanlara oranla bu faaliyeti daha sık yapmasından kaynaklanmaktadır. Bu durum müstakil konutun çevreyle insan ölçeğinde kurduğu ilişkinin görsel olarak da devam ettiğini göstermektedir (Tablo 22).

Konut tipi ile sosyalleşme mekanlarının kullanımı arasında tespit edilen anlamlı ilişkiye göre sosyal tesisleri müstakil konutta yaşayan katılımcıların, tek apartmanda ve siteye yaşayan katılımcılara oranla tercih etme sıklığı yüksektir. Güvenlikli siteye yaşayanların ise sitenin sunduğu özel toplanma mekanları olması nedeniyle site lokalini ve çevredeki kamelyaları kullanma düzeyleri tek ve site içi apartmanda yaşayanlara göre yüksek çıkmıştır. Bu durum güvenli sitelerin kendi sınırları içinde çevrilmiş alanlar olması ve oturma/dinlenme mekanlarının da bu alan içine entegre edilmesinin kullanımı artırmasıyla ilişkilidir (Tablo 22).

Konut/apartman önü ve bahçesi kullanımı ile konut tipi arasındaki anlamlı ilişki güvenli site ve özellikle müstakil konutta yaşayan katılımcıların bu mekanları tercih etmesindeki önceliği göstermektedir. Bu durum güvenli site içinde sunulan sosyalleşme mekanlarının varlığı; güvenli site ve müstakil konutların çevrelerinin sınırlandırılması sayesinde katılımcılara sunduğu açık alanların yaşlı katılımcılar açısından önemini ortaya koymaktadır (Tablo 22).

Konut tipi ile sosyalleşme amacıyla kullanılan mekanlardan duyulan memnuniyet arasındaki ilişki oturma/toplanma alanı özelinde güvenli siteye yaşayanların tek apartmanda ikamet edenlere göre daha yüksek olmasından kaynaklanmaktadır. Dinlenme alanlarındaki memnuniyetin ise güvenli siteye yaşayanların tek ve site içinde apartmanda yaşayanlara göre daha yüksek, yine müstakil konutta ikamet edenlerin de tek apartmanda yaşayanlara göre daha yüksek memnuniyete sahip olmasıyla açıklanmaktadır. Bu durum yaşam alanı içinde sosyalleşme ihtiyacını gideren uygun mekanların memnuniyet üzerinde önemli etkisinin olduğunu göstermektedir (Tablo 22).

Konut tipi ile sosyalleşme mekan niteliklerinden erişilebilirlik ve kullanıcı çeşitliği olmasından duyulan memnuniyet arasındaki anlamlı ilişki ($p<,008$) irdelendiğinde; sırasıyla tek apartman ve müstakil konuta göre güvenli siteye yaşayanlarda memnuniyetin daha yüksek olduğu görülmektedir. Bu durum, güvenli sitelerde site açık alanlarının daha özel olarak tasarlanmış olmasının ve site sakinlerinin çocuk, genç, evli vb.

pek çok farklı gruplardan oluşması yaşlı kullanıcıların memnuniyet seviyelerine yansıtıldığını göstermektedir (Tablo 22).

4.14. İkamet Süresi ile Sosyal Etkileşim Arasındaki İlişkiler

İkamet süresi ile sosyal etkileşim ölçekleri arasındaki anlamlı ilişkiyi belirleyebilmek amacıyla yapılan testler sonucunda, anlamsal farkın kaynağını yorumlamak amacıyla eşleşen 3 grup sayısı (1-2, 1-3, 2-3) için yapılan Bonferroni düzeltmesinde $(,05/3) \alpha$ $(,05/3) \alpha/3$ $p<,017$ olarak hesaplanmıştır (Tablo 23).

Tablo 23. İkamet süresi ile sosyal etkileşim faaliyet ve mekanlarına ilişkin Kruskal Wallis test sonuçları

Sosyalleşme	Alt Kriter	İkamet Süresi (Yıl)	N.	Ort.	X ²	p	Mann Whitney U		
Faaliyet Yapma Sıklığı	Dışarıyı izlemek	1. 1-9	44	57,95	10,840	,004	510,5	,002	1-2
		2. 10-19	37	39,08					
		3. 20+	19	55,47					
	Misafir ağırlamak	1. 1-9	44	57,08	8,764	,013	232,5	,003	1-3
		2. 10-19	37	50,49					
		3. 20+	19	35,29					
Kullanılan Sosyalleşme Mekanları	Ev/apartman bahçesi	1. 1-9	44	49,08	7,725	,021	225,0	,008	2-3
		2. 10-19	37	45,42					
		3. 20+	19	63,68					
	Evin balkonu	1. 1-9	44	57,49	6,069	,048	565,0	,011	1-2
		2. 10-19	37	42,78					
		3. 20+	19	49,34					

Sosyalleşme faaliyeti ile ikamet süresi arasındaki anlamlı ilişki misafir ağırlamayı konutta 1-9 yıl arasında ikamet süren katılımcıların daha sık gerçekleştirdiği görülmektedir. Bu durum yaşlı bireylerin yakınlarına, arkadaşlarına yakın mesafede olmayı tercih etmelerinin ışığında taşınma olayını gerçekleştirmesi ve bu nedenle misafir ağırlamanın etkinliğinin yüksek olmasından kaynaklanmaktadır (Tablo 23).

Faaliyet yapma sıklığı ile ikamet süresi arasındaki anlamlı ilişki dışarıyı izlemek konusunda 1-9 ile 20 yıl ve üzeri süredir ikamet edenlerde sık gerçekleştirilmesinden kaynaklanmaktadır. Bu durum yeni ikamet edenlerde çevreyle kurulmak istenen görsel ilişkinin önemli olduğunu; 20 yıl ve üzerinde ikamet edenlerin ise yaşlarıyla ilişkili olarak sosyal etkileşimde görsel temasa daha fazla önem vermeleriyle açıklanabilmektedir. (Tablo 23).

Sosyalleşme mekanlarının kullanım sıklığı ile ikamet süresi arasındaki anlamlı ilişkinin konut mekanlarında anlamlı farklılık oluşturduğu görülmektedir. Mekanlara ilişkin ev/apartman bahçesinde geçirilen zamanın sıklığı konusunda 20 yıl ve üzerinde yaşam sürenlerde yüksek seviyede tercih edilmesinden kaynaklanmaktadır. Bu durum ikamet süresinin uzamasının konum olarak en yakın çevreyle kurulan etkileşim seviyesini ve arkadaşlığı artırması sayesinde konut/apartman bahçelerini toplanma ve iletişim alanı olarak kullanmalarına bağlanabilir. İkamet süresi ile evin balkonunun kullanım sıklığı arasında görülen anlamlı farklılık ise 1-9 yıl arasında yaşam sürenlerde yüksek görülmektedir. Bu durum yaşam süresi az olan katılımcıların çevreye olan aşinalığını düşük olmasından dolayı görsel ve işitsel etkileşimlerini balkon mekanlarıyla giderdiğini göstermektedir (Tablo 23).

4.15. İkamet Edilen Kat ile Sosyal Etkileşim Arasındaki İlişkiler

Kruskal Wallis testi sonucunda ikamet edilen kat ile sosyal etkileşim faaliyetleri, sosyalleşme amaçlı kullanılan mekanlar ve bu mekanlardan duyulan memnuniyet arasında saptanan anlamlı farklılığın ($p<,05$) kaynağına yönelik ikili karşılaştırmalar Mann Whitney U testi ile yapılmış; yapılan Bonferroni düzenlemesinde eşleşen 3 grup için anlamlılık düzeyi $p<,017$ olarak belirlenmiştir (Tablo 24).

İkamet edilen kat ile sosyalleşme faaliyetleri arasındaki anlamlı ilişki gezinti amaçlı yürüyüş yapmayı ve parkta/bahçede/sahilde oturmaya 8 ve daha üstü katlarda yaşam süren katılımcıların daha sık gerçekleştirmesinden kaynaklanmaktadır. Bu durum, üst katlarda yaşamının çevreyle kurulan iletişim ve etkileşimi fiziksel olarak koparması nedeniyle söz konusu faaliyetleri yaparak kopan ilişkinin yeniden sağlanmak istenmesiyle açıklanabilir (Tablo 24).

İkamet edilen kat ile sosyalleşme amacıyla kullanılan mekanlar arasındaki anlamlı ilişki park/sahil alanları, site lokali ve yakın çevredeki kamelyaları kullanım konusunda 8 ve üstü katlarda yaşam süren katılımcıların bu mekanları kullanım sıklığının fazla olmasından kaynaklanmaktadır. Bu durum yine üst katta yaşam süren katılımcıların sosyalleşme amacıyla konut yakın çevresini daha sık kullanmasıyla ilişkilidir (Tablo 24).

İkamet edilen kat ile sosyalleşme amacıyla kullanılan mekanlardan konut/apartman önü ve bahçesini kullanım konusunda görülen anlamlı farklılık 4-7 kat aralığında yaşam süren katılımcıların bu mekanları tercih etmesindeki seyreklikten kaynaklanmaktadır. Bu

doğrultuda konut/apartman önü ve bahçesine yakın yaşam sürenlerin (0-3 kat) bu mekanlarla kurdukları görsel, işitsel ve fiziksel iletişimin güçlü olması ve bu durumun sürdürülmek istenmesiyle açıklanabilir. Ayrıca üst katlarda yaşam süren katılımcıların da söz konusu mekanları kullanmadaki sıklığı, bulundukları kat nedeniyle çevreleriyle kopan iletişimin seviyesini artırmaya yönelik olduğu görülmektedir (Tablo 24)

4.16. Bölüm Sonucu

Alan çalışması sonucunda görüşmelerden elde edilen tüm veriler bir araya getirilmiş, frekans dağılımları belirlenmiş ve değişkenlerin birbirleri arasındaki ilişkiler uygun tekniklerle sorgulanmıştır. Analizler sonrasında elde edilen bilgiler bir arada değerlendirilmiş, yorumlanarak aşağıdaki şeklide özetlenmiştir:

- Cinsiyet sosyalleşme faaliyetlerinin seçiminde önemli bir kriterdir. Toplumsal olarak kalıplaşmış olan kadın işi-erkek işi algısının yaşlılık döneminde devam etmesiyle iğne, iplik vb. materyallerle yapılan hobiler ve bağlantılı olan kurslara yönelim yaşlı kadınlarda yaygın görülmektedir. Ayrıca bitki, çiçek, bahçe vb. bakımları yapmak iki cinsiyette önemli olsa da yaşlı kadınların tercih sırasında daha önceliklidir.
- Hobi kurslarına katılım sağlamak ve bahçe, bitki vb. bakımı yapmak kadın yaşlılar arasında daha yaygındır. Bu durum önceki yaşlarında çalışma hayatında istediği olanağı bulamayan kadınların boş zamanlarını değerlendirebilmek ve ekonomik destek sağlamak amacıyla bu alanlarda aktif olmalarından kaynaklanmaktadır. Ayrıca bu faaliyetlerin yaşlı kadınların genç/ orta yaş dönemlerinden itibaren kazandığı becerileri devam ettirerek el, beyin ve göz koordinasyonunu geliştirmesi açısından da önemli faydaları bulunmaktadır.
- Sosyal faaliyetler açısından yaşlı kadınların aktif/hareketli (hobi kurslarına katılım, bitki, çiçek vb. bakımını) faaliyetlere yöneldiği görülmektedir. Bu yönelim yaşlı kadınlar açısından bedensel, zihinsel, görsel açıdan yaşlanma sürecinin aktif gerçekleşmesini sağlamaktır.
- Yaşlı kadınların sosyalleştikleri mekan niteliklerine yönelik olarak dikkat ettiği en önemli kriterler; günün her saatinde güvenli ortamlar sağlanması açısından aydınlık düzeyi, yaşam alanlarındaki sessiz ve sakin ortama ihtiyaç duyulması nedeniyle gürültü düzeyi ön plana çıkmaktadır.
- Yaşlılığın getirdiği fiziksel ve zihinsel gerilemeler nedeniyle konut ve yakın çevresinde geçirilen zaman artmaktadır. Bu doğrultuda yaşlılık sürecinde misafir ağırlama etkinliğinin sürdürüldüğü görülmektedir. Ayrıca yakın çevreyi kullanım süresinin fazla olması yaşlıların alana hakimiyetini ve aidiyetini artırmaktadır. Uzun yıllar aynı alanda yaşayan yaşlıların zaman içinde çevrenin ve sosyal etkileşim amacıyla kullandığı mekanların geçirdiği değişim/dönüşümlere şahit

olmaktadır. Yaşlıların yakın çevredeki mekanlara karşı sahip oldukları farkındalıkları sayesinde bu mekanlara ilişkin memnuniyet ve beklentilerini ifade etme düzeyleri yüksek görülmektedir.

- Yaşlılar mevcut yaşamdaki pandemi, hastalık vb. sağlık sorunlarından kaçınmak için konut dışında kullanabilecekleri yeni mekan arayışına girmiştir. Bu doğrultuda açık/yarı açık mekan ihtiyacının karşılandığı sosyal tesis kullanımı yaygınlaşmıştır. Sosyal tesis alanlarının sahip olduğu açık yeşil alanlar, kafe/restoran birimleri, park alanları vb. toplanma/dinlenme mekanları birden çok ihtiyacı karşılama aşamasında kullanıcılara kolaylık sağlamaktadır. Yaşlı kadınlar açısından da konut ortamının sağladığı oturma/toplanma/dinlenme olanaklarının izdüşümü olan bu tesislerin kullanımı önemli düzeydedir. Ayrıca sosyal tesisler sayesinde yaşlı kadınların hareket alanı konut ortamıyla sınırlı kalmamaktadır. Böylece yaşlı kadınların sosyalleşme amacıyla konut dışında da fiziksel varlığının sürdürülebilir olması sağlanmaktadır.
- Yaşlı kadınların çalışmayan ve ev hanımı rolleri, konutların salon ve mutfakını sosyalleşmek amacıyla erkeklere göre daha aktif kullanmalarını beraberinde getirmektedir. Ayrıca çalışma yaşamından çekilen yaşlıların artan boş zaman değerlendirmelerinin yaşam alanları etrafında başlamasına bağlı olarak emeklilerin konuttaki salon mahallini kullanmaları ön plana çıkmaktadır.
- Erkekler açısından sosyalleşme faaliyet tercihleri irdelendiğinde taş, kağıt vb. ile oynanan oyunlar, yaşadıkları toplumun futbola olan yatkınlığının etkisiyle maç izleme ön plandadır. Ayrıca arkadaş etkileşiminin devamlılığını sağlayan çay ocağı/kıraathane mekanlarının kullanımı; dini gereklilikleri tercihen ön plana alanların cami ve çevresinde vakit geçirmeleri; çalışma yaşamına devam edenlerin ise eğitsel kurslara ve tiyatro/sinema/gösterilere katılımları önemli düzeylerde. Bu nedenle yaşlı erkeklerin toplulukla yapılan faaliyetlere ve pasif/rahatlatıcı faaliyetlere yönelimi göze çarpmaktadır. Bu durum yaşlı erkeklerin çalışma hayatının getirdiği yakın çevreyle kurulan fiziksel temas düzeyinin ve konut dışında zaman geçirmeyle kurdukları ilişkinin üst düzeyde olmasıyla bağlantılıdır.
- Yaşlı erkeklerin kafe/restoran/çay ocağı/kıraathane mekanlarını tercih düzeylerinin yüksek olması ve hem ibadet hem de sosyal etkileşimin devamlılığını sağlamak amacıyla cami mekanlarını kullanmaları yakın çevrenin önemini göstermektedir. Bu mekanlarda farklı demografik özelliklere sahip bireylerle yapılan sohbetler ve

çevredeki hareketliliği izleyerek kurulan görsel ilişki yaşlı erkeklerin sosyalleşme düzeylerini birçok boyutuyla ortaya koymaktadır.

- Açık yeşil alanlarda yer alan açık/kapalı spor olanakları ve oturma/dinlenme alanları yaşlı bireylerin sosyalleşmesini bedensel, görsel, ruhsal ve işitsel olarak beslemektedir. Bu besleme durumu yaşlıların gelecek beklentisine ilişkin yürüyüş, oturma/ toplanma/dinlenme alanlarının artmasını istemeleriyle de örtüşmektedir.
- Yaşlı bireyler, tiyatro/gösteri vb. sosyal faaliyetlere ve hobi kurslarına katılım konusunda çekimserdir. Ancak genç yaşlı olarak değerlendirilebilen 60-69 yaş aralığındaki yaşlıların hobi kurslarını, dini mekanları ve yürüyüş alanlarını kullanma tercihleri yüksek olmaktadır. Bu durum genç yaşlıların, yaşlılık sorunlarıyla karşılaşma düzeyinin düşüklüğü, zinde ve aktif olmalarıyla açıklanabilir. Ayrıca ileri yaştaki yaşlıların, “Sürekli dışarda zaman geçirmek için yaşıyoruz” düşüncesi bu olguyu desteklemektedir.
- Özellikle mekânsal özellik beklentisi konusunda genç yaşlılar konutların iç mekanlarının esnek kullanıma uygun olmasına yönelik yüksek beklenti içindedir. Yaşlılıkla beraber konut içi toplanmaların yaygınlaşması, yakın akraba ve arkadaşların ziyaretlerinin sıklığının artması konut mekan özelliklerinin önemini arttırmaktadır.
- Konser/dinleti gibi işitsel etkileşimin devamlılığını sağlayan hizmet beklentisinin genç yaşlılar arasında tercih edilmesi genç yaşlıların fiziksel sağlığın yerinde olmasına ve ruhsal zindelik düzeylerine bağlıdır.
- Medeni durum özelinde bekar yaşlıların yürüyüş vb. tek başına gerçekleştirilen faaliyetlere yönelmesi yalnız yaşam sürmeleriyle ilişkilidir. Aynı şekilde evli yaşlıların toplulukla yapılan faaliyetlere yönelimleri ile konutunu paylaşan yaşlıların sosyal faaliyetlerini bu düzende ilerlettiği görülmektedir.
- Yaşlılık döneminde yaşlılar hareket, konuşma, kronik hastalık, görme, ruhsal ve işitsel açıdan birçok sağlık sorunlarıyla karşılaşmaktadır. Bu sorunlar sosyal etkileşim faaliyetlerini gerçekleştirme ve mekanları kullanım açısından farklı parametreleri etkilemektedir. Herhangi bir engeli olmayan yaşlıların karşılaşacakları erişim engellerinin ve toplumsal önyargıların engeli olan bireylere oranla seyrek olması sosyal yaşama aktif katılımlarını olumlu açıdan yönlendirmektedir. Bu doğrultuda engeli olmayan yaşlıların sosyal faaliyet ile ilişkili mekanları kullanım düzeyi yüksek görülmektedir. Kullanım faaliyetinin sık

olması, engeli olmayan yaşlının hobi kursları, açık yeşil alanlar, oturma/toplanma/dinlenme alanları vb. mekanların niteliklerine ve gelecek beklentilerine yönelik yaklaşım konularında belirleyici olduğu söylenebilir.

- Konut tipinin birçok kriteri etkilemesi, bulunduğu alandaki açık ve kapalı mekanlarla kurduğu ilişki ile bağlantılıdır. Güvenlikli sitelerin yaşlılara sunduğu park/bahçe/sahil/açık alanların, oturma/toplanma ve dinlenmeye imkan tanıyan kamelya vb. donatıların site sınırları içerisinde bulunması yaşlıların kullanımını yaygınlaştırmaktadır. Bu sayede yaşam alanlarının engellerden arındırılmış olması yaşlıların sosyal etkileşim amacıyla mekan kullanım düzeyini olumlu yönde etkilemektedir.
- Güvenlikli sitelerin sağladığı en faydalı niteliklerden biri olan kullanıcı çeşitliliği yaşlıların farklı demografik özelliklere sahip bireylerle etkileşim düzeyini artırmaktadır. Bu sayede farklı demografik özelliklerdeki bireylerin etkileşim içinde olması kazan-kazan yaklaşımını meydana getirmektedir. Böylece her iki tarafın da çıkarları gözetilerek kurulan iletişim sayesinde yaşlı ve karşısındaki birey uzun vadeli ilişkiler kurabilmektedir. Bu durum tarafların birbirleriyle ilişkisini geliştirerek sosyal yaşamda güveni ve sadakati artırmaktadır.
- Çalışma kapsamında yaşlı katılımcıların sosyal etkileşim amacıyla konser/dinleti vb. faaliyetlerin yaygınlaşmasına yönelik beklenti ortalamasının yüksek olması bu hizmetin sosyal etkileşimin farklı boyutlarını etkilemesi ile ilişkilendirilir. Farklı demografik özelliklere sahip bireyleri bir araya toplayan bu etkinliğe yönelim yaşlıların çekirdek yaşamdan geniş alana yayılma ihtiyacını göstermektedir. Toplulukla kurulan fiziksel etkileşimin yanında etkinlik ve insanlar ile kurulan görsel ve işitsel iletişimi de doyurarak sosyal etkileşimini birçok boyutuyla tamamlamaktadır.
- İkamet süresi; yaşlıların sosyal etkileşim yönelimi, çevreye yaklaşımı ve beklentisine ilişkin önemli bir değişkendir. İkamet süresi az olan katılımcılar genel olarak yakınlarına yakın olma isteğiyle yeni taşınanlardır. Bu yakınlığa duyulan ihtiyaç iletişimin sosyo-psikolojik sağlık üzerindeki olumlu etkisiyle bağlantılıdır. Bu doğrultuda yakını/ailesine yakın olan yaşlının misafir ağırlama gibi topluluk etkinlik faaliyetlerine yönelim ile ikamet süresi arasındaki ilişki anlaşılmaktadır.
- Anıların yoğunluğu nedeniyle yere olan bağlılığın, aitlik duygusunun, çevrede tanınırlığın yüksek olması vb. sosyo-psikolojik durumlar yaşlı bireyin bulunduğu

Çevreden uzağa gitmek istememesine neden olmaktadır. Ayrıca sosyal faaliyetlerdeki azalmalara neden olan fiziksel yetersizlikler yaşlıların kuracağı sosyal etkileşimlerin yakın çevreyle sınırlandırılmasını gerektirmektedir. Bu durum yaşlıların açık yeşil alan, park, konut ve yakın çevresindeki donatıları kullanım sıklığının yüksek olmasıyla desteklenmektedir.

- Konut/apartman bahçesi gibi yakın  evre mekanlarının kullanım sıklığı ikamet süresi uzun olan yaşlının çevreye hakimiyet ve aidiyet duygusunun fazla olmasıyla bağlantılıdır. Ayrıca ikamet süresinin fazla olması yaşlı bireylerin yerleşim yerlerinde zamanla oluşan değişimlere birebir şahit olmasını sağlamaktadır. Bu doğrultuda mekânsal özelliklere yönelik farkındalıkları yüksek olan yaşlılar fikirlerini özgürce ifade etmekte zorlanmamaktadır.
- Yaşanılan kat yüksekliği yaşlı bireylerin sosyal etkileşim amacıyla kullandıkları mekanları doğrudan etkilemektedir. Yüksek katlar yaşlıların balkon/pencere/kapı  n  sohbetlerini ve seyir açısını kesintiye uğratmaktadır. Bu doğrultuda sosyal yaşamları kesintiye uğrayan üst katta yaşam süren yaşlılar konut/apartman  n  ve park/bahçe/sahil gibi yakın  evre mekanlarının kullanımını artırmaktadır.

5. SONUÇLAR VE ÖNERİLER

Nitelikli/engellerden arınmış bir sosyal çevrede yaşlanma, yaşlıların aktif ve pasif düzeyde yakın çevreyle etkileşimde kalmasına imkan sunarak dışlanma, izole olma, ötekileştirilme gibi olumsuz durumların önüne geçmektedir. Bu sayede hem kendisine hem de topluma faydası olduğu düşüncesiyle özgüveni yükselen yaşlının yaşam kalitesi yükselerek sosyal yaşama aktif katılım sağlamaktadır. Sosyal yaşamda var olmak ise çevreyle kurulan/kurulacak olan fiziksel etkileşimin görsel ve işitsel etkileşimlerle desteklenmesiyle mümkün olmaktadır. Bu doğrultuda sosyal varlık olan yaşlının sosyal yaşamı; arkadaş, komşu, akraba, aile ile kurulan etkileşimle başlamaktadır. Kurulan bu iletişim yaşlılıkta ortaya çıkan sorunları azaltarak yaşlının konut ve yakın çevresiyle olan etkileşim düzeyini artırmaktadır. Etkileşim düzeyi artan yaşlının, yaşlılık döneminde aktif bir sosyal yaşam geçirmesi ile sahip olduğu sosyal rollerinin devamlılığı ve yeni roller geliştirmesinin önü açılmaktadır.

Yaşlının yaşam alanlarının, yalnız ergonomik kullanıma uygun olmasıyla değil sosyal etkileşimin/katılımın devam ettiği ortamlarla desteklenmesi taşınma zorunluluğunu ortadan kaldırarak yaşam çevresinin sürekliliğini artırmaktadır. Bu yönüyle çalışma yerinde ve aktif yaşlanmanın sosyalleşme temelinde incelenmesi yönünden farklı bir bakış sunmaktadır. Bu doğrultuda; sosyalleşme türleri, sosyalleşme mekanları ve beklentileri temelindeki araştırma sorularına cevap aranırken belirlenen parametreler ile yaşlıların demografik durumları ve konutlarına ilişkin özellikler arasında anlamsal bir ilişki bulunup bulunmadığına odaklanılmaktadır. Yapılan incelemelerde sosyal etkileşimin yaşlılık döneminin sağlıklı, huzurlu geçmesi için önemli bir kriter olduğu görülmektedir. Bu durum yaşlıların; hobi/egitsel/kültürel kurslara katılarak etkinlik gerçekleştirme, misafir ağırlama, maç izleme gibi toplulukla yapılan faaliyetlere katılma; dini tesis, çay ocağı, açık spor/egzersiz alanları, kafe/restoran, konut/apartman bahçesi gibi insan hareketliliğinin fazla olduğu mekanları tercih etme sıklıklarının yüksek olması ile desteklenmektedir. Ayrıca yaşlıların yakın çevredeki yürüyüş alanı, açık yeşil alanlar gibi mekanlara ilişkin farkındalık ve beklenti düzeylerinin yüksek olması da yaşlılık döneminde aktif yaşamın başarılı yaşlanma için önemini göstermektedir.

Çalışma kapsamında sosyalleşme temelinde sorgulanan değişkenler sosyolojik, mimari, sağlık vb. birçok parametreyi bünyesinde barındırmaktadır. Anket çalışmasından

elde edilen verilerde bazı demografik ve konut özelliklerinin öne çıktığı görülmektedir. Demografik özelliklerden cinsiyet, yaş, meslek, çalışma durumu ve engel durumunun sosyalleşme faaliyetleri ve mekan seçimini etkilediği görülmektedir. Demografik özellikler birbirinden ayrı ele alınsa da birbiriyle yakın ilişki içindedir. Bu doğrultuda sosyalleşme faaliyet seçiminde geleneksel olarak yaygınlaşan kadın-erkek işi ayrışması yaşla beraber bireylerin kazandığı bir kimlik olarak ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle ip, iğne, kağıt, makas gibi aletlerle yapılan ve motor becerilerin gelişiminde önemli katkısı olan faaliyetlerin yaşlı kadınlar arasında daha yaygın olduğu görülmektedir. Bu neticede ortaya çıkan mekan gereksinimleri de kurslar, konut mekanları, toplanma alanları olarak şekillenmektedir. Yaşlı erkekler açısından taş, kağıt gibi araçlarla oynanan oyunlar, spor müsabakalarını izleme, arkadaş buluşma noktası olan kahvehane/çay ocağı ve ibadet eylemleri açısından önemi göz önüne alındığında dini tesisleri kullanım tercihi daha yüksek görülmektedir. Bu durum yaşlı erkeklerin konut yakın ve uzak çevresinde daha sık zaman geçirerek, çevreye hakimiyetlerinin artmasına olanak tanımaktadır. Yaşlı erkekler sosyalleşme aktivitelerini daha fazla yakın çevrede gerçekleştirirken, yaşlı kadınlar ise konut/site içinde gereksinimlerini karşılamaktadır. Bu nedenle konut ve yakın çevresi tasarlanırken cinsiyet faktörünün etkileri dikkate alınmalı ve bu alanların beklentilere cevap verecek donatı ve mekanlarla donatılması, hareketli ve çeşitlilik içerecek alanlar olarak ele alınmasını gerekmektedir.

Çalışma durumunun yaşlının sosyalleşme faaliyet ve mekan kullanımlarında belirleyici olan diğer bir faktör olduğu çalışan yaşlının toplulukla ve çevreyle etkileşim düzeyi yüksek olan etkinliklere yönelimlerinin; çalışmayan veya emekli bireylerin konut özelinde gerçekleştirilen faaliyetlerde daha aktif çıkmasıyla açıklanabilir. Çalışan yaşlının bulunduğu mekanlar ve bireylerle devam eden ilişkileri neticesinde aktif bir sosyal yaşam geçirmesinin yanında emekli/çalışmayan yaşlının da hem boş zamanlarını değerlendirmek hem de kişisel rollerine yenilerini ekleyerek aktif olma çabası sosyal faaliyetleri şekillendirmektedir. Bu doğrultuda emekli/çalışmayan yaşlının beceri geliştirici hobiler, bitki/çiçek bakımı, sohbet/toplanma faaliyetlerine yönelimi yakın çevresiyle iletişimi koparmayarak etkileşimli yaşam sürmesi ve kişisel gelişimini sağlaması ile ilişkilidir. Sosyal etkileşim faaliyetleri ve mekanlarının kullanımıyla ilişkili diğer bir değişken olan engel durumunda engeli olmayan yaşlının konut ve yakın çevresini kullanımında etkin olmasıyla meydana gelmektedir. Bu durum engeli olmayan/sağlıklı yaşlının yakın çevredeki sosyal mekanlara ve donatılara erişimde sorun yaşamayarak sosyal çevrede aktif

yaşam sürmesiyle desteklenmektedir. Ancak evrensel ilkeler, uluslararası mevzuatlarda değinilen yerinde ve aktif yaşlanma kriterlerine göre düzenlenen mekanların yaşlının fiziksel, kişisel, ruhsal, sosyal gelişim ve değişimine önemli katkılar sağlamaktadır.

Konut özelinde konut tipi, ikamet süresi ve ikamet edilen kat sosyalleşme mekanlarına ilişkin tercihleri etkilemektedir. Kendi içinde çeşitlilik gösteren konut tipleri, peyzaj düzenlemeleri ve yakın çevresiyle yaşlıların sosyalleşmesinde yönlendirici olmaktadır. Sahip olduğu kişisel bahçe düzenlemesiyle müstakil konutlar ve yaşam alanı kompleksi gibi kullanıcılarının temel ve sosyal ihtiyaçlarını kendi yerleşim sınırları içinde karşılayan siteler; yaşlıların oturma, toplanma, dinlenme, yürüyüş yapma gibi sosyal etkileşim faaliyetlerine ilişkin alanları yakın çevresine entegre etmektedir. Bu doğrultuda ihtiyaç ve beklentilerini karşılayan bir çevrede yaşam sürme yaşlıların yaşam kalitesini de artırmaktadır. Konut yakın çevresinde fiziksel aktiviteyi artıran yürüyüş alanları, peyzaj içinde doğayla bütünleşmeye, toplanma/dinlenme/oturmaya imkan tanıyacak donatı elemanlarının erişilebilir ve ergonomik olması yaşlıların sosyal yaşama katılımını artırarak sosyal ve fiziksel çevre ile kurulan ilişkilerin sağlıklı bir şekilde gerçekleşmesine imkan tanımaktadır. İkamet süresi ise yaşlıların, anılar ve arkadaşlıklar biriktirmesini sağlayarak yere olan bağlılığı artırmasıyla öne çıkmaktadır. Bağlılık; aidiyet duygusunun yükselmesini sağlayarak taşınma/yer değiştirmenin önüne geçmekte ve yaşam alanlarında uzun yıllar ikamet etmeye devam eden yaşlının yerleşmiş sosyal çevresinin oluşmasını sağlayarak etkileşim düzeyini artırmaktadır. Bu durum demografik farklılık gözatılmaksızın her yaşlının sahip olduğu çevreyle/insanlarla olan etkileşim ihtiyacının giderilerek, psikolojik sağlıklarına ve sosyal etkileşim düzeylerine sağladığı olumlu etkilerle açıklanabilir.

Konut birimlerinin nispeten daha üst katlarında yaşam süren yaşlıların, çevre ile olan görsel, işitsel ve fiziksel etkileşimi zemine olan uzaklık nedeniyle zayıflamaktadır. Bu nedenle yakın çevredeki mekanları ve donatıları kullanma düzeyleri daha alt kattakilere oranla artmaktadır. Bu anlamda, yüksek katlarda yaşam süren yaşlıların, konut/apartman önü ve bahçesini, park ve kamelya alanlarını daha sık kullanması yaşam alanı ve komşuluk birimleri ile kurulan ilişkinin sosyal yaşam üzerindeki olumlu etkisini göstermektedir. Ayrıca park vb. peyzaj alanlarının estetik kaygı ve fiziksel gereklilikler göz önüne alınarak tasarlanması ile yaşlıların seyir zevkinin ve görsel iletişim kalitesinin artırılması; ergonomik ve erişilebilir donatılar ile de desteklenmesi fiziksel aktiviteyi tercih edilebilir kılmaktadır.

Yaşlıların sosyal etkileşim faaliyet düzeyini öncelikle ilişki içinde olduğu bireyler belirlemektedir. Bu doğrultuda aile, akraba, komşu, arkadaş iletişimi yüksek olan yaşlının sosyalleşme aşamasında izolasyondan uzak yaşam sürmesi sağlanarak aktif yaşlanma süreci geçirmektedir. Ekonomik koşulları el verdiği ölçüde aile bireylerine (evli/bekar çocuk, torun), akraba ve arkadaşlarına yakın yerlerde yaşam sürme yaşlıların hem yalnızlık duygusunu azaltmakta hem de yaşla beraber gelen psikolojik rahatsızlıkların kolay aşılmasını sağlayarak güven duygusunu artırmaktadır. Bu nedenle yaşlılara yönelik barınma alternatifleri sunulurken belli bir merkezde yer alan, kalabalık ve kurumsal hizmetlerin dışında; mahalle bazında daha küçük m²'li, ekonomik ve her anlamda sürdürülebilir konut stoğuna da yer verilmesi gerekmektedir.

Yaşlılar sosyal faaliyet/aktiviteleri, öncelikle boş zamanlarını değerlendirmek ve yalnızlığı azaltmak amacıyla hobi/kültürel/eğitici kurslara, toplulukla yapılan buluşma veya oyun gibi etkinliklere yönelerek gerçekleştirmektedir. Bu sayede yaşlılar, sosyal yaşamda aktif olma olmakta, psikolojik sağlıkları da koruyarak yaşama sevinci ve yaşam kalitesi yüksek yaşlılık dönemi geçirebilmektedir. Bu doğrultuda yaşlıların sık gerçekleştirdiği el becerisi etkinlikleri, gün, toplantı vb. amaçlı toplanma alanları, görsel etkileşimi sağlayan dinlenme alanları, tiyatro, drama vb. belirlenen faaliyetler ışığında uygun donatı elemanlarını içeren gerekli sosyal mekanlar oluşturulmalıdır.

Yaşlılar emeklilik, fiziksel gerilemeler gibi olumsuz durumların sosyal yaşamlarına getirdiği önyargıların üstesinden konut veya yakın çevresinde gerçekleştirdiği aktivitelerle gelmektedir. Bu doğrultuda yaşlılar; çeşitli hobiler (okuma etkinliği, taş/kağıt oyunları, eliş, müzik aleti çalma veya yapımını vb.), gün/toplantı/misafirlik amacıyla oturma/toplanma gerçekleştirme, gezinti veya sağlık amacıyla yürüyüş yapma gibi aktif veya pasif eylemler gerçekleştirmektedir. Yakın çevrede farklı boyutlarla var olma çabası yaşlının sosyal yaşam sürmeye önem verdiğini göstermektedir. Bu nedenle yaşlı bireylerin; yürüyüş, spor gibi aktif faaliyetlerle fiziksel sağlıklarını geliştirip güçlendirilmesi; konut ortamlarına sıkışmış bir yaşamdan uzaklaşarak doğal ortamla ve insanlarla kurulan etkileşimlerle ruhsal bozulmaların önüne geçilmesi amacıyla açık yeşil alanlar iyileştirme bahçeleri kriterlerinde tasarlanmalıdır. Bu sayede yakın çevredeki yeşil alan ihtiyacı giderilirken her kesime hitap eden etkinliklerle yaşam alanlarının sürekliliği sağlanmalıdır.

Yaşlıların fiziksel aktivite düzeyi minimum olan pasif faaliyetlere yönelimlerinin fazla olması, bedensel gerilemelerden kaynaklı sosyal çevrede var olamasa da etkileşime görsel ve işitsel boyutlarda devam etme gereksinimini göstermektedir. Bu doğrultuda

yaşlıların balkon/kapı önü gibi alanlarda gerçekleştirdiği seyir ile görsel ve işitsel sosyalleşmesi, sözlü iletişimle de desteklenerek sosyal çevredeki mekanlarla ve insanlarla olan etkileşimin sürekliliği sağlanmaktadır. Pasif faaliyetlerin yanında geleceğe yönelik olarak, yürüme mesafesinde sosyal alanların yaygınlaşması, tiyatro, hobi kursları ve drama vb. sosyal faaliyetlerin olmasına yönelik beklenti, yaşlıların aktif faaliyetlere duyulan ihtiyacını göstermektedir. Bu nedenle konut ve yakın çevresinin pasif ve aktif olmak üzere her çeşit faaliyete imkan tanınması yaşlının sosyal çevresini ve faaliyetlerini kendi ihtiyacına göre şekillendirmesini sağlar. Ayrıca sosyal faaliyet, hobi kursları aracılığıyla yeni roller edinmek yaşlının hayat boyu öğrenme serüveninin devamlılığını desteklemektedir.

Trabzon ili genelinde ve çalışma alanında açık yeşil alanların seyrekleşmesi nedeniyle yaşlıların önceliklerinin yeşil alanların yaygınlaşması beklentisini ortaya çıkarmaktadır. Açık yeşil alanların yaşlı bireylere; sakinlik, huzur gibi olumlu duygularla psikolojik zindeliği, özgür hareket alanı sunmasıyla fiziksel gelişimleri desteklemesi açısından önemli katkıları olması yaşlıların sosyalleşme temelinde yakın çevrede doğa/yeşil alanlara önem vermesine neden olmaktadır. Bu nedenle artan konut talebi yalnızca barınma ihtiyacının değil yaşam alanlarının açık alanlarla desteklenmesiyle karşılanmalıdır. Konut ve çevresinin yaşanabilir olması insan sirkülasyonunun ve iletişimin alan içine yayılmasıyla mümkündür.

İleri yaştaki bireyler fiziksel ve ruhsal açıdan zinde olsalar da toplum tarafından oluşturulan önyargıların etkisiyle konut dışı faaliyetlerde geri planda kalmaktadır. Ancak bu çekimserliğin yanında ileri yaştaki bireylerin oturma/ toplanma/ dinlenme alanlarına, pasif ya da aktif sosyalleşme imkanlarına ve çeşitli hizmet alanlarının yaygınlaşmasına yönelik beklenti içinde olması göz ardı edilmemelidir. Bu nedenle bu imkanların ve ortamların sağlanmasına nesiller boyu kullanım, nesillerin bir arada ve birbirinden öğrenerek gelişmesi hedefiyle de önem verilmelidir.

Engellilik, her bireyin yaşam serüveninde geçici veya kalıcı şekilde karşılaşılabileceği bir durumdur. Yaşlı kişiler açısından karşılaşılan/karşılaşılabilecek engellilik süreçleri, özellikle erişilebilirlik ilkesinin uygulandığı alanlarda konforlu şekilde geçebilmektedir. Kronik rahatsızlığı olan yaşlılar açısından sık düzenlenmiş dinlenme birimleri, umumi kullanıma açık hijyenik tuvaletler; görme engeline sahip yaşlılara yönelik yer işaretlemeleri; işitme ve konuşma sorunu yaşayan yaşlıların mekanlarda uygun aralıklarla konumlandırılan mobil işaret dili birimleri; hareket engeli bulunan yaşlının kullandığı

aletler/araçlarla erişiminde uygun düzenlenmiş engelsiz alanlar engelli bireyin de sosyal yaşama dahil olmasına aracılık edecektir.

Gürültü, ses, kalabalık gibi nitelikler yaşlı bireylerin tahammül seviyelerini zorlamasıyla bilinmektedir. Ancak çalışma sonucunda özellikle genç yaşlıların konser/dinleti faaliyetlerinin yaygınlaşmasına yönelik beklentisi, kalabalık ve sesli ortamların yaşlı bireylerin sosyal etkileşimleri üzerinde olumlu etkileri olduğunu göstermektedir. Bu durum, yaşlıların mekanlarda bedensel açıdan aktif olmasa dahi etkinlikle kurmak istediği işitsel ve görsel iletişimin sosyal etkileşiminde önemli faktör olduğunu ortaya koymaktadır. Bu nedenle çocuk oyun alanları, yürüyüş/toplanma ve dinlenme gibi kompleks alanları içinde barındıran ve sosyal tesis olarak adlandırılan açık yeşil alanların yaygınlaşması yaşlıların farklı demografik özellikte bireyler ile etkileşimini de destekleyecek ve artıracaktır.

Sonuç olarak; konut çevresinde sosyal yaşam sürmeyi yaşlılar açısından fiziksel, işitsel ve görsel sosyalleşme olarak üç başlıkta toparlamak mümkündür. Bu durum ışığında fiziksel sosyalleşmeyi; yürüyüş, spor, sohbet, gün gibi farklı amaçlarla toplantılar gerçekleştirilerek bedensel olarak aktif olma; işitsel sosyalleşmeyi, açık ya da kapalı alan donatılarını kullanarak doğayı, çevreyi, eylemleri, insan ve hayvan hareketliliğini dinleme; görsel sosyalleşmeyi ise bedensel ve sözlü olarak etkileşim halinde olmasa da çevreyi, sosyal akışı ve canlı (insan, hayvan) hareketliliklerini takip etme olarak açıklamak mümkündür. Bu durum yaşlıların sağlık durumlarına, anlık tercihlerine göre değişen sosyalleşme düzeyleri olduğunu ve her an etkileşim içinde olmak istediklerini göstermektedir. Bu doğrultuda yaşlılıkta fiziksel sağlık ve sosyal sorunların üstesinden gelme yetisi de aynı derecede öneme sahiptir. Bu durumla başa çıkmak yaşlıyı görsel ve işitsel düzeyde topluma dahil etmekle mümkündür. Yaşlının sosyal etkileşimi, konut mekanlarıyla başlayan yaşamını yakın çevreyle devam ettirmesine bağlıdır. Böylece yaşlı bireyler yürüyüş/spor/hareket gibi aktif faaliyetlerle fiziksel aktivitesini; doğayı ve insanları dinleyerek işitsel sosyalleşmesini; balkon/pencere önü seyirlerle ve sosyal medya aracılığıyla kurulan etkileşimlerle de görsel etkileşimini devam ettirmektedir. Bu durum yaşlıların, konser/dinleti, hayat boyu öğrenme ve hobi kurslarına katılma faaliyetlerinin yaygınlaşmasına yönelik beklenti içinde olmasıyla da açıklanabilir. Böylece yaşlıların mekan kullanımlarının yalnızca bedensel varlıkla sınırlı olmadığı, diğer düzeylerle etkileşimin de önemli olduğu çalışma bulgularıyla da desteklenmektedir.

Bireylerin yaşlılık dönemini daha mutlu ve aktif geçirebilmeleri için yaşlılık öncesi süreçte sağlıklı ve başarılı bir yaşlanma hedefiyle yaşlılık, yaşlanma süreci, yaşlılık döneminin planlanması gibi konularda eğitim programları düzenlenmelidir. Bu çerçevede sosyal yaşama entegre olmanın önemi ve araçları bu programlar içerisinde kendine yer bulmalı; potansiyel yaşlı bireyler bu sürece hazırlanmalıdır.

Yapılan tez çalışmasında, yaşlılar açısından sosyal etkileşimin önemi farklı parametrelerle değerlendirilerek yeni bir bakış açısı sunulmuştur. Çalışmada elde edilen veriler ışığında bundan sonrasında bu alanda çalışmaya devam edecek araştırmacılar için aşağıda bazı önerilere yer verilmiştir:

- Çalışma kapsamında, alan çalışması için hedeflenen katılımcı sayısına ulaşılmasına rağmen bazı kategoriler için dengeli bir dağılım sağlanamamıştır. Bu nedenle, aynı çalışma özellikle farklı konut grup sayılarında dengeli dağılım oluşturacak şekilde yeniden yapılabilir.
- Görüşme tekniğinin gözlem ile desteklenerek çalışmanın yenilenmesi yaşlıların sosyalleşme faaliyetlerine ve mekan niteliklere yönelik öneriler olgu bilimsel bir biçimde tekrarlanabilir.
- Alan çalışması Trabzon ilinin gelişmeye devam eden, nüfusun artış gösterdiği ve yaşlı nüfusun yoğun olduğu Çukurçayır mahallesinde gerçekleştirilmiştir. Aynı konu kapsamı mahalle kültürünün devam ettiği bir konut alanında gerçekleştirilebilir. Bu sayede kökleşmiş ilişkilerin, sosyalleşme ve mekan kullanımı açısından benzer ve farklı yönlerini tespit edilerek öne çıkan kriterler arasında karşılaştırma yapabilmek mümkün olur.
- Çalışmada konuta ilişkin sunulan her bir parametre (konut tipi, ikamet süresi, ikamet edilen kat) aynı konut çerçevesinde tekil biçimde ele alınabilecek niteliktedir.

6. KAYNAKLAR

- Ağar, A. (2020). Yaşlılarda Ortaya Çıkan Fizyolojik Bilgiler. *Ordu Üniversitesi Hemşirelik Çalışmaları Dergisi*, 3(3), 347-354.
- Akbayrak, E., & Aysan, Ü. (2022). Yaşlı Perspektifiyle Yerinde ve Başarılı Yaşlanma. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 22(55), 399-427.
- Aksoy, A. D., & Günay, G. (2017). Yaşlıların Barınma İhtiyacına Alternatif Olarak Sürdürülebilir Yaşlı Köyleri. *Düzce Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(2), 1-19.
- Aktaş, G. (2017). Kadın Açısından Kente İlişkin Mekan Pratikleri. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 27, 1336-149.
- Akyıldız, N. A. (2016). *İnsan-Mekan İlişkisi Bağlamında Yaşlı Dostu Kentler*. Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Ankara.
- Alkan, M. (2008). *Kullanıcı Faktörlerinin Huzurevi Tasarımına Etkisinin İncelenmesi*. Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Altunay, Z. (2020). *Sosyo-Kültürel Değişme Açısından Yaşlı, Yaşlılık ve Yaşlı Bakımı (Zonguldak Örneği)*. Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Isparta.
- Arslan, M., & Ekren, E. (2017). Yaşlı Kişilerin Sağlığı Ve Etkinlikleri İçin Terapi Bahçeleri. *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 3(2), 361-373.
- Aslan, M., & Hocaoglu, Ç. (2017). Yaşlanma ve Yaşlanma Dönemiyle İlişkili Psikiyatrik Sorunlar. *Düzce Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 7(1), 1-53.
- Azak, S. N. (2021). *Yaşlı Bireylerin Kent Mekanlarını Kullanım Analizi: Heybeliada Örneği*. İstanbul Gedik Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi. İstanbul.
- Baltacı, A. (2018). Nitel Araştırmalarda Örneklem Yöntemleri ve Örnek Hacmi Sorunsalı Üzerine Kavramsal Bir İnceleme. *Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(1), 231-274.
- Baran, A. G. (2008). Yaşlılıkta Sosyalizasyon ve Yaşam Kalitesi. *Yaşlı Sorunları Araştırma Dergisi*, 2, 86-97.
- Baş, G. Ö. (2019). *Yeterlilik Düzeyi Bağımsız Olan Yaşlıların Mekan Kullanımına Yönelik Bir Çalışma*. Hacettepe Üniversitesi, Güzel Sanatlar Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.

- Bayar, R. (2021). *The Relationship Between Daily Life Of Older Adults and the Urban Environment in İstanbul: The Case Of Fatih And Nişantaşı*. İstanbul Teknik Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Bilir, N. (2018). *Yaşlılık ve Solunum Hastalıkları*, Türkiye Solunum Araştırmaları Derneği: <https://www.solunum.org.tr/TusadData/Book/677/17102018112853-001.pdf> adresinden alındı.
- Buz, S. (2015). Yaşlı Bireylere Yönelik Yaş Ayrımcılığı. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 14(53), 268-278.
- Campbell, N. M. (2015). Third Place Characteristics in Planned Retirement Community Social Spaces. *Journal of Architectural and Planning Research*, 32(1), 55-67.
- Canatan, A. (2008). Toplumsal Değerler ve Yaşlılar. *Yaşlı Sorunları Araştırma Dergisi*, (1), 62-71.
- Canatan, A. (2016). Yaşlılıkta Sosyal İlişkiler ve Kuşaklararası Etkileşim. H. Ceylan (Dü.) içinde, *Yaşlılık Sosyolojisi* (s. 139-155). Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Canatan, Ü., & Boz, H. (2019). Hayat Boyu Öğrenme Etkinliklerine Katılımın Aktif Yaşlanmanın Desteklenmesindeki Rolü. *Turkish Studies-Social Sciences*, 14(3), 343-363.
- Cevahir, E. (2020). *SPSS ile Nicel Veri Analizi Rehberi*. İstanbul: Kibele Yayınları.
- Ceylan, H. (2016). Toplumsal Yaşlanma ve Yaşlılık Sosyolojisi. H. Ceylan (Dü.) içinde, *Yaşlılık Sosyolojisi* (s. 169-178). Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Chang, S. J. (2013). Lived Experiences of Nursing Home Residents in Korea. *Asian Nursing Research*, 7(2), 83-90.
- Chiu, R. L. (2004). Socio-Cultural Sustainability of Housing: a Conceptual Exploration. *Housing, Theory and Society*, 21, 65-76.
- Çakmak, İ. C. (2014). *Yerinde Yaşlanma Olgusunun Konut Kullanımı Açısından İrdelenmesi*. İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Çam, S. C. (2012). *Yaşlılar Evinde Sosyal Etkileşim Alanlarının Bilişsel Açısından Değerlendirilmesi*. İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Danış, M. Z. (2009). Türkiye'de Yaşlı Nüfusun Yalnızlık ve Yoksulluk Durumları ve Sosyal Hizmet Uygulamaları Açısından Bazı Çıkarımlar. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 20(1), 67-83.
- Danış, M. Z., & Efe, F. (2016). Aktif Yaşlanma. P.D.V. Kalıncara (Dü.) içinde, *YAŞLILIK: Disiplinlerarası Yaklaşım, Sorunlar, Çözümler-2*, 150 (s. 263-292). İstanbul: Nobel Yayıncılık.

- Düzenli, T., Özkan, D. G., & Alpak, E. M. (2016). Kent Parklarının Yaşlılara Sunduğu Olanaklar Açısından İncelenmesi: Trabzon Kenti Örneği. *The Journal of Academic Social Science*, 4(37), 141-154.
- Efe, A., & Aydemir, M. (2015). Yaşlı Kadın Olmak: Psiko-sosyolojik Kuramlar Çerçevesinde Yaşlılık ve Kadın-Isparta Huzurevi Örneği. *Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*(34), 193-223.
- Erbaş, İ. (2006). *An Analysis of Living Environments of the Elderly and A Project for Assisted Living in Ankara*. Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Erdoğan, Z., Kayabaşı, N., Tağı, S. Ö., Söylemezoğlu, F., Tezel, Z., Şanlı, H. S., Sarı H. K. & Yanar, A. (2016). Yaşlılıkta Üretmek. P.D.V. Kalıncara (Dü.) içinde, *YAŞLILIK: Disiplinlerarası Yaklaşım, Sorunlar, Çözümler-2*, 150 (s. 325-344). İstanbul: Nobel Yayıncılık.
- EU. (1983). *Vienna International Plan of Action On Aging*. New York.
- EU. (1991). *United Nations Principles for Older Persons*. un.org: <https://social.un.org/ageing-working-group/documents/fourth/AWAZUNprinciplesforolderpersons.pdf> adresinden alındı
- EU. (2002). *Report of the Second World Assembly on Ageing Madrid*. New York.
- EU. (2012). *European Year for Active Ageing and Solidarity between Generation*. Brussels: European Implementation Assessment.
- Evren, Ç. C. (2018). Hukukta Yaşlı ve Yaşlılara Sunulan Sosyal Hizmetlerin İdare Hukuku Açısından Değerlendirilmesi. *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 22(2), 137-183.
- Eyüboğlu, H. (2021). *Yaşlılık, Yerinde Yaşlanma ve Konut*. Karadeniz Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Trabzon.
- Gitlin, L. N. (2003). Conducting Research on Home Environments:Lessons Learned and New Directions. *The Gerontologist*, 43(5), 628-637.
- Gülcan, C. (2021). Nitel Bir Veri Toplama Aracı: Odak (focus) Grup Tekniğinin Uygulanışı ve Geçerliliği Üzerine bir Çalışma. *Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü e-Dergisi*, 4(2), 94-109.
- Harmon, A. (2013). *Livable Community Indicators for Sustainable Aging in Place*. New York: The MetLife Mature Market Institute.
- İçli, G. (2010). Yaşlılar ve Yaşlılığın Değerlendirilmesi: Denizli İli Üzerine Niteliksel Bir Araştırma. *Yaşlı Sorunları Araştırma Dergisi*, 1, 1-13.
- Jorn, M. (2017). *Housing Adjustment Behaviors of Korean Elderly Immigrants Residing in Affordable Housing: The Cultural Aspects of Residential Experiences*. Wisconsin-Milwaukee University, Doktora Tezi, USA.

- Kahraman, L. (2016). Yaşlılara İlişkin "Sosyal Dışlanma"yı Önleyici Politikaların Geliştirilmesi. P.D.V. Kalınkara (Dü.) içinde, *YAŞLILIK: Disiplinlerarası Yaklaşım, Sorunlar, Çözümler-2* (s. 127-140). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Kahraman, S., Zincir , H., Kaya, Z., & Esen, F. (2011). Bir Huzurevinde Yaşlı Kadın ve Erkeğin Ayrı Yaşamalarının Onların Yalnızlık ve Yaşam Doyumuna Etkisi. *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi*, 14(2), 1-16.
- Kalınkara, V. (2017). Yaşlanan Kentler: Kentsel Alanda Aktif Yaşlanmayı Sağlayacak Kapsayıcı Tasarım ve Ergonomi. *Toplum ve Demokrasi*, 11(24), 229-248.
- Kalınkara, V., & Arpacı, F. (2013). Yerinde Yaşlanma. *VII. Ulusal Yaşlılık Kongresi*, (s. 74-80). Karabük.
- Kalınkara, V., & Arpacı, F. (2016). Yerinde Yaşlanma. P.D.V. Kalınkara (Dü.) içinde, *Yaşlılık: Disiplinlerarası Yaklaşım, Sorunlar, Çözümler-2*, 150, (s. 399-422). İstanbul: Nobel Yayıncılık.
- Kalınkara, V., & Kapıkıran, Ş. (2017). Yerinde Yaşlanma Ölçeğinin Geliştirilmesi ve Psikometrik. *Yaşlı Sorunları Araştırma Dergisi*, 10(2), 54-66.
- Kaplan, M., & Tanrıverdi, A. K. (2020). Mekânsal Davranış Yaklaşımı İle Huzurevlerinin Mekânsal Örgütlenmesinin İrdelenmesi, Bolu ve Düzce Örnekleri. *Düzce Üniversitesi Bilim ve Teknoloji Dergisi*, 8(2), 1337-13357.
- Kerbler, B., Sendi, R., & Hrast, M. F. (2017). The Relationship of The Elderly Toward Their Home. *Urbani izziv*, 28(2), 96-109.
- Knapp, M. L. (2009). *Aging in Place in Suburbia: a Qualitative Study of Older Women*. Antioch University, Doktora Tezi, New England.
- Koştas, M. (1987). Sosyalleşme. *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 29(1-4), 329-334.
- Krause, N. (2006). Social Relationships in Late Life. R. H. Binstock, L. K. George, & J. H. Schulz (Dü) içinde, *Handbook of Aging and the Social Sciences* (6th Edition b., s. 181-200). Cambridge: Academic Press.
- Kurnaz, Z. (2016). Yaşlılıkta Çalışma Yaşamı ve Sosyal Dışlanma. P.D.V. Kalınkara içinde, *YAŞLILIK: Disiplinlerarası Yaklaşım, Sorunlar, Çözümler-2* (s. 387-398). Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Kurtkapan, H. (2018a). Aktif Yaşlılık ve Yerel Yönetim Uygulamaları: İstanbul Örneği. *Senex: Yaşlılık Çalışmaları Dergisi*, 2, 38- 52.
- Kurtkapan, H. (2018b). Yaşlılık Sosyolojisi Kuramları İçin Bir Çerçeve Denemesi. F. Yamaner, & E. Ey içinde, *İnsan, Toplum ve Spor Bilimleri Araştırma Örnekleri* (s. 249-270). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

- Lawton, M. P., & Simon, B. (1968). The Ecology of Social Relationships in Housing for the Elderly. *The Gerontologist*, 14(8), 108-115.
- Lecovich, E. (2014). Aging in place: From theory to practice. *Anthropological Notebooks*, 20(1), 21-33.
- Leon, M. A. (2018). *A Study of Individual, Public, and Private Sector Factors Affecting Aging in Place Housing Preparedness for Older Adults*. Colorado University, Doktora Tezi, USA.
- Loung, G., Rauters, A., & Fingerman, L. K. (2015). P. D. Hastings, & J. E. Grusec (Dü) içinde, *Handbook of Socialization: Theory and Research* (s. 109-131). New York: The Guilford Press.
- Maccoby, E. E. (2015). Historical Overview of Socialization Research and Theory. J. Grusec, & P. Hasting (Dü) içinde, *Handbook of Socialization Theory and Research* (s. 13-41). New York: The Guilford Press.
- Mandelman, M. D. (2021). Senior Cohousing: The Social Architecture of Cohousing, Community Design & Well Being. *Doctor of Philosophy*. USA: Wisconsin-Milwaukee University.
- Maraşı, A. (2018). *Smart Home Strategies for Aging in Place*. Bahçeşehir Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Menec, V. H. (2003). The Relation Between Everyday Activities and Successful Aging: A 6-Year Longitudinal Study. *The Journals of Gerontology: Series B*, 58(2), 74-82.
- Okan, M., & Cam, E. (2022). Uluslararası Kuruluşların Yaşlı İşgücüne Yönelik İstihdam Politikaları ve Bazı Ülkelere Yönelik İncelemeler. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, 82, 53-92.
- Özgür, A. (2021). *Yaşlı İstihdamının Sosyo-Psikolojik Analizi*. Ankara: Türk Metal Sendikası Araştırma ve Eğitim Merkezi Yayınları.
- Özgür, E. M., & Yakar, M. (2021). Coğrafya Önemlidir!: Nüfus Yaşlanmasına Mekânsal Bir Perspektiften Bakmak. *Senex: Yaşlılık Çalışmaları Dergisi*, 5(2), 3-29.
- Öztop, H. (2006). Yaşlı Kadınların Ekonomik ve Psikososyal Sorunları. *Turkish Journal of Geriatrics*, 9(4), 234-239.
- Öztop, H., & Akkurt, S. Ş. (2016). Yaşlılıkta Uyum Sorunları. P.D.V. Kalınkara (Dü.) içinde, *YAŞLILIK: Disiplinlerarası Yaklaşım, Sorunlar, Çözümler-2*, 150 (s. 43-77). İstanbul: Nobel Yayıncılık.
- Polat, M. (2014). Eğitim Fakültesi Öğrencilerinin Bilimsel Araştırmaya Yönelik Tutumları. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*(18), 77-90.
- Pouya, S., & Demirel, Ö. (2015). What is a healing garden? *Akdeniz Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, 28(1), 5-10.

- Rosenbaum, M. S. (2006). Exploring the Social Supportive Role of Third Places in Consumers' Lives. *Journal of Service Research*, 9(1), 59-72.
- Salur, G. (2019, Mayıs). Mekan ve Yaşlılık: İhtiyarlara Yer Yok mu? *beyond.istanbul*, s. 41-47.
- Sarı, R. M. (2009). *Türkiye'deki Huzurevlerinde Mekansal Yaşam Kalitesinin İrdelenmesi*. Karadeniz Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, Trabzon.
- Serez, A. (2011). *Tarihsel Süreç İçinde Sağlık Bahçeleri*. İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Scheib, D. M. (2023, Mart 13). *Village Concept Promotes Aging in Place*. AgingWell: https://www.todaysgeriatricmedicine.com/news/ex_071310_03.shtml adresinden alındı
- Stafford, G. E. (2016). *Aging Alone In The Family Home : Exploring Place Attachment and Personal Adaptation*. Missouri-Columbia University, Doktora Tezi, USA.
- T.C. Kalkınma Bakanlığı. (2014). *Onuncu Kalkınma Planı: Yaşlanma Özel İhtisas Komisyonu Raporu*. Ankara: T.C. Kalkınma Bakanlığı Yayını.
- Tarka, P. (2011). Measurement, Reliability and Scales Construction In A View Of Classical True-Score Theory. *Argumenta Oeconomica*, 2(27), 1-42.
- Tauke, B. (2017). *Living For The Elderly*. Berlin: Birkhäuser.
- Tekin, H. (1993). *Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme*. Ankara: Yargı Yayınevi.
- Tereci, D., Turan, G., Kasa, N., Öncel, T., & Arslansoyu, N. (2016). Yaşlılık Kavramına Bir Bakış. *Ufku Ötesi Bilim Dergisi*, 16(1), 84-116.
- Tufan, İ. (2001). Yaşlanan Dünyada Bir Delikanlı: Türkiye. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 12(3), 27-49.
- Tufan, İ. (2014). *Türkiye'de Yaşlılığın Yapısal Değişimi*, 52 (1.Baskı b.). İstanbul.: Koç Üniversitesi Yayınları.
- Tufan, İ. (2021). *Antik Çağdan Günümüze Yaşlılık ve Yaşlanma* (3.Baskı b.). Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Tuncer, M., & Taşpınar, M. (2004). Meslek Standartları ve Çeşitli Mesleki Sınıflandırma Sistemi. *Doğu Anadolu Bölgesi Araştırmaları*, 1-10.
- Tutal, O. (2016). Yaşlılık, Yaşam Çevresi ve Evrensel Tasarım. P.D.V. Kalıncara (Dü.) içinde, YAŞLILIK: *Disiplinlerarası Yaklaşım, Sorunlar, Çözümler-2* (s. 489-502). Ankara.: Nobel Akademi Yayıncılık.
- Tutal, O., & Üstün, B. (2009). Yaşlılık ve Yaş Dostu Kentler: Eskişehir. *Yaşlı Sorunları Araştırma Dergisi*(1), 1-23.

- TÜİKc. (2023, Temmuz 06). *Dünya Nüfus Günü, 2023*. Türkiye İstatistik Kurumu: <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Dunya-Nufus-Gunu-2023-49688> adresinden alındı
- TÜİKb. (2023, Mart 17). *İstatistiklerle Yaşlılar, 2022*. Türkiye İstatik Kurumu: <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=%C4%B0statistiklerle-Ya%C5%9Fl%C4%B1lar-2022-49667&dil=1#:~:text=T%C3%9C%C4%B0K%20Kurumsal&text=Ya%C5%9Fl%C4%B1%20n%C3%BCfus%20olarak%20kabul%20edilen,9%2C9'a%20y%C3%BCKseldi> adresinden alındı
- TÜİKc. (2022, Aralık 31). *Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi*. Merkezi Dağılım Sistemi: <https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?locale=tr> adresinden alındı
- Ulukan, U. (2019). Kriz ve Yaşlıları İşe Koşmak: Avrupa Birliği'nin "Aktif Yaşlanma" Yaklaşımı Üzerine Eleştirel Bir Değerlendirme. *Emek Araştırma Dergisi*, 10(16), 23-38.
- UN. (2023, Eylül 5). *World Social Report 2023: Leaving No One Behind In An Ageing World*. UN-iLibrary: <https://www.un-ilibrary.org/content/books/9789210019682/read> adresinden alındı
- URL-1. (2022, Mart 25). *Dünya Nüfus Günü*. TÜİK: <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Dunya-Nufus-Gunu-2022-45552> adresinden alındı.
- URL-2. (2023, Kasım 15). *Retirement*. Archdaily: https://www.archdaily.com/973948/alzheimers-villa-nord-architects?ad_source=search&ad_medium=projects_tab adresinden alındı
- URL-3. (2023, Ekim 20). *Archello*. Alzheimer's Village: <https://archello.com/project/alzheimers-village> adresinden alındı
- URL-4. (2023, Kasım 11). *Retirement*. Archdaily: https://www.archdaily.com/994524/the-new-day-center-for-the-elderly-side-fx-arquitectura?ad_source=search&ad_medium=projects_tab adresinden alındı
- URL-5. (2023; Eylül 30). *Elderly Care Campus*. Archdaily: <https://www.archdaily.com/498917/elderly-care-campus-areal-architecten> adresinden alındı
- URL-6. (2023; Ekim 25). *Elderly House in Rikuzentakata city "Hokkori-ya"*. Archdaily: https://www.archdaily.com/946509/elderly-house-in-rikuzentakata-city-hokkori-ya-the-university-of-tokyo-architectural-planning-and-design-lab-plus-dog?ad_source=search&ad_medium=projects_tab adresinden alındı
- URL-7. (2023, Aralık 5). *Retirement and Nursing Home Wilder Kaiser*. Arcdaily: https://www.archdaily.com/889737/retirement-and-nursing-home-wilder-kaiser-srap-sedlak-rissland-plus-durschinger-architekten?ad_source=search&ad_medium=projects_tab adresinden alındı

- URL-8. (2023, Aralık 7). *Day-Care Center for Elderly People*. Architectura Viva: <https://arquitecturaviva.com/works/center-for-the-elderly-1> adresinden alındı
- URL-9. (2023, Aralık 10). Anadolu Ajansı: <https://www.aa.com.tr/tr/yasam/kocaelinin-cinarlari-60-aktif-yaslanma-kulubunde-kaliteli-vakit-geciriyor/2728462> adresinden alındı
- URL-10. (2023, Kasım 12). *Battenhall Mount*. Enterprise Retirement Living: <https://www.erl.uk.com/retirement-villages/mount-battenhall/village-life/facilities-and-services/> adresinden alındı
- URL-11. (2024, Nisan 12). *İyileştirme Bahçeleri Tanımı, Tarihçesi ve Peyzaj Mimarlığı İçin Önemi*. Yeşil Mimar: https://yesilmimar.net/peyzaj-mimarisi/iyilestirme-bahceleri-tanimi-tarihcesi-ve-peyzaj-mimarligi-icin-onemi.html#google_vignette adresinden alındı
- URL-12. (2023, Kasım 20). *SEGE Çalışmaları*. T.C. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı: <https://www.sanayi.gov.tr/merkez-birimi/b94224510b7b/sege> adresinden alındı
- URL-13. (2023, Kasım 30). *Trabzon*. Wikipedia: <https://tr.wikipedia.org/wiki/Trabzon> adresinden alındı
- Usta, İ., & Murat, G. (2017). İş Gücü Piyasasında Yaşlılar ve Aktif Yaşlanma: Avrupa Birliği ve Türkiye Değerlendirmesi. *Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 12(2), 199-223.
- Uysal, İ., & Kılıç, A. F. (2021). Normal Dağılım İkilemi. *Anadolu Journal of Educational Sciences International*, 12(1), 220-24/.
- Ünal, D. (1997). *Ülkemizde Değişen Toplumsal Koşullar Sürecinde Yaşlı Konutlarının İrdelenmesi (Adana Kenti İçinde Bir İnceleme)*. Çukurova Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Adana.
- Walsh, D. W., Green, B. C., Holahan, C., Cance, J. D., & Lee, D. (2019). Healthy aging? An evaluation of sport participation as a resource for older adults in retirement. *Journal of Leisure Research*, 50(1), 56-80.
- Weber, G. J. (2014). Balancing Design Theories and Individual Needs in Residential Modifications for People Living with ALS. *Master of Science*. USA: Eastern Michigan University.
- WHO. (2007). *Global Age-friendly Cities: A Guide*. Cenevre: WHO Library Cataloguing-in-Publication Data.
- WHO. (2017). *Age-friendly environments in Europe: A handbook of domains for policy action*. Copenhagen.
- Wiles, J. L., Leibing, A., Guberman, N., Reeve, J., & Allen, R. E. (2011). The Meaning of "Aging in Place" to Older People. *The Gerontologist*, 52(3), 357-366.

- Williams, J. (2005). Designing Neighbourhoods for Social Interaction: The Case of Cohousing. *Journal of Urban Design*, 10(2), 195-227.
- Wylie, S. M. (2017). Living in Place: A Study of Vitality through Sense of Place. Rochester Institute of Technology, Yüksek Lisans Tezi, New York.
- Xu, J. (2018). *A Good Place to Age in Place? Exploring the Relationships Between the Built Environment, Activity Participation and Healthy Aging*. Toronto University, Doktora Tezi, Canada.
- Yıldız, D., & Uzunsakal, E. (2018). Alan Araştırmalarında Güvenilirlik Testlerinin Karşılaştırılması ve Tarımsal Veriler Üzerine Bir Uygulama. *Uygulamalı Sosyal Bilimler Dergisi*(1), 14-28.

7. EKLER

Ek 1. Anket Formu

	KTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Programı	Tarih: .../.../2023
---	--	---------------------

SOSYALLEŞME FAALİYETLERİ/MEKANLARI VE ÖZELLİKLERİNDEN DUYULAN MEMNUNİYETİN/BEKLENTİLERİN TESPİTİ ANKETİ

Değerli Katılımcı,

Bu çalışma Meryem ARACI' nın, Prof. Dr. Reyhan MİDİLLİ SARI danışmanlığında, KTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü Mimarlık Anabilim Dalında sürdürmekte olduğu yüksek lisans tezi kapsamında gerçekleştirilmektedir. Tez çalışması, 60 yaş üstü yetişkinlerin yaşamlarını sürdürdükleri mevcut konut ve yakın çevrelerindeki fiziksel ortamın ve kalitesinin sosyal etkileşimleri üzerindeki etkisini belirlemeyi hedeflemektedir. Tamamen bilimsel amaçlarla hazırlanmış olan bu anket çalışmasında kişisel mahremiyetiniz göz önüne alınmış olup verdiğiniz cevaplar başka kişilerle paylaşılmayacaktır. Tamamen gönüllük esasına dayalı olarak katıldığınız çalışmanın etik kurul izinleri alınmış olup vereceğiniz katkı için teşekkür ederiz.

Yüksek Lisans Öğrencisi Meryem ARACI

A. SOSYALLEŞME ETKİNLİKLERİ

1. Sosyal etkileşim (sohbet/toplantı/gezi vs.) amacıyla en çok kimlerle görüşürsünüz?

.....

.....

2. Aşağıdaki faaliyetleri hangi sıklıkta gerçekleştirdiğinizi belirtiniz (1p hiç, 5 p en sık).

Faaliyetler	1p	2p	3p	4p	5p	Faaliyetler	1p	2p	3p	4p	5p
Kitap okumak						Gezinti amaçlı yürüyüş yapmak					
Dikiş, nakış, örgü vb. yapma						Spor yapmak (açık alan spor aletleri dahil)					
Boyama, resim vb. hobiler											
Satranç, tavla vb. oynama						Tiyatro/sinema ya da gösteriye gitmek					
Müzik aleti çalma											
Arkadaş/komşu sohbeti						Parkta/bahçede/sahilde oturmak					
Dışarıyı izlemek											
Maç izlemek						Hobi kurslarına katılmak (Elişi, resim vb.)					
Misafiri ağırlamak (gün, toplantı vb)											
Çocuklarla ilgilenmek						Bitki, çiçek bakımı vs. yapmak					
İbadet etmek (camide)											
Eğitsel/kültürel etkinliklere katılmak (okuma, yazma vb.)						Diğer.....					

Ek 1' in devamı

6. Konutunuzda arkadaş/ komşu/ akrabalarınızla bir araya geldiğinizde, en çok kullandığınız mekânın nitelikleri hakkındaki memnuniyet seviyenizi belirtiniz (1p:en düşük; 5p:en yüksek)

Özellikler	1p	2p	3p	4p	5p	Memnuniyet 1-2p ise nedeni
Giriş kapısına uzaklığı						
Diğer mekanlarla ilişkisi						
Balkonla ilişkisi						
Büyüklüğü						
Manzara						
Gürültü/ses düzeyi						
Isı düzeyi						
Gün ışığından yararlanma düzeyi						
Yapay aydınlatma düzeyi						
Mobilya/donati sayısı						
Mobilya/donati düzeni						
Kullanılan renklerin uyumu						
Diğer (belirtiniz).....						

7. Arkadaş/ komşu/ akrabalarınızla daha iyi bir şekilde bir araya gelebilmek için konutunuzda değişiklik yaptınız mı?

.....

7.1. Cevabınız evet ise bu değişiklikler nelerdir? (Birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz.)

Mutfak tadilatı	Balkon kapama	Ev boyama	
Mutfakla balkonu birleştirme	Balkonla odayı birleştirme	Mobilya değiştirme	
Mutfakla oda birleştirme	Odaları birleştirme	Balkon mobilyası alma	

8. Sosyal etkileşim mekanları ve hizmetlerinden (arkadaş/ komşu/ akraba/ farklı yaştan insanlarla bir araya geldiğiniz mekanlar) beklentileriniz hakkında aşağıda belirtilen ifadelere katılma durumunuzu belirtiniz. (1p: en düşük; 5p: en yüksek)

Özellikler	1p	2p	3p	4p	5p	Memnuniyet 1-2p ise nedeni
Mekanlar						
Yürüme mesafesinde park alanları bulunmasını isterim.						
Yürüme mesafesinde dini tesisler olmasını isterim.						
Yürüme mesafesinde sosyal mekanlar (kafe, yeme-içme, çay ocağı, sosyal merkez vb.) olsun isterim.						
Yürüme mesafesinde oturma alanları olsun isterim.						
Çevremde çocuk parkları olsun isterim.						
Çevremde spor olanakları olsun isterim.						
Çevremde yürüyüş alanları olsun isterim.						
Mekânsal Özellikler						
Güvenli olmasını isterim.						
Sessiz ve sakin olmasını isterim.						
Kalabalık olmamasını isterim.						
Temiz olmasını isterim.						
Aydınlık olmasını isterim.						
Erişilebilir mesafede olmasını isterim.						

Ek 1'in devamı

Farklı hava koşullarında kullanabilmek isterim.						
Yeterli donatı olmasını isterim.						
Ergonomik (vücuduma uygun) donatılar olmasını isterim.						
Konut iç mekanlarının esnek kullanıma (bölünebilir, birleştirilebilir vb.) uygun olmasını isterim.						
Konut balkonlarının oturulabilir, dinlenebilir, misafir ağırlanabilir büyüklükte olmasını isterim.						
Hizmetler						
Hobi kursları olmasını isterim.						
Sosyal faaliyet kursları (tiyatro, drama vb.) olmasını isterim.						
Eğitim kursları (bilgisayar, okuma-yazma vb.) olsun isterim.						
Konser, dinleti faaliyetlerinin olmasını isterim.						

C. DEMOGRAFİK ÖZELLİKLER

Cinsiyet	() Kadın () Erkek
Yaş	
Medeni Durum	() Evli () Bekar () Eşini Kaybetmiş () Diğer
Eğitim Durumu	() Okur-Yazar () İlköğretim () Lise () Üniversite () Lisansüstü () Okur-yazar değil
Meslek	
Çalışma durumu	() Çalışıyor () Çalışmıyor () Emekli
Gelir Durumu (TL)	
Engel durumunuz (varsa) düzeyi	() Görme () İşitme () Kronik hastalık () Hareketlilik (Ortopedik) () Dil-Konuşma () Ruhsal ve Duygusal
Konutta ikamet eden kişi sayısı	
Konutta birlikte ikamet edilen kişiler	() Bekar çocuk () Evli Çocuk ve Ailesi () Diğer () Kendi çekirdek aile () Tek başına () Arkadaş/komşu () Yakın akraba

D. KONUTA İLİŞKİN ÖZELLİKLER

İkamet edilen konut	() Tek Apartman () Sitede apartman () Güvenlikli sitede apartman () Müstakil Konut
Konut mülkiyet durumu	() Kendi Evi () Kiracı () Yakınının/akrabasının evi () Diğer
Konuttaki ikamet süresi	
Konutun bulunduğu kat	
Konuttaki oda sayısı	
Konuttaki balkon sayısı	

Ek Tablo 1. Ortahisar ilçesi 60 yaş ve üstü yaşlı nüfus verileri

MAHALLELER	60-64 YAŞ	65+ YAŞ	TOPLAM
1 NOLU BEŞİRLİ	508	1027	1535
1 NOLU BOSTANCI	98	148	246
1 NOLU ERDOĞDU	414	857	1271
2 NOLU BEŞİRLİ	836	1565	2401
2 NOLU BOSTANCI	99	179	278
2 NOLU ERDOĞDU	696	1192	1888
3 NOLU ERDOĞDU	778	1592	2370
AĞILLI	46	95	141
AKKAYA	71	143	214
AKOLUK	202	500	702
AKTOPRAK	41	99	140
AKYAZI	212	419	631
AYDINLIKEVLER	529	1094	1623
AYVALI	43	92	135
BAHÇECİK	540	995	1535
BENGİSU	95	202	297
BEŞTAŞ	52	119	171
BOZTEPE	483	848	1331
BULAK	54	146	200
CUMHURİYET	172	386	558
ÇAĞLAYAN	234	554	788
ÇAMOBA	36	97	133
ÇARŞI	87	189	276
ÇİLEKLİ	76	165	241
ÇİMENLİ	122	236	358
ÇÖMLEKÇİ	31	75	106
ÇUKURÇAYIR	1354	2182	3536
DEĞİRMENDERE	145	246	391
DİĞER MAHALLELER	74	202	276
DOĞANÇAY	67	136	203
DOLAYLI	108	308	416
DÜZYURT	137	306	443
ESENTEPE	124	305	429
ESENYURT	34	92	126
FATİH	550	1190	1740
FATİH SULTAN	30	73	103
GAZİPAŞA	213	453	666
GEÇİT	32	80	112
GÖLÇAYIR	92	271	363
GÖZALAN	47	89	136
GÜLBAHARHATUN	131	313	444
GÜNDOĞDU	39	76	115
GÜRBULAK	128	240	368
HIZIRBEY	159	306	465
İNCESU	37	94	131
İNÖNÜ	619	1481	2100
İSKENDERPAŞA	105	252	357
KALKINMA	194	376	570
KANUNİ	74	146	220
KARAKAYA	54	136	190
KARLIK	89	198	287
KARŞIYAKA	418	836	1254
KAVALA	137	349	486

Ek Tablo 1' in devamı

KAYMAKLI	232	345	577
KEMERKAYA	97	258	355
KİREÇHANE	67	152	219
KONAKLAR	157	288	445
KURTULUŞ	68	127	195
KUTLUGÜN	98	208	306
OKÇULAR	102	207	309
ORTAHİSAR	64	162	226
PAZARKAPI	56	108	164
PELİTLİ	775	1322	2097
PINARALTI	19	76	95
SANAYİ	72	150	222
SAYVAN	51	134	185
SOĞUKSU	710	1457	2167
SUBAŞI	61	105	166
TOKLU	428	1075	1503
TOSKÖY	72	159	231
UĞURLU	120	283	403
ÜNİVERSİTE	302	396	698
YALI	198	404	602
YALINCAK	337	552	889
YENİCUMA	359	722	1081
YENİKÖY	45	103	148
YENİMAHALLE	128	266	394
YEŞİLBÜK	74	204	278
YEŞİLHİSAR	26	63	89
YEŞİLOVA	108	259	367
YEŞİLTEPE	477	865	1342
YEŞİLYURT	95	218	313

Ek Tablo 2. 5li likert tipi soruların güvenilirlik analiz sonuçları

			Soru Sayısı	Ortalama	Std. Sapma	Cronbach's Alpha Değeri
Anket Güvenilirliği			89	308,48	23,68628	,870
A. SOSYALLEŞME FAALİYETLERİ	Sosyalleşme faaliyetine ilişkin değerlendirme		18	53,39	7,6685	,695
	Kitap okumak		1	3,74	1,16879	,700
	Dikiş, nakış, örgü vb. hobiler		1	3,54	1,66011	,644
	Boyama, resim vb. hobiler		1	4,73	,80221	,698
	Satranç, tavla vs. oynamak		1	1,72	1,26395	,664
	Müzik aleti çalmak		1	4,96	,24288	,697
	Arkadaş komşu sohbeti		1	4,40	,89893	,700
	Dışarıyı izlemek		1	1,79	,93523	,682
	Maç izlemek		1	3,12	1,52607	,634
	Misafir ağırlamak		1	4,21	,93523	,689
	Çocuklarla ilgilenmek		1	4,13	1,05078	,695
	İbadet etmek (camide)		1	2,51	,68718	,648
	Eğitsel/kültürel etkinliklere katılmak		1	1,25	1,00825	,678
	Gezinti amaçlı yürüyüş yapmak		1	3,56	,75712	,690
	Açık/Kapalı alanda spor yapmak		1	1,25	,79137	,686
	Tiyatro/sinema/gösteriye katılmak		1	1,40	,95447	,690
	Parkta/bahçede/sahilde oturmak		1	3,41	,84710	,677
	Hobi kurslarına katılmak		1	4,64	1,11423	,697
	Bitki/çiçek bakımı vs. yapmak		1	2,03	1,52607	,688
B. SOSYALLEŞME MEKANLARI	Sosyal etkileşim mekan kullanım sıklığına ilişkin değerlendirme		14	33,08	7,47478	,734
	Sosyal tesisler		1	1,58	,96588	,703
	Dini tesisler		1	2,45	1,49325	,737
	Parklar/Sahil		1	3,32	1,05294	,685
	Açık yeşil alanlar		1	3,49	,97954	,691
	Eğitim kursları		1	1,15	,45782	,740
	Kafe/Restoran		1	2,85	1,20918	,739
	Çay ocağı		1	2,33	1,64566	,748
	Site lokali		1	1,21	,75605	,725
	Yakın çevredeki kamelyalar		1	1,67	1,13756	,709
	Konut/Apartman önü		1	1,83	1,33375	,683
	Ev/Apartman bahçesi		1	1,75	1,32859	,679
	Evin salonu		1	1,21	,65590	,743
	Evin mutfağı		1	4,11	1,07210	,735
	Evin balkonu		1	4,13	1,09779	,726
	Sosyal etkileşim mekanlarının memnuniyetlerine ilişkin değerlendirme		11	37,246	6,10296	,764
	Açık yeşil alanlar		1	3,47	1,00960	,731
	Parklar		1	3,19	1,07021	,730
	Dini yapılar		1	3,87	,74745	,778
	Eğitsel/ kültürel kurslar		1	2,07	1,15693	,748
	Hobi kursları		1	2,14	1,14610	,750
	Oturma/toplanma alanları		1	2,71	1,01797	,724
	Dinlenme alanları		1	2,60	,96400	,735
	Yürüyüş alanları		1	2,37	1,18624	,762
	Spor alanları		1	1,51	,89324	,743
	Açık alan spor donatıları		1	1,39	,83961	,748
	Yeme-içme alanları		1	3,60	1,05409	,758

Ek Tablo 2'nin devamı

Yakın çevre sosyalleşme mekanlarının niteliklerine ilişkin memnuniyet değ.	11	41,53	6,13395	,837
Erişilebilirlik	1	4,36	,75905	,830
Güvenlik	1	4,42	,86667	,813
Gürültü	1	4,32	,99372	,808
Kalabalık olma	1	4,22	,99066	,812
Temizlik	1	4,25	,93609	,823
Aydınlatma	1	4,51	,70345	,824
Farklı hava koşullarında kullanım	1	3,23	,81470	,843
Kullanıcı çeşitliliği olması (çocuk, genç vs.)	1	4,35	,86894	,817
Donatı elemanlarının ergonomik olması	1	3,18	,91431	,814
Donatı elemanlarının sayısı	1	2,33	,99549	,832
Donatı elemanlarına erişim	1	2,36	1,03981	,839
Konut sosyalleşme mekanlarının niteliklerine ilişkin memnuniyet değ.	12	53,56	6,44373	,890
Giriş kapısına uzaklığı	1	4,47	,86987	,876
Diğer mekanlarla ilişkisi	1	4,51	,88186	,878
Balkonla ilişkisi	1	4,65	,68718	,880
Büyüklüğü	1	4,38	,87363	,897
Manzara	1	4,56	,60836	,885
Gürültü/ses düzeyi	1	4,16	1,17825	,887
Isı düzeyi	1	4,56	,72919	,877
Gün ışığından yararlanma düzeyi	1	4,73	,52905	,883
Yapay aydınlatma düzeyi	1	4,62	,74914	,875
Mobilya/donatı sayısı	1	4,24	,86597	,876
Mobilya/donatı düzeni	1	4,30	,75879	,877
Kullanılan renklerin uyumu	1	4,38	,64792	,882
Sosyal etkileşim mekanlarına ilişkin beklentilerin değerlendirilmesi	7	3,50	3,17025	,763
Yürüme mesafesinde park alanları bulunmasını isterim.	1	4,59	,63715	,731
Yürüme mesafesinde dini tesisler olmasını isterim.	1	4,42	,76779	,781
Yürüme mesafesinde sosyal mekanlar (kafe, yeme-içme, çay ocağı, sosyal merkez vb.) olsun isterim.	1	4,41	,81767	,675
Yürüme mesafesinde oturma alanları olsun isterim.	1	4,75	,51981	,707
Çevremde çocuk parkları olsun isterim.	1	4,61	,60126	,748
Çevremde spor olanakları olsun isterim.	1	3,98	,92091	,785
Çevremde yürüyüş alanları olsun isterim.	1	4,74	,57945	,695
Mekânsal özelliklere ilişkin beklentilerin değerlendirilmesi	11	51,43	8,874	,714
Güvenli olmasını isterim.	1	4,94	,31205	,681
Sessiz ve sakin olmasını isterim.	1	4,32	,33874	,687
Kalabalık olmamasını isterim.	1	4,42	,68431	,751
Temiz olmasını isterim.	1	4,95	,26112	,681
Aydınlık olmasını isterim.	1	4,95	,26112	,681
Erişilebilir mesafede olmasını isterim.	1	4,94	,27780	,679
Farklı hava koşullarında kullanabilmek isterim.	1	4,17	,82945	,733

Ek Tablo 2' nin devamı

Yeterli donatı olmasını isterim.	1	4,84	,44313	,655
Ergonomik (vücuduma uygun) donatılar olmasını isterim.	1	4,86	,42687	,661
Konut iç mekanlarının esnek kullanıma (bölünebilir, birleştirilebilir vb.) uygun olmasını isterim.	1	3,69	,91778	,717
Konut balkonlarının oturulabilir, dinlenebilir, misafir ağırlanabilir büyüklükte olmasını isterim.	1	4,75	,55732	,710
Hizmetlere ilişkin beklentilerin değerlendirilmesi	4	15,73	3,04463	,802
Hobi kursları olmasını isterim.	1	4,30	,95874	,781
Sosyal faaliyet kursları (tiyatro, drama vb.) olmasını isterim.	1	3,66	,97670	,678
Eğitim kursları (bilgisayar, okuma-yazma vb.) olsun isterim.	1	3,60	,97442	,736
Konser, dinleti faaliyetlerinin olmasını isterim.	1	4,17	,93263	,802

ÖZGEÇMİŞ

Meryem ARACI, İlköğrenimini Kemaliye İlköğretim Okulu'nda bitirdikten sonra lise eğitimini 2014 yılında Beşikdüzü İMKB Anadolu Öğretmen Lisesi'nde tamamladı. 2015-2016 öğretim yılında Karadeniz Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Mimarlık bölümünde lisans eğitimine başladı. 2019 yılında bu bölümden mezun oldu. 2020 yılında Karadeniz Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık Anabilim dalında tezli yüksek lisans programına başladı. 2024 yılında “Yaşlılık Döneminde Sosyal Etkileşim: Konut ve Çevresi Üzerine Değerlendirmeler” başlıklı yüksek lisans tezini sunmasının ardından eğitimini tamamladı. Yabancı dili İngilizcedir.